ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

MUSTAFA SUPHİ *ve*
ARKADAŞLARINI ANIYORUZ

kitle partisi */ Y.Şarma*

KÜBA DEVRİMİ'NİN
18. YILDÖNÜMÜ / A.Del Cristo

kapitalist-olmayan kalkınma yolu .1.

SOSYALİST ENTERNASYONAL,
Doğuşu ve İki Belge

azerbeycan demokratik fırkası *ve* **21 azer olayları**

CİLT / 7 ŞUBAT 1977 SAYI / 38

ilke

Şubat / 1977
Sayı : 38

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Sahibi: Öner Ciravoğlu / Yazıişleri Müdürü: İlker Demir / Yazışma ve havale adresi: P.K. 71, İstanbul / Yönetim ve Dağıtım adresi: Cağaloğlu başmusahip Sok. Tan Apt. No: 10/11 İstanbul / Abone şartları Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır / Baskı: Ze basımevi / İlân: Tam sayfa 500 lira, Diğer ilânlar santimi 25 lira / Basıldığı tarih: 1 Şubat 1977

BARIŞIN GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN

«Yumuşamanın alternatifi yoktur. Barış içinde birlikte yaşama, özellikle atom çağında devletler arasındaki karşılıklı ilişkilerin tek akıllıca ve kabul edilebilir esasıdır.» Bu açıklamayı Dünya Barışsever Güçler Forumuna katılanlar yaptılar. Forum 14-16 Ocak tarihleri arasında Moskova'da toplandı ve çalışmalara 115 ülkeden 500 delege katıldı.

Forum çalışmasının sonuçlarını yansıtan ortak bildiride yumuşamanın güçlendirilmesi ve ona evrensel bir karakter kazandırılması gerektiği belirtiliyor. Belgede, «yumuşamanın dünya çapında bir nükleer felâketi tamamiyle ortadan kaldırmasa bile böylesi bir felâket tehlikesini azaltmaya yol açtığı, foruma katılanların tüm dünyada sağlam ve âdil barışa götüren yolu yumuşamada gördükleri» belirtiliyor.

Forum'a katılanlar, barışsever güçleri, silâhlanma yarışının kaçınılmazlığına ve silâhsızlanmanın olanaksızlığına ilişkin tüm anlayışlara kesinlikle karşı koymaya çağırdılar. «Bu, herşeyden önce mevcut anlaşmazlık ve gerginlik merkezlerinin barışçı ve âdil bir temel üzerinde ortadan kaldırılması, yeni anlaşmazlıkların ortaya çıkışının önlenmesi, uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanmaktan vazgeçilmesi, nükleer ve diğer toplu imha silâhı türlerinin kullanılmasının olanaksız hâle getirilmesi, bu silâh türlerinin yayılmasına izin verilmemesi, yeni ve daha tehlikeli imha silâhı türlerinin ve sistemlerinin yapımının yasaklanması demektir. Bu, silâhlanma yarışını durdurmak, genel ve tam silâhsızlanma perspektifini kastederek silâhları ve silâhlı kuvvetleri azaltmaya başlamak demektir.»

«Yumuşamanın geliştirilmesi ve istikrarlı süreci, ulusal kurtuluş mücadelesinde halkların zaferi için, onların ülkelerinin gelişme yollarını dışardan hiç bir müdahale olmaksızın bağımsız olarak seçmelerine ilişkin egemen haklarının sağlanması için, gelişmekte olan ülkelerin bağımsızlığı-

nın güçlenmesi ve yeni bir ekonomik düzenin kurulması için, tüm sömürgeci, ırkçı ve faşist rejimlerin ortadan kaldırılması için yeni, elverişli koşullar yaratmaktadır. Bu ulusal kurtuluş mücadelesinde kazanılan her başarı yumuşamayı aynı ölçüde güçlendirmektedir.»

Forum'a katılanlar, yumuşamanın istikrarının, sosyal ilerleme ve ekonomik, sosyal, vatandaşlık, siyasî ve kültürel insan hak ve özgürlüklerinin tam olarak temini için yeni ve elverişli koşullar yaratacağını belirttiler.

«Barış mücadelesi ve bu zorunlu sorunların çözümü uğrundaki mücadele organik olarak ilişkilidir. Yumuşama yolu, günümüzde barış ve ilerlemenin ana yoludur», deniyor ortak bildiride.

Forum, dünya kamuoyunun uluslararası sorunların çözümünde, barış, ulusal bağımsızlık ve yumuşamanın derinleştirilmesi mücadelesinde giderek etkili bir faktör haline geldiğini belirtti. Tüm barışsever güçlere savaş yolunu kapatma ve birinci derecede önemli sorunların çözümüne, yumuşamaya geri dönülmez bir nitelik verilmesine yardımcı olma çağrısında bulundu (APN).

"Adı Çağlar Boyu Yaşayacak, Eserleri de..."

İLKE

Ölümünden bu yana 53 yıl geçti. Aradan geçen bunca yıl, Lenin'in bize bırakmış olduğu mirasın yaratıcı bir biçimde değerlendirildiğini, ona lâyık birçok görevin üstesinden gelindiğini doğruluyor.

Lenin, tek sosyalist ülke olan Sovyetler Birliği'nin sağlamlaştırılması döneminde, bu yolda tüm ülkeler işçilerinin ve halklarının umutlarını bu ülkenin başarılarına bağladığı bir dönemde öldü. O, çağımızın kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı olduğunu belirterek, sosyalist ülkelerin çoğalmasını bir sistem haline gelmesini, emperyalizme karşı tek güvencenin bu olacağını belirtiyordu.

Lenin'in mirasçıları bunu doğrulayacak bir çok iş başardılar. Dünya sosyalist sistemini, dünyanın ileriye doğru gelişmesinde belirleyici hale getirdiler. Dünya barışına en büyük katkının sosyalist ülkeler tarafından yapıldığını, en tutarlı barış savunucularının sosyalistler olduğunu kanıtladılar. Bir süre önce dünyanın tüm barışsever güçlerinin katıldığı bir Forum'un Moskova'da yapılması buna bir örnektir.

Gerek Sovyetler Birliğinin, önündeki sorunların çözümünde elde ettiği tarihsel başarılar, gerekse Lenin'in yolundan yürüyen öteki sosyalist ülkelerin ve halkların kazanımları, giderek Lenin'in milyonlarca insan tarafından yüksekte tutulan bir bayrak olarak daha bir güçle kavranılması, 53 yılın olumlu sonuçları arasındadır.

O, çağının koşullarına uygun olarak, işçi sınıfını iktidara getirebilecek bir partiyi, yeni tipte bir partiyi yarattı. Partiyi, çeşitli eğilimlerden, özellikle ekonomizmden korumasını bildi. Dünyanın ve ülkenin içinde bulunduğu durumun derin bir tahlilini yaparak, gelişmenin perspektifini çizdi. Her zaman Aşil'in topuğunu ilk tesbit eden oydu. Ve 1917 Ekiminde Lenin'in yayından fırlattığı ok, tam «topuğa» isabet ediyordu. Çarlık düzeni tepetaklak oluyor, bu düzen altında yaşayan tüm halklar da dahil olmak üzere, ülke özgürlüğüne kavuşuyordu.

Lenin'in başarıları bu kadarla kalmıyor. Devrim sonrası ülkenin içine düştüğü iç savaş ortamında, emperyalistlerin saldırılarına, onların ablukalarına rağmen DEVRİM'i korumada gösterdiği çaba, dünya halklarına cesaret aşılayıcı bir olgu idi.

Bugün O'nun düşünceleri, tüm halkların yolunu aydınlatmaya devam ediyor.

Engels'in Marx için söylediği sözler onun için de geçerlidir:
ADI ÇAĞLAR BOYU YAŞAYACAK, ESERİ DE...

MUSTAFA SUPHİ ve ARKADAŞLARINI ANIYORUZ

28 Ocak'ta Mustafa Suphi ve arkadaşlarının hunharca katledilişlerinin 56. yılı anıldı. Türkiye işçi sınıfı hareketinin bu ilk öncülerini saygıyla anan Dergimiz, olayın ikinci yılında bir yazı yazan Zeynullah Nuşirevan'ın bir yazısını ve Mustafa Suphi'nin İkinci Kongre adlı önemli bir yazısını yayınlamayı bir görev sayıyor.

Yazılarda geçen ve bugün artık kullanılmayan sözcüklerin karşılıklarını yazıların sonuna ekledik.

İLKE

Mustafa Suphi ve ANADOLU KOMÜNİSTLERİ

ZEYNULLAH NUŞİREVAN

Bugün Türkiye Komünist rehberlerinden Mustafa Suphi öleli iki sene oluyor. Bu münasebetle Türkiye burjuvazisi tarafından oynanılan bu kanlı faciaya tekrar ircai nazar etmek, «Mustafa Suphi'nin kıymetli hatırası»nı tekrar yadetmek, bir vazifedir.

Rusya Şûralar Cumhuriyeti şark aksamında çalışan fırka işçilerinin ekseri onu biliyorlar.

Serlevhamıza bakarak «Mustafa Suphi yoldaşın Anadolu Komünist Partisi yani Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası ile münasebeti»nden bahsedilecek zannedilmesin. Biz burada Suphi yoldaşın öldürüldüğü sırada Anadolu Komünist Fırkasının vazifesini kısa birkaç cümle ile anlatmak istiyoruz.

Mustafa Suphi faciasını Türkiye genç burjuvazisi 1921 senesi bidayetlerinde oynadı. Bu esnada Türkiye Büyük Millet Meclisi artık dokuz aylık bir hayata malik olmuştu. Hakimiyet tam manasıyla Meclisin eline geçmişti.

Meclis mahalli isyanları bastırmış, muhalif unsurları tamamen susturmuş, muntazam bir ordu teşkil etmişti. Harici siyasette zahir olmakla beraber dahili teceddüdat programında daha kökten yenilikler talep etmekte olan «Hafi Türkiye Komünist Partisi»ni inhilal ettirmek için burjuvaların kendi riyaset ve inhisarları altında ve «Resmî Komünist Fırkası» namında sahte bir teşkilat yapılmıştı. Hakiki komünistlerin devamlı mücadeleleri neticesinde pek az zamanda foyası meydana çıktı. 1920 senesinin nihayetlerinde hafi Komünist Fırkası resmî olarak «Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası» namı ile teşekkül etti ve hükümetin harici siyasetine ne kadar müzaharet ettiyse de, daima ciddi takibat ve tazyikata maruz kaldı.

Vaziyeti siyasiye tam bu merkezde iken Avrupa emperyalistleri tarafından Türkiye burjuvazisine anlaşma teklifi vaki oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti sulh esaslarını konuşmak ve kararlaştırmak için Londra Konferansına davet ediliyordu. Avrupa burjuvazisi ile anlaşma lüzumuna kani olan bu genç burjuvazi, Avrupadaki efendilerin hoşnudisini üzerine celbedebilmek için her iki cephede, Ankara ve Kafkasyadaki Türk komünistlerine karşı kati bir taarruza girişti. Türkiye burjuvazisi zannediyordu ki, komünist teşkilatlarının evrak ve dosyalarını sulh murahhaslarının çantasına koyarak yolladığı takdirde Avrupalı efendiler derhal sulh vereceklerdi.

Fakat bizim genç burjuvalarımız pek yaman gaflet ediyorlar ve aldanıyorlardı. Deste deste komünistleri vahşiyane boğazladıkları halde bile Londra'dan pılıyı pırtıyı toplayıp sürülerek dönmeye mecbur oldular.

İşte Türk işçi ve köylüsünün kurtuluş davasına karşı hazırlanmış olan bu hıyanet tertibatı her iki komünist guruplarına karşı büyük taarruz yapmıştır. Ankara'da Türk Halk İştirakiyun Fırkasının azaları 11, 27, 28 Kanunusani 1921 tarihlerinde gurup gurup tevkif olunarak hapisanenin ıslak köşelerine atılırken diğer taraftan şark cephesinde Suphi ve arkadaşlarına karşı caniyane bir facia oynanmağa başlamıştı. Suphi'nin Anadoluya dühulunü teşvik eden burjuva acentaları, burjuva uşakları, zahiren Suphi ve arkadaşlarının yüzüne gülmüşler, yoldaşlık etmişler ve alttan alta bu facianın tertibatını ikmal ile meşgul olmuşlardır. Erzurum'da Müdafai Hukuk ve Muhafazai Mukaddesat Cemiyeti, komünizm aleyhinde güya din namına beyannameler çıkarmışlardır. Bu suretle Suphi ve arkadaşlarına cahil halk kitlelerinin taassubunu kabartmışlardır. Suphi ve arkadaşlarını —şüphesiz imha etmek emeliyle— Erzurum'dan, Trabzon'a yollamışlar ve Trabzon'da da yanındaki 14 arkadaşlarıyla beraber Anadolu komünistlerinin son gurupunun tevkif olunduğu 28 Kanunusani 1921 gününde vahşiyane bir surette parçalayıp denize atmışlardır.

Suphi gurubu ve Ankara komünistleri, her ikisi aynı sebepten, yani

sınıf mübarezesinin aynen tezahüratından dolayı aynı zamanlarda burjuva taarruzuna maruz kalmışlardır.

Ankara komünistleri hapishane işkenceleri ve kürek cezalarıyla kurtulabildiği halde, Suphi ve arkadaşları gurubu vakitsiz bir surette inkılap kurbanları sırasına geçmişlerdir.

Komünistler için daima halk kitlesiyle beraber çalışmak ve arkadaş intihabında çok müşkülpesent olmak, sınıf mücadelesi esasını unutmamak, burjuvanın bu mücadelede kullandıkları dolambaçlı yolları daima gözönünde bulundurmak lazımdır. Türkiye işçi ve köylülerinin kurtuluşları uğrunda ilk tahtı muhakemeye alınmak Ankara fırkasına ait olmuşsa, bu gaye uğrunda ilk kurban olmak da Suphi ve arkadaşlarına müyesser olmuştur.

Evet, Suphi ve arkadaşları çok büyük ve tarihi bir şeref kazanmışlar, iftiharla güle güle ölmüşlerdir. Fakat Türkiye emekçileri, kıymettar rehber ve halâskârlarından bir gurubu kaybetmişler ve Türkiye burjuvaları da en biaman düşmanlarının bir kısmından kurtulmuşlardır.

Burjuvaların hareketini sınıf noktainazarından tabii görüyoruz. Fakat kıymettar rehberlerinden büyük bir gurubunu kaybeden ve pek az samimi rehberlere malik olan Türkiye emekçilerini de vakitsiz ziyanlarından dolayı taziye ederiz.

Kanunusani 1923

İkinci Kongre

MUSTAFA SUPHİ

Geçen sene Mart ayında beynelmilel inkılapçı Rusya'yı Avrupa ve Amerika burjuvazi kuvvetlerinin şimal ve garbden, Kolçak ve Denikin kara kuvvetlerinin Şark ve Cenup'tan şiddetle tazyik ettikleri sırada Moskova'da istişare için davet edilmiş olan muhtelif Avrupa ve Asya amele ve rençber (Komünist partileri) vekilleri, Kremlin Sarayının muhteşem Ödüller Salonunda toplanmışlar ve 30 bu kadar teşkilatı temsil eden 50 kişilik bu meclisi, Üçüncü Komünist Enternasyonalinin Birinci Kongresi ad ve ilan etmişlerdi. İkinci Enternasyonalin azaları olan İngiliz, Fransız, Alman sosyalist ve sosyaldemokrat fırkaları cinayetkâr Avrupa harbine rey ve kalemleriyle katışarak amele ve rençper siyasi fırkalarının sulh ve musalemet cephesini dağıtmağa ve böylece cellat Avrupa ve Amerika emperyalizminin bir kat daha kuvvetlenmesine nasıl sebep oldular ise, 1919 senesinde Kremlin Sarayında doğan Üçüncü Enternasyonal'de, bu dağınık fırkaları tedricen kendi azimkâr iradesi altında toplamağa muvaffak oldu. Alınan haberlere göre bugün, Temmuzun 17'sinde açılacak olan İkinci Kongreye iştirak etmek üzere Avrupa, Amerika ve şark memleketlerinden 400'e yakın vekiller Moskova'ya gelmişlerdir. Alman Spartakistlerinden başka müstakil sosyal demokratların, İtalyan İngiliz Sosyalist fırkalarının, Amerikan Amele Fırkasının, Fransa, Macaristan, Avusturya, Balkan komünist partilerinin toplandıkları bu Kongrede Türkiye, İran ve Rusya Şuralar Federasyonu içindeki bütün şark halkları komünist teşkilatlarının vekilleri birleşmiş olacaklardır. Üçüncü Enternasyonalin Birinci Kongrede vücuda getirdiği metin azimkâr beynelmilel birlikle sosyalist Rusya'yı saran boğucu kuvvetleri dağıtıp kovmaya muvaffak oldu. Muhtelif Avrupa ve Amerika memleketlerinin komünist ve sol sosyalist fırkaları parlamentolarda, amele ve rençperler ise mensup oldukları milletler içinde, bolşeviklere karşı gösterilen her türlü tazyiklere karşı ayaklanarak, gerek parlamentolarda, gerekse Rusya'ya karşı gönderilen harbî cephelerde yarıklar açtılar, o halde ki, bugün burjuva hükümetleri içtimai inkılaba karşı ne parlamentolarından büyük imdatlar istemeğe, katî kararlar çıkartmaya, ne de ordularından (okunamıyor - Y.) kendilerinde kuvvet hissediyorlar.

Üçüncü Enternasyonal, bunca yıllık hayat faaliyetinde, Avrupa ve Amerika amele ve rençper inkılap kuvvetlerini sosyalist Rusya etrafında öylece toplamağa ve halühazırda Avrupada, inkılabî olduğu kadar, siyasi bir amil olarak meydana çıkmağa muvaffak oldu. Şimdi Üçüncü Enternas-

yonal karşısında duran mühim mesele, garp proletaryası gibi şarkın derin karanlıklarında mazlum ve fukara halkları da kendi etrafında birleştirmeye ve emperyalizme karşı Asyada yükselecek büyük bir yumruk hazırlamağa muvaffak olmaktadır. Birinci Kongreden beri enternasyonalin aile efradından sayılan Türkiye, İran ve Rusya içindeki Türk, Tatar komünist teşkilatlarının bu ikinci yıl içinde bugün faaliyet ve kuvvetlerini birleştirerek bu maksadı temin etmeleri, tarihin kendilerine yüklediği bir vazifedir.

Bu münasebetle Lenin yoldaşın bir sözünü hatırlıyoruz:

«Şark'ta inkılap, şark komünistlerinin bilavasıta kendi işleri olmalıdır.» Filvaki şarkın garbden pek farklı ve başka mahiyette olan iktisadî ve ruhi sıfat ve hususiyetlerini göze alsak bu sözün ehemmiyeti anlaşılmış olur. Şüphesiz ki, şarkta inkılap hareketlerinin nabzından anlayacak gene şarklıdır. Fakat şunu da ilave etmeli ki, teşhis derecesinde tedavinin de ehemmiyeti inkâr olunamaz. Ameliyat ve tedaviye dair meselelerde tecrübe, maharet ve teknika tamamiyle Avrupalı inkılapçı yoldaşlarımızda temessül ve temerküz ediyor. Halühazırda, emperyalizm ile sosyalizm muntazam iki cephe halinde karşı karşıya durduğuna göre, şark inkılapçılarının garpten tam bir müzaharet ve kuvvet almadıkça iş görmeleri imkansızdır. Onun için şarkın inkılapçı komünist teşkilatları, daire teşkilatlarını ilerlettikçe Üçüncü Enternasyonalin de şark için faaliyet ve müzaharetini inkişaf ettirmesi beynelmilel içtimai inkılap namına mukaddes bir vazifedir; cihanşümul inkılap hareketinde garp proletaryasından müstakil olarak şarkta iş görmek nasıl bir vahime ise, şarkı garpten ayırmak ve birini diğeri namına feda etmek de büyük ve tarihi bir hata olur.

Üçüncü Enternasyonalin İkinci Kongresine iştirak eden garp ve şark komünistlerinin bu hakikatlere kıymet vereceğini ve şarkta inkılabî teşkilatın ruhlanmasına hadim büyük adımlar atarak ikinci senelik faaliyet devresine zafer ve ikbal ile gireceklerini kuvvetle ümit ediyoruz.

Müsalemet: Barışıklık
Temessül: Benzeşme
Temerküz: Bir yerde toplanma
Müzaharet: Arkalama, yardım
Hadim: Hizmet eden, yardım eden
Teceddüdat: Yenilik
İnhilal ettirmek: Dağıtmak
Hafi: Gizli
Mübareze: Vuruşma, savaşma
Müyesser: Nasib

Küba Devriminin 18. Yıldönümü

AGUIRRE DEL CRISTO
Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi
üyesi, Devlet Konseyi Üyesi

1 Ocak 1959'da, uzun ve zor bir mücadeleden sonra, Küba halkı, ABD tekellerinin uşağı Batista'nın diktatörlüğünü yıkmıştı. Küba devriminin yıldönümünü kutlarken aynı zamanda da Küba Devrimci Silahlı Kuvvetlerinin kuruluşunun 20. yıldönümünü kutluyoruz. 2 Aralık 1956'da Fidel Castro ve 82 devrimci arkadaşı Oriente eyaleti topraklarına denizden gelerek ayak basmışlardı.

Bugün yalnızca Fidel Castro, Raul Castro ve bir kaç kişi daha sağ kalmıştır o seksen iki kişiden. Onlar, fedakârlık, demir irade ve cesaretleriyle muazzam güçlükleri yenerek Sierra Maestra dağlarına ulaşmışlar ve bugünkü Küba Devrimci Silahlı Kuvvetlerinin ilk birliklerini oluşturmuşlardı. Onlar gerilla savaşını başlatarak Küba halkını Batista diktatörlüğüne karşı seferber etmişler ve muzaffer olmuşlardı.

Muzaffer devrim emperyalizmin ve onun Küba'daki müttefikleri latifündistlerin ve burjuvazinin bir aracı olan eski devlet mekanizmasını yıkmış, emekçi halkın devrimci ve demokratik iktidarı kurulmuş ve yerli ve yabancıların latifundiaları (büyük kapitalist tarım işletmeleri), bankalar, demiryolları, başlıca üretim araçları, elektrik kaynakları ve ticaret millileştirilmişti. Böylece ülkenin bağımsız ekonomik gelişiminin ve sosyalizm yolunda ilerlemesinin gerekli araçları halkın eline verilmişti.

Küba halkı bu yıl iki büyük bayramı birlikte kutlarken hayatın bütün alanlarında sosyalizmi inşa etmenin büyük görevlerini yerine getiriyor.

Geçen onsekiz yıl içinde Küba halkı bu yolda büyük başarılar elde etti. CIA'nın düzenlediği karşı devrimci saldırılara, ABD hükümetinin ve tekellerinin bütün komplolarına rağmen ekonomik alanda büyük başarılar kaydetmiştir. Şeker endüstrisi yeniden inşa edilmiş ve geliştirilmiş, çok yönlü ve mekanize bir tarım işltemeciliği yaratılmış, ülke tek ürün yetiştiricisi olmaktan kurtarılmıştır. Sanayide, eğitimde, sağlık hizmetlerinde büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Dün bir avuç seçkinin emrine verilmiş olan tüm olanaklar bugün, devrimin bir sonucu olarak tüm Küba halkına sağlanmıştır.

Küba halkı, ülkeyi sosyalist demokrasi prensipleri içinde yöneten sürekli organın oluşturulması konusunda da geçtiğimiz yıl önemli bir adım atmıştır. 1975 yılı Aralık ayında Küba Komünist Partisi 1. Kongresinde hazırlanan Sosyalist Anayasa, yaşı onaltıdan yüksek olan hemen tüm Küba vatandaşlarınca, 24 Şubat 1976'da kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Bu anayasaya göre mahalli ve merkezi halk yönetim organları teşkil edilmiştir. Halk İktidarının Ulusal Meclisi geçtiğimiz Aralık ayında toplanarak üyeleri arasından Devlet Konseyi üyelerini seçmiştir.

Küba halkı heyecanla devrimin 18. yıldönümünü kutlarken kazanımlarının yalnızca kendi gayret ve fedakârlıklarının bir sonucu olmadığının bilincindedir. Bu başarının, bütün ülkelerin işçilerinin, dünyanın tüm anti-faşist ve anti-emperyalist güçlerinin ve başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist topluluğun dayanışmasının da bir ürünü olduğunu bilmektedir.

ASYA 1977

K. SMIRNOV

Dünyanın en kalabalık ve en büyük kıtasının, Asya'nın birçok devletleri, yüzyılımızın yetmiş yedi yılına, bir dizi değerli kazanca sahip olarak girdiler.

Gerçekten de Vietnam'da, Laos'ta ve Kamboçya'daki emperyalist askerî eylemlerin sona ermesi, daha sonra Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin, Demokratik Kamboçya'nın kurulması ve Vietnam'ın kuzey ve güneyinin birleştirilmesi, Güney-Doğu Asya'daki politik atmosferi büyük ölçüde iyileştirmeyi sağladı. Geçmiş yıllardan henüz daha bu bölgenin ülkeleri tarafından çözümlenmesi gereken sorunlar kalmış olmasına rağmen Hindistan Yarımadası'ndaki durum, Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'i barışçı, eşit haklı işbirliği, güvenlik içinde varlığını sürdürme yolundan uzaklaştıran askerî çatışmaları bir kenarda bırakarak bütünüyle normalleşiyor.

Ve nihayet, Yakın Doğu meselesi, Lübnan'daki ateşkesin Arap devletlerinin dikkatlerini yeniden ana sorunda, yani İsrail saldırısı sonuçlarının ortadan kaldırılmasında toplamalarına yol açtı. Geçenlerde yayınlanan Suriye-Mısır ortak bildirisinde, Sovyetlerin Yakın Doğu konusundaki Cenevre Konferansı'nın yeniden çalışmaya başlamasına ilişkin girişimi kesinlikle desteklendi. Bilindiği gibi, ABD'nin yeni yöneticileri, bu bölgede komple bir düzenlemeye taraftarlar. Bütünüyle «Üçüncü Dünya» ve Batı Avrupa hükümetleri, Cenevre Konferansı'nın en geç bu yılın Mart ayında Filistinlilerin katılmasıyla yeniden çalışmaya başlamasına ilişkin kararını destekliyorlar.

Çin ve SSCB arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi, Asya'da durumun iyileştirilmesi açısından en kesin adımlardan biri olabilir. Sovyetlerin Sovyet-Çin ilişkilerini normal, eşit, haklı ilişkiler rayına oturtma konusunda defalarca yaptığı açıklamalar, Pekin'e, başlangıcı sadece kendisine bağlı olan yapıcı diyalog yolunu açmaktadır.

Sovyetler Birliği'ne gelince, topraklarının büyük bölümü Asya'da bulunan bir devlet olarak Sovyetler Birliği, bu kıtada devletler arasında güvenlik ve işbirliğinin sağlanmasına yönelik olan doğrultuyu sürekli olarak izlemektedir.

Bu kıtanın devletleriyle olan karşılıklı ilişkilerinde Sovyetler Birliği, istikrarlı barışın devam etmesinden ibaret olan ortak çıkarların temel alınması ve Asya ülkelerinin ilerleyebilmesinin ancak barış koşullarında mümkün olacağı hususundan hareket ediyor.

Eğer Avrupa'daki ve Asya kıtasındaki istikrarlı barış, SSCB için elverişli dış politika koşullarında kendi komünist kuruluşunu daha da ileriye götürme olanağı veriyorsa, diğer Asya devletleri için de barış, onların güvenliklerinin, kendi kaynaklarından ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan yeni olanaklardan, halkların yaşam düzeyinin yükseltilmesi, bilim, kültür ve sanatın hızlı tempolarla geliştirilmesi için bir teminatıdır.

Asya ülkelerinin sırtından askerî giderler yükünün kaldırılması, bunlardan pek çoğunun ekonomik geri kalmışlığını ve düşük endüstriyel gelişimlerini göz önüne alırsak çözümü zorunlu bir sorundur.

SBKP M. K. Ekim Genel Toplantısı'nda konuşan Leonid Brejnev, SSCB'nin, Asya sorunlarının tüm ilgili taraflar arasında yapıcı bir şekilde tartışılmasında çıkarı olduğunu, Asya'yı istikrarlı barış ve eşit, haklı, geniş işbirliği kıtası olarak görmek isteyen Sovyetler Birliği'nin tutumunu belirtti. Milyonlarca Asyalının ve tüm insanlığın yaşamı ve mutluluğu buna bağlıdır.

Karşılıklı Yardım Konseyi ve Üye Ülkelerin Endüstriyel Gelişmesi

KOLJU KOLEW

SSCB'nin faşist Almanya'ya karşı zaferi dünyanın, özellikle Orta ve Doğu Avrupa'nın gelişmesinde bir dönüm noktası olmuştur. İkinci Dünya Savaşının en önemli sonuçlarından biri halkların bir çoğunun kapitalist sömürüden kendilerini kurtarmış olmaları ve sosyo-ekonomik gelişmenin sosyalist yolunu seçmeleridir. Yeni tip devletler olarak halk demokrasilerinin kurulmasıyla, Sovyetler Birliği'nin her yönlü yardım ve desteğine dayanarak, işçi sınıfının önderliğinde geniş halk kitlelerinin, Sovyet Gücü'nü kurmaksızın sosyalist yapının kurulmasına katılması için koşullar yaratılmıştır. Elbetteki halk demokrasisi devleti proletaryanın diktatoryası için tüm etmenleri başarıyla yerine getirmektedir.

Sovyetler Birliği ve halk demokrasisi ülkeleri yeni sosyalist dünya sistemini kurmuşlardı. Bu sistem dayanışması ve pek hızlı gelişen ekonomileri sayesinde dünyadaki meselelerin çözümünde birincil etken ve büyük bir güce, barış ve ilericiliğin payandasına, tüm ezilen halklar için bir ışık kaynağına dönüşmüştür. Avrupa sosyalist ülkelerinin dünyadaki endüstriyel üretimin üçte birini ve milli gelirin dörtte birini —yeryüzü nüfusunun onda birinden fazlasına sahip olmamalarına rağmen— ürettiklerini burada hatırlatalım.

Bugün emperyalist ülkelerdeki en tutucu çevreler bile üçüncü bir dünya savaşının önlenmesinin, uluslararası durumdaki ilerleyen ve sürekli yumuşamanın, sosyalist topluluğun ve herşeyden önce Sovyetler Birliği'nin artan savunma ve iktisadi gücünün ve bunların gerçekleştirdiği barış politikasının sonuçları olduğunu kabullenmektedirler.

SOVYETLER BİRLİĞİNİN CANSİPERANE YARDIMI

Sosyalist ülkeler varoluşlarından bu yana hayatın tüm alanlarında —politika, ekonomi savunma, kültür, v.d.— ikili ve çoklu temeller üzerinde sıkı ve etkin bir işbirliği gerçekleştirmişlerdir. Karşılıklı ilişkilerin içeriği ülkelerin olanakları ve gereksinmelerine, dünya koşullarına uygun olarak, tek tek gelişme aşamalarına bağımlı olarak belirlenmiş ve değişkenleştirilmiştir.

Sosyalist ülkelerin aralarında sürdürdükleri çok yönlü ilişkilerin arka planında özellikle ekonomik ve bilimsel-teknik işbirliği açıkça öne çıkmaktadır. Bu daha savaşın alevleri arasında doğdu, bir çok güçlükleri yendi ve şimdi sosyalist ekonomik entegrasyonda zirvesine ulaştı.

Bu işbirliğinin gelişmesindeki iki ana devreyi öne çıkarmak isteriz: Birincisi ulusal ekonomilerin yeniden kurulmaları dönemini, yani 1945 - 1948 yılları arasını kapsar. İkincisi, ekonominin plana uygun biçimlendirilmesine geçişle (1949) başlar ve hâlâ devam etmektedir.

Başlangıçta bu işbirliği SSCB ve halk demokrasileri ile ikili temeller üzerine gelişti. İçeriğini, savaşın harabeleştirdiği ekonominin ihtiyaçları; metallerin, petrol ürünlerinin, hammaddelerin, malzemelerin ve hele makina ve tesislerin yokluğu belirliyordu. Enternasyonalist görevine sadık kalmış olan ve kalan Sovyetler Birliği, en büyük tahribata uğramış olmasına ve bu mamullerin sıkıntısını kendisi de çok çektiği halde, gerekli yardımları yapmıştır. Halklar büyük Sovyet ülkesinin halk demokrasisi ülkelerine gösterdiği fedakârlık ve mert dostluktan daha o zaman ikna olmuşlar ve proleter enternasyonalist temele oturtulmuş bu devletler arası ilişkilerin hayata giren yeni tipini tanımışlardır.

Sovyetler Birliği'nin geniş ve zamanında yardımıyla Avrupa'daki sosyalist ülkeler ekonomilerini çabucak yeniden kurabildiler, ve 1949 yılı sonunda ekonomik gelişmelerin bir yüksek, yeni aşamasına —plana uygun sosyalist yapıyı kurmaya— geçmeye hazırdılar. Yeni oluşturulan üretim ilişkilerinin ve üretim güçlerinin bir üst basamağının objektif gereksinmelerini gözönüne alan bu ülkeler çok yünlü ekonomik ve bilimsel-teknik işbirliğinin temelini atıyorlar; mekanizmasını —Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyini— yaratıyorlardı. 1974'te 25 yaşında olan bu sosyalist ülkelerin ilk uluslararası ekonomik örgütünün yararlı ve çok verimli eylemi saygı ile kutlanmış; uluslararası ekonomik ilişkiler tarihinde ilk kez oluşan KEYK'in, sosyalist dünya sisteminin gelişmesindeki en dikkate değer bir görünüm olduğu belirtilmiştir.

Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'nin kurulmasından bu yana geçen 25 yılda yavaş yavaş karşılıklı ilişkilerin birlik içindeki etken bir sistemi gelişmiştir. Bu sistem sosyalist topluluk düzeni temeline, birlik halin-

deki ideolojiye, Marksizm-Leninizme, sınıfsız komünist toplumun oluşturulmasındaki hedeflerin ortaklığına dayanmaktadır. KEYK çerçevesindeki işbirliğinin en önemli özelliği devletler arasındaki ilişkilerin temel ilkelerindeki tam uyumdur. Bu yalnızca sosyalizmin koşullarında olasıdır; bunlar sosyalist enternasyonalizm, eşitlik, bağımsızlığa ve ulusal ve karşılıklı çıkarlara saygı ve dostça yardım etmedir. KEYK'in hedefleri de yücedir: Ekonominin plana uygun gelişmesinin sağlanması, ekonomik ve teknik ilerlemenin hızlandırılması, endüstrileri az gelişmiş ülkelerin endüstrileşme seviyesinin arttırılması, iş verimliliğinin sürekli büyütülmesi ve halkın refahının kesintisiz yükseltilmesi için üye ülkelerin çabalarının birleştirilmesi ve koordine edilmesi.

Bu hedeflere ulaşmak için KEYK üyesi ülkeler pek çok önlemler uygulamaktadırlar. Ulusal iktisadi planların oluşturulmasında örneğin, somut koşulların ve komünist ve işçi partilerinin koyduğu politik ve ekonomik görevlerin göz önüne alınmasının yanısıra, tüm topluluğun olanakları ve gereksinmelerine de dikkat edilir. Böylelikle ulusal ekonomilerin karşılıklı bağları ve birbirlerini tamamlamaları sağlanmıştır. KEYK üyesi ülkeler için, kapitalist dünya sisteminin üretim açısından hem mutlak hacimce hem de kişi başına düşen miktarca aşılması için endüstriyel ve kırsal üretimin artışında maksimal temponun sağlanması enternasyonalist görevdir. Bu çerçeve içinde çalışanların yaratıcı insiyatiflerinin maksimal geliştirilmesi, iş verimliliğinin hızla arttırılması, ekonomik çalışmaların planlama ve yönetiminin mükemmelleştirilmesi ve diğer görevler için koşullar yaratılmaktadır.

KEYK üyesi ülkelerin çözmek zorunda oldukları çok sayıda ve çok yanlı meseleler, ekonomik ve bilimsel-teknik işbirliğinin çeşitli biçimlerini gerektirmişlerdir. Ekonomilerin beş yıllık planlarının uyumluluğu burada örneğin önemli bir yer almaktadır. Bu sosyalizm ve komünizmin, kapitalizmle ekonomik rekabetinin zaferine erişilmesi için sosyalist sistemin politik ve ekonomik üstünlüklerinin en büyük faydasının sağlanmasını amaçlayan ortak ve özgür bir planlama çalışmasıdır. KEYK üyesi ülkeler plan koordinasyonunda, ulusal ekonomilerde bir dengeye erişmek amacıyla, her birinin ve topluluğun bir bütün olarak ekonomik gelişmesindeki gerekli objektif oranlılığı göz önüne almaya dikkat ederler.

Ayrıca her şeyden önce, ülkelerin gereksinmelerinin toplumsal çalışmada en düşük çabayla tam anlamıyla karşılanabileceği en önemli üretim biçimlerinin şekillenmesi demek olan uluslararası sosyalist işbirliğinin faydalılığı sağlanmalıdır. Son olarak da üretimde uluslararası özelleşme, her ülkenin kaynaklarının en uygun biçimde kullanımı yoluyla ulusal ekonomilerin karmaşık (kompleks) gelişmesi ile kaynaştırılmalıdır. Ül-

keler, plan koordinasyonu ile ulusal ve uluslararası açıdan, talep ve üretim arasındaki dengeyi sağlarlar.

Bilindiği gibi, uluslararası işbölümü uzun süreden beri gerçekleştirilmiş olup, içeriği ve anlamı toplumun her aşamasına göre değişmiştir. Çağımızda mevcut devletlerin varlığını bu sistem olmaksızın düşünmek imkânsızdır. Ancak aynı zamanda kapitalist ülkeler arasındaki işbölümü büyük bir eşitsizlik ve küçük ülkelerin büyük emperyalist devletler tarafından acımasız sömürüsüyle damgalanmış olduğu halde, uluslararası sosyalist işbölümünün plana uygun, uyumlu ve KEYK üyesi ülkeler topluluğunun tümünün çıkarlarına göre geliştiği belirtilmelidir. Sosyalist işbölümünün plana uygun, uyumlu ve KEYK üyesi ülkeler topluluğunun tümünün çıkarlarına göre geliştiği belirtilmelidir. Sosyalist işbölümü aslında uluslararası özelleşme ve üretimin denetlenmesi (kooperasyon) ve plan koordinasyonu ile sıkı bağlarla biçimlenmektedir. Bu işbölümü işleme endüstrisi, özellikle makina yapımı, kimya endüstrisi ve metalürjide etkendir. Üretimde uluslararası işbirliği (kooperasyon) ve özelleştirme ile KEYK üyesi ülkeler, mamullerin teknik-ekonomik düzeyinin yükseltilmesi, üretimin büyük çapta yoğunlaştırılması, üretim giderlerinin azaltılması, tüm topluluğun gereskinmelerinin tam anlamıyla giderilmesi ve yatırım mallarından tasarruf etme amacındadırlar. Uluslararası sosyalist işbölümü, tarihi nedenlerle göreli olarak az gelişmiş endüstrilere sahip olan KEYK üyesi ülkelerin endüstrileşmesinin en yüksek düzeyde teşvik edildiği bir işbirliği biçimidir.

KEYK organlarının çalışmalarında üretim alanındaki ortak çalışmaların başka biçimleri de uygulanmaktadır. Bunlar örneğin teknolojik süreçlerin, makinaların, standardların geliştirilmesi, gereksinme bilançolarının hazırlanması ve diğer bir çok çalışmalardır. Bu yolla topluluk tek tek ülkelerin tecrübe ve güçlerini kendine mal eder ve bunları rasyonel biçimde kullanır.

Bazı alanlardaki sürekli ve doğrudan işbirliğinin gerekliliği özel uluslararası örgütlerin oluşturulmasını beraberinde getirmiştir. Bunlar KEYK üyesi ülkeler Enterkonnekte Enerji Sistemi Merkezi Kumanda (dispeyçer) Kurumu, Ortak Yük Vagonu Parkı (OPW), Demir madeni üretimi işbirliği (Intermetall), rulman endüstrisi işbirliği, az tonajlı kimyasal üretim işbirliği (Interchim) ve diğer sahalardaki işbirliği örgütleridirler.

İŞBİRLİĞİNİN YENİ VE DAHA YÜKSEK BASAMAĞI

Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'nin çalışması ve üye ülkeler arasındaki ilişkilerde nitel yeni bir aşama (moment) işbirliğinin daha da derinleştirilmesi ve mükemmelleştirilmesi ve sosyalist ekonomik entegrasyonun geliştirilmesi için karmaşık (kompleks) programın kabulü olmuştur.

Bu tarihi doküman topluluğun önümüzdeki 15-20 yıl için ekonomik gelişmesinin ana maddelerini kapsamaktadır. Bunların iki ve çok yanlı temeller üzerine çözüm yol ve araçları gösterilmiş; işbirliği için yeni ve etkin biçimler getirilmiştir. Bunlar uzun vadeli plan koordinasyonu, üretim dalları ve biçimlerinin tek tek planlanması, uluslararası ekonomi birliklerinin oluşturulması ve bütüncül (kompleks) bir standardizasyonun uygulanmasıdır.

KEYK üyesi ülkelerin bazı hammadde ve malzemelere olan talebi, bunları üreten ülkelerin yetersiz yatırımlar nedeniyle olanaklarının sınırlı olmasının yanısıra çok hızla artmaktadır. Bunlar petrol, doğal gaz, selüloz, bazı demir dışı metaller, çelik, fosforlu hammaddeler ve diğer malzemelerdir. Bu meselelerin çözümünde çıkarı olan ülkeler uygulamada uzun vadeli anlaşmalara dayanan ortak çalışmalarla yeni veya ek kapasiteler kurulması yolunu izlemektedirler. Kullanıcı ülkeler verdikleri araçlar, fonlar ve işgüçleri için mukavele ile belirlenen sürelerde, kurulan fabrikalardan mamuller almaktadırlar. Yılda 500.000 ton selüloz kapasiteli Ust - Selüloz Kombinasının yapımı üzerine anlaşma yeni yerine getirilmiştir. Benzeri bir anlaşma Orenburg petrol yataklarının kullanımı ve Orenburg'tan SSCB Batı sınırına uzanan bir boru hattının yapımı üzerine imzalanmıştır. Kursk'taki normal dışı yataklarda demir madeni ve Küba'da nikel elde edilmesi için kapasitelerin kurulması üzerine anlaşmalar ilerde yapılacaktır.

KEYK ülkelerinin nükleer kuvvet santralleri tesislerine, tekstil makinalarına, çekirdek fiziği cihazlarına ve sentetik ipliklere olan gereksinmelerinin zamanında ve tam anlamıyla karşılanması amacıyla uluslararası ekonomik birlikler kurulmuştur. Bunlar Interatomenergo, Intertextilmasch, Intenatoninstrument, ve Interchemiefaser'dirler. Bu ekonomik birliklerin önemli ve yeni unsurlarını kendi üretim ve diğer çalışmaları oluşturmaktadır. Ayrıca ekonomik hesaplama temeli üzerine çalışmaktadırlar.

Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi'nin kuruluşundan bu yana geçen 25 yıl içinde üye ülkeler ekonomik gelişmelerinde dikkate değer başarılar elde ettiler. Üye ülkelerin 1949'a göre 1973'te ulusal gelirlerindeki artış şöyledir: Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde 7,92 katı, Polonya Halk Cumhuriyeti'nde 5,69 katı, Romanya Sosyalist Cumhuriyeti'nde 12 katı, SSCB'de 7,54 katı ve ÇSC'de 4,06 katı. Adı geçen ülkelerin hemen hepsinde endüstri ulusal gelirin yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

KEYK üyesi olan Avrupa ülkelerinin endüstriyel üretimlerindeki büyük gelişme 1950'ye göre 1973 yılı verilerini gösteren aşağıdaki tabloyla değerlendirilebilir (sayılar X-katı artışı vermektedir):

DALLAR	Bulg.	Maca.	DAC	Polonya	Romanya	SSCB	ÇSC
Endüstriyel üretim	15	6,2	6,2	9,4	16	8,5	5,9
Termik ve elektrik enerjisi	28	7,9	4,8	13,0	31	12,0	6,7
Demir - Çelik üretimi	354	5,2	6,1	6,2	16	6,8	6,0
Makina yapımı ve Metal işleyen endüstri	53	9,5	11,0	38,0	48	18,0	12,0
Kimya endüstrisi	61	28,0	8,1	23,0	76	15,0	15,0
İnşaat malzemeleri	32	4,9	7,4	9,5	22	15,0	8,6
Odun hammaddeleri ve bunları işleyen endüstri	4,7	7,9	5,2	7,6	9,5	3,9	3,1
Selüloz ve kağıt	13	7,4	3,9	7,1	14	7,0	3,6
Cam ve Persolen	34	11,0	4,4	16,0	19	13,0	5,4
Tekstil Endüstrisi	8,4	3,3	4,4	6,2	8,8	4,4	3,3
Gıda ve içki endüstrisi	7,4	4,5	5,8	4,4	6,5	5,0	2,9

Bu veriler her KEYK ülkesinde endüstrinin 1950'den 1973'e çok hızlı bir tempoda büyüdüğünü göstermektedir. Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde kimya endüstrisi; Polonya Halk Cumhuriyeti'nde makina yapımı ve kimya endüstrisi; Romanya Sosyalist Cumhuriyeti'nde kimya endüstrisi, makina yapımı ve enerji üretimi; SSCB'de makina yapımı, kimya endüstrisi, inşaat malzemeleri endüstrisi ve enerji üretimi ve ÇSC'de kimya endüstrisi ve makina yapımı en hızlı gelişen sektörlerdir.

SSCB dışındaki Avrupalı KEYK üyesi ülkelerin yüzölçümleri ve nüfusları açısından küçük ya da orta büyüklükte, hammadde açısından fakir olduklari ve bunlardan bazılarının tarihi nedenlerle endüstrilerinin az gelişmişliği gerçekleri gözönüne alınırsa, işbirliğinin çok ve ikili yanlı temel üzerine gerçekleştirilmesinin ekonominin, özellikle endüstrinin gelişmesinde önemli başarıların elde edilmesinde büyük rol oynadığı sonucuna varılır. Burada SSCB'nin katkısının büyük olmuş olduğu ve şimdi de büyük olduğu belirtilmelidir.

KEYK ülkeleri içinde en güçlü devlet olarak Sovyetler Birliği tecrübelerini, pazarlarını ve zenginliklerini cömert bir şekilde topluluğun emrine vermiştir. Burada yalnızca KEYK üyesi ülkelerin savaş sonrası 777 inşaat projesinin Sovyet yardımı ile gerçekleştiğini belirtelim. KEYK çalışmalarının 25 yıllık geçmişi üzerine kısa bir bakış bu gerçeği destekleyecektir.

SOSYALİST EKONOMİK ENTEGRASYON YOLUNDAKİ AŞAMALAR

Daha 1949 Ağustos'undaki II. KEYK toplantısında uzun süreli dış ticaret anlaşmalarına geçilmesi tavsiyesi kabul edildi. Böylece ekonominin gelişmesi için beş yıllık planın başlangıcında, konulan görevlerin kararlılık ve gerçekliği, ekonomik ilişkilerin sürekliliği sağlanmış oldu.

Bu toplantı teknik proje dokümanlarının karşılıksız teslimi üzerine karar almıştır. Bu karara uyarak KEYK üyesi ülkeler endüstri nesneleri, makina ve teçhizatlarla ilgili 42.000 dokümanı birbirlerine vermişlerdir. SSCB bu arada 27.000 doküman teslim etmiştir. Hesaplar böylece tasarrufu sağlanan araç, işgücü ve malzemenin milyarlarca rubleyi bulduğunu göstermiştir. Buna ayrıca önemli bir zaman tasarrufu eklenmelidir. Küçük ülkelerde bu verilen dokümanlar büyük sayıda teknik kadronun eğitiminde özel bir rol oynamışlardır.

KEYK IX. toplantısı Aralık 1958'de, 1962'de işletmeye açılan «Dostluk» petrol boru hattının yapımını kararlaştırdı. Bu petrol boru hattından 1974 ortasına kadar Macaristan, DAC, Polonya ve ÇSC 270 milyon ton Sovyet petrolü almışlar ve bu temel üzerine enerji meselelerini geniş ölçüde çözdükleri güçlü bir petrokimya endüstrisi kurmuşlardır. Yakında önemli miktarda petrolün nakledileceği ikinci bir petrol hattının yapımı kararlaştırılacaktır. Bunun yanısıra Macaristan, DAC, Polonya ve ÇSC'nin kimya endüstrisi ve enerji üretimi için Sovyet doğal gazı veren bazı boru hatları yapılmıştır. SSCB-Bulgaristan doğal gaz hattı 1974'te işletmeye açılmıştır.

KEYK XI. toplantısında üye Avrupa ülkelerinin ve SSCB'nin Batı Ukranya enerji sistemlerinin paralel çalışmasını örgütleyecek ve enerji sistemlerinin ulusal uzaktan kumandasını koordine edecek olan Merkezi Uzaktan Kumanda Kurumu'nun çalışmaları 20 yüksek gerilim iletim hâttını kapsamaktadır. Yalnızca 1973'te birleşik enerji sisteminin enerji alış - verişi 17 milyar kilowat saati bulmuştur. Bu aynı yılda Macaristan'daki tüm elektrik enerjisi üretimine eşittir.

KEYK üyesi ülkeler işbirliği çerçevesinde Bulgaristan, Macaristan, DAC ve Polonya'da bir çok demir-çelik tesisi ve Romanya ve ÇSC'de bazı izabe tesisleri kurulmuştur. Topluluğun demir-çelik metalürjisi 1973'te 178 milyon ton çelik üretmiştir. Bu, AET üretiminden 28, ABD'ninkinden 42 milyon ton fazladır.

Makina yapımındaki özelleşme ve birlikte çalışma (kooperasyon) makina, cihaz, band ve diğerlerinde 3000'in üzerinde tür ve tipi kapsamaktadır. Bu işbirliğinin karşılıklı ilişkilere etkisi büyüktür. Bunu üye ülkelerin tüm ihracatında makinalar payının önemli olması da kanıtlar. Örneğin bu oran 1973'te Bulgaristan'da yüzde 38,8, Macaristan'da yüzde 33,4, DAC'nde yüzde 51,4, Polonya'da yüzde 38,8, Romanya'da yüzde 24,4, SSCB'de yüzde 21,8, ve ÇSC'de yüzde 48,7 olmuştur. Makina ihracatının ağırlıklı kısmı bilindiği gibi topluluk çerçevesi içindedir. Endüstrinin gelişmesi için hammadde ve diğer malzemelerin, özellikle petrol ve madenlerin sağlanması olağanüstü bir önem taşır. KEYK üyesi Avrupa ülkeleri — SSCB hariç — yalnızca 1973'te 62 milyon tonun üzerinde petrol ve 45 milyon tonun

üzerinde maden ithal etmişlerdir. Bilindiği gibi bu miktarların yüzde 80'i SSCB'den sağlanmıştır.

KEYK üyesi ülkeler arasında hem çok yanlı hem de iki yanlı temeller üzerine gerçekleştirilen işbirliğinin her ülke için pek önemli olduğunun bir çok kanıtları getirilebilir.

BULGARİSTAN ENDÜSTRİSİNİN GÜÇ DOLU GELİŞMESİ

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti örneği ekonomik gelişmede Avrupalı üye ülkeler arasında dikkate değer başarılar elde ettiği için şüphesiz pek uygundur.

1944'te faşizmin pençesinden kurtuluşa kadar Bulgaristan Avrupa'nın ekonomik olarak en geri kalmış ülkelerindendi. Savaş öncesinin en uygun yılı 1939'da endüstrinin ulusal gelirdeki payı yüzde 15 idi. Bu endüstriyel üretimin yüzde 81,3'ünü ise gıda ve meşrubat, tekstil ve odun işleme endüstrileri oluşturmaktaydı. Makina yapımı, demir-çelik ve kimya endüstrileri az gelişmişlerdi; endüstriyel üretimdeki toplam payları yüzde 4,9'u aşmamıştı. Bulgar endüstrisini düşük bir teknik seviyede üretim yapan ve yaklaşık 100.000 işçi çalıştıran —ülke nüfusunun yalnızca yüzde 1,6'sı— küçük işletmeler karakterize ediyorlardı. Elektrik endüstrisi çok az gelişmişti: 111000 kw. toplam kurulu güçlü ve 266 milyon kw saat kapasiteli 127 küçük kuvvet santralı vardı. Bu ise kişi başına 42 kw saat demekti. Endüstri işletmelerindeki ortalama kurulu güç yalnızca 32 kw idi. Bir dizi temel mamullerin kişi başına düşen üretimi pek yetersizdi: Demir madeni 17 kg; çelik 99 kg; çimento 36 kg; kağıt 2,3 kg.

Tarım ilkel ve çok küçük ünitelere parçalanmıştı: 1.104.000 çiftliğin sahip olduğu ekilen alan toplamı 5 milyon hektardı. Tarım tekniği, sunî gübre ve koruyucu tarım ilaçları eksiği nedeniyle bitkisel üretim çok düşüktü. Ülke nüfusunun yüzde 80'ini oluşturan köylüler sık sık kuraklık periyodları, taşkınlar ve dolu altında eza çekerlerdi.

Gerçekleşen tüm ihracat pek az olup 63 milyon leva, yani kişi başına 10 leva idi. İhraç edilenlerin hemen tümü tarım ürünleri ve bununla ilgili olarak gıda ve meşrubat mamulleriydi.

Bulgaristan'ın faşist Almanya, İtalya ve Japonya'nın üçlü paktına girmesiyle ekonomisi Hitler ordusu için bir ikmal üssüne dönüşmüştü. Olumsuz etkileri görmemek imkânsızdı: Faşizm ve kapitalizmden kurtuluşundan önceki günlerde Bulgaristan ekonomisi harap olmuştu. Çünkü faşist Almanya 24 milyon leva değerinde malı karşılıksız alıp götürmüştü. Ülke en ağır ulusal katastrofunu yaşıyordu.

9 Eylül 1944'te halkın Bulgar Komünist Partisi önderliğinde ve Sovyet Ordusu'nun pek değerli yardımıyla kazandığı sosyalist devrimin zaferi Bulgaristan'ı katastroftan kurtardı ve gelişmesinde yeni bir çağ açtı. Yeni bir

devlet tipi, halk demokrasisi yaratıldı. Tüm iktidar çalışanların, işçilerin, köylülerin ve halk aydınlarının (entelijensiyasının) eline geçti.

Daha zaferi izleyen ilk günlerde alınan bir çok önlemler kapitalist özel mülkiyetin sınırlanmasını getirdiler. Kapitalist işletmelerde eylemli biçimde ve sürekli uygulanan işçi kontrolleri halk iktidarını güçlendiriyordu. Burjuvazinin ekonomik iktidarı 1947'de özel endüstri işletmelerinin, madenlerin ve bankaların ulusallaştırılmasına kadar yavaş yavaş güçsüzleştirildi. Aynı zamandaki kollektifleştirme tarımın sosyalist biçimlendirilme politikasının gerçekleştirilmesine kaktıda bulundu. Böylelikle kırsal alanda yeni sosyalist üretim ilişkileri oluştu. Üretim araçları gitgide halkın malı olmaya başladı. Sosyalist üretim sektörü güçlendi ve yaşadı.

Bulgaristan'ın ilk görevlerinden biri Hitler faşizminin yok edilmesinde katkıda bulunmaktı. Faşist Almanya'ya karşı savaşa aktif olarak katıldı. Çağrısı şöyleydi: «Herşey cephe için, herşey zafer için!»

Savaşın bitiminden hemen sonra çabalar ekonominin en olası hızla yeniden kurulmasına yönelmişti. Ancak bunun yalnızca kendi gücüyle olamayacağı açıktı. Dış yardıma ihtiyaç vardı. Bulgaristan'ın sosyalist yolu seçmiş olması gerçeğini emperyalist ülkeler düşmanca karşıladılar. Bu nedenle onlardan yardım beklenemezdi. Tam tersine onlar tüm olanaklarla yenilemez güçlükler hazırlıyorlardı. Diğer halk demokrasileri ekonomileri aynı üzücü durumdaydılar. Tüm bu güç koşullar altında kendisi de büyük kayıplar vermiş ve her türlü mamulde eksiklikleri olan büyük Sovyet ülkesi yardıma koştu. Binlerce makina, malzeme, yakıt ve gıda maddeleri dolu tren ve kamyon Bulgaristan'a doğru yola çıktı. Ülkenin güçsüz ekonomisi kısa zamanda canlandı ve hemen elverişli sonuçlara varıldı.

1948'de yeniden kuruluş periyodu tamamlanmıştı. Ulusal gelir 1939 yılı düzeyine, tarımın üç yıl kuraklığa maruz kalıp savaş öncesi yılların düzeyi altında kalmasına rağmen, ulaşmıştı. İşçi sınıfının cansiperane çabalarıyla endüstriyel üretim savaş öncesi yıllara oranla iki katına çıkmıştı. Bu süre içinde endüstrinin yapısının düzeltilmesi için ilk adımlar da atılmıştı. Böylelikle makina yapımının payı yüzde 2,4'ten yüzde 7,3'e, demir dışı metalle endüstrisininki yüzde 0,3'ten yüzde 2,4'e çıkmıştı.

Aralık 1948'deki Bulgar Komünist Partisi'nin V. Kongresi'nde Bulgar halkının büyük önderi ve çocuğu, uluslararası komünist ve işçi hareketinin saygıdeğer militanı Georgi Dimitrov, ekonomide ve özellikle endüstride savaş sonrası yıllarda elde edilen başarıları çok önemli bulmuştu. Bu temel üzerine enerji üretimi, madencilik, izabe, makina yapımı ve ağır sanayinin diğer dallarının ulusal endüstrinin biçimlendirilmesinde ana yönler olarak geliştirilmesi gerekliliğini kanıtlamıştır. Daha sonra seçim sloganı da olan şu deyişinin doğruluğu yeniden kanıtlanmıştır: «Ülkenin endüstrileşmesi ve elektrifikasyonu, tarımın mekanize edilmesi yoluyla baş-

ka ülkelerin yüzyılda elde ettiklerine biz 15 - 20 yılda erişiriz.» Bu ulusal görevin yerine getiriliş yolları da o zaman gösterilmişti. Georgi Dimitrov şöyle açıklar: «Halkımız sosyalizm yolundaki ekonomik oluşturumda herşeyden önce kendi gücüne ve ülkesinin kaynaklarına dayanacaktır... Halkımız bunun yanısıra sosyalizmin büyük ülkesinin, Sovyetler Birliği'nin kardeşçe cömert yardımını ve diğer halk demokrasisi ülkeleriyle planlı sıkı işbirliğini hesaplayabileceği için şanslıdır. Böylelikle birçok çalışma ve çabalardan tasarruf edebilecek ve gelişmesini hızlandıracaktır.»

Geçen 25 yıl bu bilgece sözlerin uzak görüşlülüğü ve gerçekliğini kanıtlamıştır. Bunlar Bulgar Komünist Partisi için, halkın tümü için bir yol gösterme idi ve olacaktır.

Georgi Dimitrov o zaman Bulgaristan'ın yeni bir nitel gelişme aşamasına geçişinin gerekliliğini şöyle nedenlendirmiştir: «Sovyetler Birliği'nin aktif desteği ve yardımı ile ülkemizdeki politik ve sınıfsal güçler oranındaki değişme ve köklü dönüşümler, sosyalizmin temellerinin kurulmasına geçiş sorununun hayati bir önem taşıyan görev olarak konulmasını mümkün kılmıştır. İşte bu partimizin şimdiki genel çizgisidir.»

Bu çizginin gerçekleştirilmesi için herşeyden önce endüstrinin bir bütün olarak ve özellikle enerji tekniği, demir-çelik, makina yapımı ve kimya gibi en ileri dallarının hızla gelişmesinin sağlanması gerekliydi. Geçen 25 yılda bu birincil ve sürekli görevdi ve önemli başarıların kaydedildiği savunulabilir. Daha o zaman bu sorunun çözümünün tek ve yalnızca SSCB ve diğer sosyalist ülkelerle sıkı işbirliği ile mümkün olduğu apaçıktı. Hayat o zamanki görüş açısının doğru olduğunu kanıtlamıştır.

Bulgar endüstrisinin ekonominin plana uygun gelişmesi yıllarındaki somut sonuçları hangileridir?

Ülkenin 1973'teki gayri safi endüstriyel üretimi 1949'a göre 17 katına çıkmıştır. 1950 yılına göre yatırım hacmi 15 katına, işçi ve hizmetliler sayısı 3,5 katına (1.200.000'in üzerinde) ve iş verimliliği 1,5 katına yükselmiştir. Bu sayılara göre Bulgaristan, Romanya dışında diğer KEYK üyesi ülkeleri yatırım büyümesi açısından geçmiştir. Endüstriyel temel fonlar 16 katına çıkmıştır.

Endüstrinin hızla ve sürekli gelişmiş olduğu açıktır. Demir-çelik üretimi, kimya, makina yapımı ve inşaat malzemeleri endüstrilerindeki gelişme hızı özellikle yüksektir. Endüstride oluşturulan yapının önemli ölçüde mükemmelleştirildiği ve ülkenin olanaklarıyla uyumlu olduğu sonucuna varabiliriz.

1939'dan sonra endüstrideki yapısal değişmeler (paylar yüzde olarak) şöyledir:

Endüstri Dalı	1939	1948	1950	1960	1970	1972
Elektrik ve ısı enerjisi üretimi	1,8	1,8	1,6	2,0	2,5	2,4
Yakıt endüstrisi	4,6	4,2	3,7	2,8	4,6	6,5
Demir üretimi	0,2	0,1	0,1	1,1	3,1	3,3
Makina yapımı ve metal işleyen endüstri	2,4	7,3	9,3	12,4	20,2	22,1
Kimya ve kauçuk endüstrisi	1,9	2,1	2,8	3,7	7,5	7,6
İnşaat malzemeleri endüstrisi	1,8	1,7	1,9	3,1	3,7	3,5
Odun elde etme ve işleme endüstrisi	10,3	11,6	9,3	6,3	3,7	3,3
Selüloz ve kağıt endüstrisi	1,5	1,5	1,6	0,9	1,0	1,0
Cam ve porselen endüstrisi	0,3	0,5	0,6	0,6	0,9	0,9
Tekstil ve giyim endüstrisi	19,8	14,3	14,0	13,5	9,1	8,5
	19,8	4,0	3,7	2,3	1,9	1,9
Grafik endüstrisi	1,7	1,4	1,2	0,6	0,5	0,4
Gıda ve meşrubat endüstrisi	51,2	41,4	41,1	33,5	25,4	23,8

Buradan makina yapımının payının çok hızlı arttığı görülmektedir. Bu dal hemen hemen gıda ve meşrubat endüstrisine erişmiş olup, yakın bir gelecekte birinci sırayı alma eğilimindedir. Bu ve daha önceki değişimlerin analizi endüstriyel yapının sürekli düzelmesini kanıtlamaktadır. Bu yapı, teknik ilerlemenin ve sürekli kökleşen uluslararası sosyalist bölümünün gereklilikleri ile artan ölçüde uyuma getirilmektedir.

KEYK'İN EN ÖNEMLİ İLKESİ :
HER ÜLKENİN YARARI İÇİN, TOPLULUĞUN YARARI İÇİN!

Önemli endüstri dallarındaki gelişmenin nerelerde somut olarak kanıtlandığını ve diğer KEYK ülkeleri ile işbirliğinin ulusal görevlerinin çözümünü nasıl etkilendiğini ele alalım.

Bir çok nedenler Bulgaristan'ın makina yapımında hızlı bir gelişmenin sağlanmasına zorlamaktadırlar. Bu birincil olarak bir çok üretim alanları ve ev ekonomisi için çeşitli tekniklerdeki talepte olan sürekli artıştır. Diğer yandan işgüçlerinin rasyonel kullanımının gerekliliği gelmektedir. Yeraltı kaynaklarının göreli azlığı Bulgaristan'ın büyük miktarlarda hammadde ithal etmesinin nedenidir. Diğer mamulleri pazarlamadaki olanakları sınırlı olduğundan, makina yapımının bir karşı değer kaynağı olarak arttırılması gerekliliği zorunludur. Sosyalist ekonomik entegrasyonun gelişmesine aktif katılma somut talebi ise en son neden olarak gelmektedir.

Bulgaristan gibi küçük bir ülkenin büyük sayıda makina yapımı usullerinin üretimini görev olarak koymayacağı anlaşılır. Bu pratikte mümkün

olmayıp, ekonomik açıdan dayanaksız ve uluslararası sosyalist işbirliği koşullarında gereksizdir.

Bulgar makina yapımı endüstrisi uluslararası özelleşme ve kooperasyon (Dayanışma) alanındaki yoğun çalışmalar boyunca biçimlenmiş ve bu nedenle önemli ölçüde etkilenmiştir. Dalların yapısı henüz oluşum sürecindedir. Bir çok temel yönlerin çizgileri daha şimdiden kesinleşmiştir. Bunlar arasında elektronik hesap tekniğiyle ilgili üretim, KEYK üyesi ülkelerin hükümetler arası uzmanlar komisyonunca gerçekleştirilen işbirliği çerçevesinde ana yeri almıştır. Ülke diğer KEYK üyesi ülkelerin taleplerinin tam veya kısmen karşılanması amacı ile bir süreç ayarlayıcısı ve bazı çerçeve belleklerin kapsamlı üretimi için organize olmakta ve uzmanlaşmaktadır.

Diğer önemli bir yön ise yükleme ve taşıma tekniği mamulleri üretimidir. Çalışma KEYK VII. toplantısı (1956) tavsiyelerine dayanarak başlamıştır. Buna göre Bulgaristan elektirikli arabalar ve vinçler üretiminde uzmanlaşacaktı. Üretim kısa sürede organize edilebildi ve Bulgaristan bu mamullerin en büyük ihracatçısı oldu: Örneğin 1973'te 31600 elektirikli araba ve 63900 elektrikli vinç ihraç edildi. Son zamanlarda transvamipulatörler, konteyner işleyici makinalar, köprü tipi vinçler, teleferikler gibi bir dizi diğer yükleme ve taşıma araçları üretimi de başlamıştır. Böylece işletme içi taşıma, depolama, istasyon ve limanlardaki yükleme ve boşaltma çalışmaları tümüyle mekanize olacaktır.

Uluslararası sosyalist iş bölümüne katılma ile ilgili olarak üzüm, sebze, tütün üretimi ve bahçecilik için traktör ve tarım makinaları yapımı gelişmiştir. Bu mamullerin üretiminde uzmanlaşma, üyeleri Bulgaristan, Macaristan, DAC ve SSCB'den uluslararası Agromasch topluluğu ve KEYK organlarınca koordine edilmektedir. Çalışma yalnızca tek tek makinaların değil, ayrıca çeşitli tarım teknolojileri ve tütün, sebze ve üzüm ekim alanlarının yönetimi ve iş sürecinin tümüyle mekanize edilmesi için bütünsel makina sistemlerinin teslim edilebileceği şekilde geliştirildi. Bulgaristan kapsamlı tecrübeler edindi ve hemen hemen tüm KEYK üyesi ülkelere çiçek ve turfanda sebze için seralar ihraç etmektedir.

Bulgaristan ulaşım araçları endüstrisinin hemen hemen tüm üretimi diğer KEYK üyesi ülkeleri endüstrileriyle sıkı işbirliği içindedir. Sliwendeki «Dinamo» fabrikası WAS otomobili için ürettiği 30.000 jenaratör ve 30.000 marş tertibatını dayanışmalı teslimatlar biçiminde örgütlemiştir. Bu binek arabası için diğer fabrikalarda bobinler töleler, kaplolar, filtreler ve akümülatörler üretmektedirler. Lowetsch'de yılda parçalarını Sovyetler Birliğinin verdiği 15.000 «Noskwitsch» binek arabası monte edilmektedir. Sliwendeki «Nadar» yük arabası fabrikasında «GAS-53» ve «Skoda» kamyonları monte edilmektedir. Ayrıca Bulgaristan «Skoda» kamyonlarının

arka köprülerini ÇSC için imal etmektedir. «TSCHAWDAR» Botewgrad fabrikası ÇSC'den ithal edilen otobüsler için karoseri yapmaktadır. Polonya Halk Cumhuriyeti ile Bulgaristan 100.000 ton su altı kapasiteli 24 tankerin yapımında işbirliği üzerine 10 yıllık bir antlaşma imzalamıştır. Polonya önemli hammadde ve tesisleri teslim edecek, buna karşılık yapılan tankerlerin bir kısmını alacaktır.

Uluslararası özelleşme çerçevesinde SSCB, Polonya ve Romanya'ya 500 tonluk kuru yük şilepleri, 23.000 tonluk cevher şilepleri ve balıkçı gemileri gibi diğer açık deniz gemileri teslim edilmiştir.

Sliwendeki «Popeda» makina yapımı fabrikası STB ve ATPR dokuma tezgahlarının parça grupları üretimi üzerine uzmanlaşmış olup, bu beş yıllık plandaki tüm üretimi (27200 Takım) SSCB'de imal edilen dokuma tezgahlarının teçhizatı olarak öngörülmüştür. Önümüzdeki 5 yıllık plan için teslimat 60.000 takıma çıkacak ve böylece yüksek verimli bir üretimin biçimlendirilmesi koşulları yaratılmış olacaktır.

Bulgaristan gıda ve meşrubat endüstrisi grupları için teçhizatın yapısı ve ihracaatında (Konserve, Pektim, Süt endüstrisi v.d) geleneği vardır. Son zamanlarda ülkenin tütün işlenmesi ve tütün mamulleri endüstrisi için bütünsel tesisler ve serinletici içkilerin doldurulması için bütünsel ve yüksek verimli tesislerin yapımında özelleşmesi üzerine anlaşmalar hazırlanmaktadır.

Sayısal program kumandalı metal işleme makinalarının üretiminin ortaklaşa planlanması çerçevesinde Bulgaristan diğer KEYK üyesi ülkelerin değerli katkılarıyla bu mamullerin bazı türlerinin üretimine başlamıştır.

Yararlı ve karşılıklı elverişli bir işbirliği kimya tesisleri ve rulman yapımında, elektronik cihaz yapımı, hidrolik alanlardaki makina yapımı mamullerinde de mevcuttur.

Ülkenin Bulgaristan'da üretilmeyen mamullere gereksinmesi öncelikle KEYK üyesi ülkelerden yapılan ithalatla karşılanacaktır. Bu genellikle büyük enerji tesisleri teçhizatları, inşaat tekniği için ana makinalarda, kimya endüstrisi için sıkıştırıcı ve üfleyicilerde, normal ve güçlü traktörlerde, dizel ve elektrikli lokomotiflerde, uçaklarda v.b. geçerlidir.

Bulgar makina yapımı endüstrisi geniş çapta diğer kardeş ülkelerden özellikle SSCB, DAC ve ÇSC'den ithal edilen yüksek verimli metal işleyen makinalarla desteklenmektedir.

Makina yapımı alanında tek tek teçhizat endüstrilerinin gelişmesi üzerine görüşlerin, makina ve tesisler için standartların, özel mamullerin temel parametrileri ve niteliklerinin hazırlanmasıyla ilgili çok yönlü bir işbirliği vardır. Bu çalışmalar sırasında her ülkenin durumuna göre değerlendirdiği bir sürekli tecrübe ve bilgi alış-verişi oluşur.

Bulgaristan'daki kimya endüstrisinin çok hızlı gelişmesi ilk beş yıllık plan yıllarında başladı ve bu yüksek endüstrinin yapısında dördüncü yeri almakta olup pek yakında üçüncülüğe çıkma eğilimi göstermektedir. Burada bu dalın büyük bir bölümünün Sovyet proje ve teknolojilerine göre yapıldığı, Sovyet tekniğiyle teçhiz edildiği, Sovyet uzmanlarının değerli yardımlarıyla işletmeye alındığı ve şimdi Sovyet Hammaddeleri ve malzemeleri ile çalıştığı belirtilmelidir. Bazı kimya fabrikalarına SSCB uzun vadeli krediler sağlamıştır. Başlangıç aşamasında ana yön mineral gübre üretimi kapasitelerinin, tarımı gelişmesi için önemli önkoşul olarak kurulması idi. Kimya endüstrisinin ilk büyük eseri Dimitrofgrad'taki azotlu gübreler fabrikasıydı. Tarımdaki mineral gübrelere olan gereksinme sürekli arttığından Stara Sağora (1963) ve Wraza (1968)'de iki fabrikanın daha kurulması gerekmiştir. Dewnji yakınındaki Powelpahowa'da, Varna bölgesi, karışık gübre için dördüncü büyük fabrika kuruldu.

Kimya endüstrisinin biçimlendirilmesinde başlangıcı ilk beş yıllık planda yapılmış olan diğer önemli bir yön ise, Kuzey doğu Bulgaristan'daki önemli kaya tuzu yataklarına dayanan suyu alınmış soda üretimi için kapasiteler yaratılmasıydı. Sovyet uzmanları çözülmüş tuzun yüksek verimle çıkarılması için sondajlarla bir teknik geliştirerek büyük yardımda bulundular. Soda üretimine SSCB ve Macaristan ilgi gösterdiler. Şu sıralar bu üç ülke Dewneja'da 1.200.000 ton suyu alınmış soda kapasiteli, dünyadaki bu büyüklerden biri olacak Modern bir kombinayı kurmaktadırlar.

Sovyetler Birliği'nden ithal edilen petrol üzerine geliştirilen rafineriler önemli bir yer almışlardır. Burgaz yakınlarında kapasitesi 12 milyon tonu aşacak olan bir petrol işleme kombinası kurulmuştur. Son yıllarda Plewen'de ikinci bir tesis yapılmıştır.

Bulgaristan enerji ekonomisi ve motorlu araçlar için petrol ürünleri dışında, plastikler, sentetik iplikler, sentez kauçuk vb. bir çok yan ürünleri de diğer endüstri dalları için üretmektedir. Jawbol'daki poliyester iplikleri kombinası ve Widin'deki poliamid iplikleri kombinası bu temel üzerine kurulmuştur. Bu fabrikalar ve Switschtow'daki sentetik iplik fabrikası ülkenin tekstil endüstrisinin gereksinmesini büyük ölçüde karşılamaktadırlar.

Motorlu araçlar için hızla artan gereksinmenin karşılanabilmesi için Widin'de 1.200.000 kamyon ve binek arabası lastiği kapasiteli bir modern plastik fabrikası kurulmuştur.

Kimya-ilaç ve mikrobiyoloji endüstrisinin gelişmesi büyük başarılar kaydetmektedir.

Kimya endüstrisinin gelişmesini aşağıdaki verilerle göstermek mümkündür. (Bin ton olarak)

Hammaddeler	1952	1960	1970	1972
Azotlu Gübreler (% 100 Azot)	18,2	83,6	286,8	311,2
Karbamid (% 100 Azot)	0,24	2,0	314,8	212,0
Fosforlu Gübreler (% 100 P_2O_5)	—	40,8	147,6	129,5
Suyu alınmış soda	—	131,0	306,0	297,0
Plastikler ve yapıştırıcılar	0,6	7,3	89,2	123,0
Motorlu araç lastikleri (Adet)	50,3	172,1	546,2	821,3
Sentetik İplikler	—	—	23,1	34,1
Sentez Kauçuğu	—	—	3,6	11,7
Antibiyotikler	—	0,01	0,29	0,39
İlaçlar	0,023	0,246	2,85	7,7

BULGAR ENERJİ EKONOMİSİNİN GÜÇLÜ GELİŞMESİ:

Daha önceden belirtildiği gibi Bulgaristan Avrupa'da savaş sonrası yıllarda elektrik enerjisi üretiminde sonlardaydı: 226 milyon kilowatsaat yani kişi başına 42 kilowatsaat. Tüm kurulu güç pek mütevazi idi: Yalnızca 111. kilowat. Bu nedenle Georgi Dimitrof daha 1945'de yeni Bulgaristanın ekonomik gücünün arttırılması ve endüstrileşme için ana faktörlerden birinin hızlı ve rasyonel elektriklendirme olduğunu söylemiştir. Bunun gerçekleştirilmesi için ne güç, ne de işten; ne araç, ne de fedakarlıktan sakınmamak gereklidir. Bu temel çizgi tüm sosyalist kuruluş aşaması boyunca güncelliğini korumuş ve sonuçlar şimdi alınmıştır. Bu gün ülkenin güçlü bir elektrik enerji temeli oluşmuştur. Kurulu güç 4900 kilovatı aşmıştır. Yani 1939 dakinin 45 katı fazladır. Yıllık elekttrik enerjisi üretimi 22 milyar kilowatsaati bulmuştur, yani kişi başına 2540 kilowatsaati 1971 de kişi başına elektrik enerjisi üretiminin Türkiye'de 266 kw saat, Yunanistan'da 1199 kw saat, İtalya'da 2261 kw saat, ve İspanya'da 1756 kw saat olması ilginçtir. Bu sonuçların, Bulgaristan'ın enerji kaynaklarının çok sınırlı ve az verimli olması nedeniyle çok büyük çabalarla elde edildiğine dikkati çekmeliyiz. Irmaklar küçük, kömür yetersiz ve az kalorilidir ve elektrik enerjisi gereksinmesi sürekli ve hızla artmaktadır.

Enerji ekonomisi gelişmesi aşağıdaki ana yönlerde oluşmaktadır: Üretim ve yatırımların verimliliğinin arttırılması için büyük güçlü santralların kurulması; daha hızlı kurulduğu ve enerji birimi başına daha az yatırım gerektirdiği için termik santrallar yapımına öncelik tanınması; daha büyük bir işletme verimliliği elde edilmesi ve enerji iletimindeki kayıpların azaltılması için kuvvet santrallarının mümkün olduğu ölçüde enerji ana kullanıcılarının yakınında kurulması; tüm enerji kaynaklarının rasyonel kullanımı için standart bir enerji sisteminin oluşturulması.

Şimdi Bulgaristan'da 229 kuvvet santralına sahip olup, bunların 141'i termiktir. Termik Santralların ortalama gücü 1944'te 1200 kw'tan 1972'de

26700 kw'a çıkmıştır. Hidroelektrik santrallarininki ise 1000 kw'tan 10200 kw'a yükselmiştir. Bu büyüme önemli bir başarı olarak değerlendirilmelidir.

Ulusal enerji ekonomisinin gelişmesindeki nitel bir yeni aşama nükleer santrallar yapımına geçişle oluşmuştur. «Koslodui» nükleer santralının birinci kısmının (440 kw) inşaatı bitirilmiş olup, ikinci kısma (440 kw) başlanacaktır. Bu balkan yarım adasındaki ilk nükleer santraldır.

Bulgar enerji ekonomisindeki bu çok hızlı gelişmeye Sovyetler Birliği'-nin katkısı paha biçilmeyecek kadar büyük olmuştur. «Mariza Istok I» (500 kw) «Mariza Istok II» (600 kw) «Warnia» (630 kw) «Dewnija» (150 kw), «Sofia» (100 kw) vd. gibi birçok büyük santrallar Sovyet projesine göre yapılmış ve Sovyet tekniği ile teçhiz edilmişlerdir. Yapım çalışmalarına Sovyet uzmanları aktif olarak katılmışlardır.

Bir dizi toplam 900 kw güçlü termik ve hidroelektrik santrallar yapımına ÇSC de katılmıştır. Son zamanlarda Polonya da Bulgaristan'daki ener ji tesislerinin kuruluşuna katılmaktadır: Özellikle «Bobow Dol» termik santralının kurulmasında. Bu santralın türbin ve kazanlarını SSCB ve Polonya Halk Cumhuriyeti vermiştir.

Sovyet uzmanlarının Mariza çanağının düşük kalorili kömürünün değerlendirilmesi için geliştirdikleri özel teknoloji ve bu kömür için oluşturdukları özel kurutma, öğütme ve yakma tesisleri özellikle büyük bir hizmet olmuştur. Şimdi bu tesis Bulgaristan'da üretilen elektrik enerjisinin yaklaşık yüzde 30'unu vermektedir.

Bulgar metalurjisi ona hayat veren Bulgar-Sovyet dostluğunun iyi bir örneğidir. Pervik ve Sofya'da demir Plowdiv, Pirdop ve Kardshali demir dışı metaller İzabe tesisleri Sovyet projelerine ve teknolojisine göre Sovyet uzmanlarının doğrudan yönetiminde kurulmuş ve Sovyet tesisleri ile teçhiz edilmişlerdir. Bu tesislerde Bulgar cevherleri izabe edilmektedir. Üretimleri öncelikle inşaat ve makina yapımındaki metal gereksinmesini karşılamaktadır. Üretilen metallerin bir kısmı türlerin genişlemesi için ihraç edilmektedir. Bu dalın ana temsilcisi tam anlamıyla bittikten sonra 3,5 milyon ton çelik üretecek olan «Kremikowzi» demir-çelik kombinasıdır.

Pernik yakınındaki «Lenin» demir-çelik tesisi makina yapımının kimya gıda ve meşrubat endüstrileri için özel gereksinmesini karşılıyabilmek üzere kaliteli ve özel çelik üretiminde uzmanlaşmaktadır.

Yeni kurulan haddeleme tesislerinin kapasitelerinin tam ve rasyonel kullanımı için ülke SSCB'den bir miktar da kütük halinde çelik ithal etmektedir.

Demir dışı metaller İzabesi Rodop'lardaki, Sredna-Gors'daki, Burgaz bölgesi vd.'nindeki maden rezevrlerine dayanan bakır, kurşun, ve çinko üretimi üzerinde ana gelişmesini yapmaktadır.

Siyah maden izabesine dayanan mamullerin üretimi geçmiş yıllarda şu sayılara erişmiştir. (Bin ton olarak)

Mamuller	1951	1960	1970	1972
Demir Cevheri (Satwbel)	54	188	792	1052
Mangan Cevheri (Satwbel)	3,5	7,4	10,3	8,5
Demir döküm ve demir alaşımları	9	192	1251	1562
Çelik	6	253	1800	2121
Hadde / Çekme	11	193	1420	2024
Çelik Boru	2,9	11,2	113,8	160,7

Kapsamlı endüstri yapıları, konut ve yol yapımı inşaat malzemeleri ve özellikle çimento üretiminin hızla gelişmesini gerektirmişti. Kurtuluştan önce ülkede yılda 225.000 ton çimento üreten yalnız bir çimento fabrikası vardı. Bulgaristan'da kuruluşu ilk büyük işletmelerden biri 300.000 ton kapasiteli Dimitroffgrad'daki çimento fabrikasıdır. Bu sıralar Dewneja'da bir eşit kapasiteli çimento fabrikası kurulmuştur. Her iki fabrikanın kuruluşunda SSCB'nin büyük yardımları olmuştur. DAC'ın yardımıyla daha sonra Wraza'daki «Wilhelen Pieck» çimento fabrikası kurulmuştur. Bulgaristan şu sıralar yaklaşık 4 milyon ton çimento üretmektedir.

SSCB'nin paha biçilmez yardımı ile bir çok konu yapım işletmeleri Stara Zagora yakınındaki Nikolsewo'daki elektro porselen fabrikası, Sofya bölgesindeki Gliv Peliw yakınındaki yanmaz inşaat malzemeleri fabrikası, sıhhi tesisat porseleni, cam vd. fabrikaları kurulmuştur.

HALKLARIN REFAHI İÇİN SOSYALİST EKONOMİK ENTEGRASYON

Bu kısa bakış Bulgaristan'da endüstrinin gelişmesinin, az ya da çok diğer KEYK üyesi ülkelerde de olduğu gibi, sosyalist topluluk çerçevesindeki verimli ve sıkı işbirliği ilişkileriyle oluştuğunu gösterir. Buradaki en büyük pay hem bilimsel-teknik araştırma ve üretim sahalarındaki kapsamlı tecrübelerini, hem de hammadde ve malzemelerinin, makinelerinin, tesislerinin ve diğer hammaddelerinin önemli bir kısmını hazır kılan veren Sovyetler Birliğidir.

Endüstrinin ve diğer ekonomi dallarının çok hızlı gelişmesinin sonucu olarak Bulgar halkının hayat standardının artması için önkoşullar yaratılmıştır. Örneğin geçen yirmi yılda kişi başına düşen anılan gelir 3,2; gerçek gelirse 3,35 katının üstüne çıkmıştır. Önemli malların kişi başına tü-

ketimi 1952'ye göre şöyle artmıştır: Et 3,2; Süt ve endüstri ürünleri 1,6; şeker ve tatlılar 4,9; Pamuklu dokuma 2,5; yünlü dokuma 2,4; ayakkabı 6,3 Ev elektriği 20 kat.

Eğitim, kültür, sağlık ve beden eğitimi harcamaları yaklaşık olarak 10 katına çıkarken, 1972'de 2,5 milyar Leva gibi büyük bir toplama erişmişti. 18000 doktor ve 3300 diş doktoru halkın sağlığına eğilmiştir. Okul öncesi yaşlardaki çocukların üçte ikisi çocuk yuvalarına gitmektedirler. Yüksek öğrenim görenlerin göreceli sayısına göre Bulgaristan dünyada birincidir. 1000 kişi başına 118 öğrenci düşmektedir. Konut yapımı yatırım hacmi 1952'de 87,5 milyon Leva'dan 1972'de 400 milyon leva'nın üstüne çıkmıştır.

BKP MK'nin 1972 aralığında yapılan özel bir toplantısında gelecek yıllarda halkın yaşam düzeyinin daha yükseltilmesi için kapsamlı bir program kabul edilmiştir.

Diğer karşılıklı ekonomik yardım konseyi üyesi ülkelerinin halkları da duraklaştırılmaksızın gelişmelerini sürdürmektedirler. Çünkü sürekli gelişen sosyalist ekonomik entegrasyon koşulları en güç problemler için bile en elverişli çözümlerin bulunmasını sağlamaktadırlar.

Bu uygun oluşumları gözönüne alarak Bulgaristan Komünist Partisi Nisan 1971'deki X. Parti Kongresi ülkenin ekonomik gelişmesi için nitel yeni görevler getirmiştir. Ana görev sosyalizmin materyel-teknik temelini mükemmelen kurmak, üretici güçleri yüksek ve kararlı bir tempoyla geliştirmek ve halk ekonomisinin yoğunlaştırılmasını sürdürmektir. Bu amaç için üretimin karmaşık (Kompleks) mekanize, otomotize ve Sibernetize edilmesinin daha geniş çapta uygulanması, elektriklendirme, hızla kimyalaştırma, üretimin yoğunlaştırılması ve özelleştirilmesi, diğer sosyalist ülkelerle ve hepsinden önce Sovyetler Birliği ile ekonomik entegrasyon çizgisi bundan sonra da izlenecektir.

BKP Parti Programı ekonominin uyumlu ve oranlı boyutlarda gelişmesinin, halkın sürekli artan refahı için üretimin optimize edilmesinin yalnızca ulusal çerçeve içinde sağlanmasının olasılı olmadığını, bunun ancak Sosyalist ekonomik entegrasyon çerçevesinde uluslararası işbirliğiyle elde edilebileceğini vurgulamıştır.

KEYK üyesi ülkelerin sosyalist ekonomik entegrasyonun gelişmesinin ve işbirliğinin daha derinleştirilmesi ve mükemmelleştirilmesi için 1971'de kabul edilen ve gerçekleştirilmekte olan karmaşık (Kompleks) program, sosyalizm ve komünizmin oluşturulmasının halk ekonomisi açısından prob lemlerinin ortak çözümü için temeli atmıştır.

Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyinin Haziran 1974'te Sofya'da yapılan XXVIII. yıldönümü toplantısı sosyalist kardeş ülkelerin, ekonomik ve bilimsel —teknik işbirliğinin sürekli derinleştirilmesi yolunda daha güve-

nilir ilerlemeye kararlılıklarını güçlendirmiştir. Ortak planlama çalışmalarının yeni ve üst bir biçimi olarak çok yönlü entegrasyon önlemlerin alınması, SSCB ve diğer ülkelerdeki çok sayıdaki hammadde kaynaklarından yararlanılması ve çıkarı olan ülkeler için Standardize bir enerji sisteminin yaratılması için koordine bir beş yıllık planın oluşturulması kararları bu açıdan pek önemlidir.

Sosyalist ekonomik entegrasyon, Sosyalist topluluk ve üye ülkelerinin yeni ve daha büyük başarılarının bu güvenilir temeli için yeşil ışık yakmıştır.

Kitle Partisi(*)

YOGİNDRA ŞARMA

(Hindistan Komünist Partisi Merkez Yürütme Üyesi ve Ulusal Konseyi Sekreteri)

Hindistan'nın devrim çizgisini belirleyen Partimiz, sosyalizme geçiş evresi olarak Ulusal Demokrasiyi gerçekleştirmeyi hedef almış bulunuyor. Devrimci bir kitle partisini, marksizm-leninizm ve proleter enternasyonalizmini kendine rehber edinen, ülkenin tüm yurtsever ve demokratik güçlerini, işçi-köylü ittifakı temeli üzerinde harekete geçirme ve bir araya getirme yeteneğinde olan bilinçli disipline ve yekpare birliğe sahip bir partiyi inşa etme zorunluğu işte buradan kaynaklanıyor.

Böyle bir partinin inşasıyla ilgili sorunlar, özellikle Hindistan'da hem karmaşık hem de çok yönlüdür. Çünkü ülkemizde farklı diller konuşulur, farklı dinler uygulanır, kabile kalıntılarından tekelci kapitalizme kadar birçok sosyo-ekonomik biçimlenme bir arada bulunur; nüfusun üçte ikisinden fazlası okuma-yazma bilmez ve % 80 inden fazlası kırsal bölgelerde yaşar. Bütün bunlara rağmen hayati önemi olan bu soruna, yani kitle partisi oluşturma sorunununa çözüm bulmaya kararlılıkla girişmiş bulunuyoruz.

—1—

Bu yolda şimdiye kadar neler yaptık?

Bugün, parti üye sayımız yarım milyondan fazladır, parti çizgisindeki kitle örgütleri 5 milyon kişiyi biraraya getirmektedir, partinin yaklaşık 10

(*) «La Nouvelle Revue Internationale» dergisi, Kasım 1976 sayısından çevrilmiştir.

milyon seçmeni vardır. Parti, Hindistan'daki 15 eyaletin yasama meclisinde temsil edilmektedir; Birleşik Cephe çerçevesi içinde Partimiz iktidardaki parti olan, Hint Ulusal Konseyi'yle ve diğer partilerle birlikte Kerala ve Manipur Hükümetlerine katılmaktadır.

Partimiz, Doğu'nun en büyük ve ülkenin ikinci büyük partisi durumuna gelmiştir. Partimiz güçlenmiş, etkisini yaygınlaştırmış ve ülkenin çeşitli bölgelerinde yeni taraftarlar kazanmıştır. Bütün bunlar, partiyi yıkmaya kalkışan gerici partilere karşı uzlaşmaz bir mücadele vermek, diğer partilerle ise birlik politikasıyla sağlanmıştır.

Partimiz, özellikle geçtiğimiz 1975 yılında gelişme gösterdi. Geçen yıl içteki ve dıştaki gerici mihraklar, ülkedeki gelişmeyi bozmaya yönelik bir kampanyaya var güçleriyle sarıldılar. Ama aldıkları cevap sert oldu, ve kampanya 1975 Haziran'da olağanüstü durum ilan eden İndra Gandi hükümeti tarafından başarısızlığa uğratıldı.

Ülkemizin siyasi durumunda meydana gelen her türlü değişikliği doğru olarak değerlendirme yeteneğinde olan Partimiz, çalışmalarını ideolojik, politik ve örgütsel tüm alanlara yaydı; böylece üye sayısında ve yeni örgütlenmelerinde daha önceden görülmemiş bir artış oldu. Şöyle ki, Ocak/1975 ile (Partinin X. kongresinin yapıldığı tarih) Ocak/1976 arasında partimizin üye sayısı 355.526 dan 538.870'e yükseldi. Taban örgütlerimiz, gerek üye, gerekse örgüt sayısı bakımından önemli artış gösterdi. Örgüt sayısı 16.000'den 23.000'e yükseldi.

Tarihi boyunca Parti saflarında böyle bir büyüme görülmemişti. 50 yıllık tarihinde partiye, hele bir yılda bu denli çok üyenin katılması görülmüş değildi. Bu bir yılda partiye katılan üye sayısı 1962 yılında yapılan VI. kongre, yani bölünmeden önceki son kongre sırasında mevcut toplam üye sayısını (134.866 kişi) geçti. 1964'deki bölünmeden bu yana parti safları 5 kat arttı.

Bu durum, partinin doğru bir politik ve örgütsel çizgi izlediği sürece saflarını genişleteceğini gösteriyor. Eskiden, yani parti sağ ve «sol» oportünizmi içinde barındırdığı sıralar üye sayısı ya sabit kalıyor ya da azalıyordu.

Bu gerçek, Partimizi ülkenin diğer partileriyle ve özellikle kendilerine «Hindistan Komünist Partisi (Marksist) (1)» adını yakıştıran «sol» oportünistlerin ve bölücülerin partisiyle karşılaştırdığımızda daha da açık görülüyor. Bu grubun üyeleri önemli oranda azaldı. Yönetimlerinin «sol» oportünist çizgisinden ötürü düş kırıklığına uğrayan üyelerinin büyük bir kısmı bugün tekrar partimize geliyorlar. Bu «paralel» partinin Andra-Pra-

(1) Bu parti genellikle (Hindistan Komünist Partisi «paralel») diye isimlendiriliyor.

deş, Kerela, Temilnadu ve diğer Eyaletlerdeki pek çok örgütü yeniden bize katıldılar. Jaya Prakaş Narayan'ın (²) karşı devrimci «Toptan Devrim» parolasını desteklemiş olan diğer muhalefet partilerinde de aynı durum görülüyor.

Parti politikamızın doğruluğu ve örgütlenme alanındaki kararlı çabalar, partinin sınıfsal bileşiminde ve taban örgütlerinde niteliksel bir evrimi de doğurdu. Yeni üyelerin ezici çoğunluğunun yaşı 18 ile 30 arasında değişiyor; bunların % 80'ini sanayi ve tarım işçileri, yoksul köylüler ve yoksul kentliler oluşturuyor. Parti yeni üyelerinden geçmişe oranla daha çok şey talep ediyor ve üyeler parti çalışmalarına daha etkili olarak katılıyorlar.

Tüzüğümüz, her parti üyesinin parti örgütlerinden birinde yeralması zorunluluğunu getirmiştir. Bu Leninist ilkeyi terketmek partinin disiplinini baltalamaya, örgütlü ve bilinçli her türlü mücadeleyi olanaksız kılmaya götürür. Partiye girmeyi arzulayan her kişi, başlangıçta aday, daha sonra asıl üye olacak ve şu koşulları yerine getirmekle yükümlü bulunacaktır:

18 yaşını doldurmuş olmak; tüzük ve programı kabul etmek; aidatını düzenli olarak vermek; parti örgütlerinden birinde çalışmak; kararları yerine getirmek.

Eskiden, partiye kabul edilen her kişi, disiplin kuralları nedeniyle atılıncaya kadar parti üyesi olarak kalıyordu. Şimdi parti üyelerinin her yıl sayımı yapılıyor. Bu sayım sırasında, partide kalmaya kimin hak kazanıp kimin kazanmadığına karar veriliyor. Partiden çıkarılma, aşağıdaki nedenlerden birinden dolayı olabiliyor.

— Aidatını ödememe,

— Parti yaşamına ve eylemine katılmama,

— Kitle örgütlerinden birinde geçerli nedeni olmaksızın çalışmayı reddetmek.

1975 yılında parti üyelerinin yaklaşık % 20'sinin kaydı yenilenmedi ve dolayısıyla parti saflarında kalma haklarını yitirdiler. Ne yazık ki oldukça yüksek olan bu oran aslında, yeni üyelerin katıldığı pek çok taban örgütünde yeterli bir yönetim çalışması yapılamamasından ileri geliyordu. Örgütlerin etkinlik düzeyinin bağlı olduğu bir diğer etkinlikte sanayii işçilerinden, dini azınlıklardan, kadınlardan gelen parti üyelerinin, son zamanlarda parti içindeki sayıları artmış olmasına rağmen, hâlâ oransal

(²) Jaya Prakaş Narayan: Geçmişte, ulusal kongrenin sol kanat militanı, bugün «Toptan Devrim» ve «Partisiz Demokrasi» gibi parolaları kullanan gerici hareketin yöneticisi. Narayan, ülkedeki demokratik düzeni baltalamaya uğraşıyor.

seviyesinin düşük oluşudur. Hindistan işçi sınıfının partisi olan Partimizin bundan sonraki gelişimi, bu yetersizliklerin üstesinden gelinmesine çok büyük oranda bağlı bulunuyor.

— 2 —

1964 yılında Parti VII. Kongresine sunulan örgütlenme sorunlarıyla ilgili raporda şuna işaret ediliyordu:

«Partimiz, uzun süre örgütlenme gücünün, kitleler içindeki etkinliğine tekabül etmemesinin sıkıntısını çekti.»

Bu ne anlama gelmektedir?

Partimiz, seçmenleri tarafından yaygın şekilde desteklenen büyük bir siyasal güç olduğunu uzun zamandır kanıtlamış bulunuyor. Parti üye sayısının 200.000 in biraz üstünde olduğu 1958 yılında, Partiye oy veren seçmen sayısı 12 Milyondu; yani bir parti üyesine 60 komünist seçmen düşüyordu. Bölünmeden sonra, 1971 parlamento seçimlerinde büyük çapta seçmen kaybedildiğinde bile, her üyeye karşılık 32 oy alınmıştı. Geçtiğimiz son 5 yıl içinde, partinin politik etkinliği arttı, yeni üye kazanma çalışmaları hayli düzeltildi. Ancak, sözü edilen fark azalmış olmasına rağmen hâlâ mevcut. Bu da gösteriyor ki, Partimiz güçlenme eğilimine sahiptir. Bu durumdan tarihsel olarak çıkaracağımız pek çok ders vardır.

Partimizin bir kitle partisi haline getirilmesine, 50 yıllarında başlamıştı; o yıllarda seçmenler tarafından geniş şekilde desteklenen parti; Hindistan parlementosunda başlıca muhalefet partisi durumundaydı. Nitekim, Keralo'daki meclis seçimlerinde çoğunluğu kazanmış ve ilk olarak bir Hint Eyaletinde komünist hükümet kurmuştu. O dönemde, Hindistan'ın siyasal yaşamında sola doğru belirgin bir kayış gözlemleniyor ve halk arasında partinin otoritesi artıyordu. İşte bu elverişli koşullar varken toplanan V. kongre (Amristar 1958), bir kitle partisi inşasına karar verdi. Parti, üyelerini, yukarıda sözünü ettiğimiz üye-seçmen sayısı farkına son vermeye, Partiye katılma sırasında sekterliği ve pasifliği bırakmaya çağırdı. Örgüt yapısında da bazı değişiklikler yapıldı.

Bununla birlikte, V. kongrenin geliştirdiği «Kitle partisi inşa etme» sloganı gerçekleşmedi. VI. kongrede (1962), parti üye sayısında 95.000 azalma vardı. Aşırı «sol» unsurların kışkırttığı fraksiyonlar mücadelesi partiyi bölünmeye kadar götüren ciddi ideolojik ve politik ayrılıklardı bunun nedeni. Partiyi, kendi hegemonyacı ve şoven politikalarını gözü kapalı işlemeye mecbur etmeyi başaramayan Goşistler, onu gözden düşürmeye ve açıkça bölmeye çalıştılar. Durumu gözden geçiren VII. kongre, özellikle o dönemdeki ideolojik, politik ve örgütsel zaafların altını çizdi. Sonuçta, bir kitle partisi inşa etmek için ideolojik ve politik birliğin ne denli önemli olduğunu bu acı tecrübeyle de anlamış olduk.

Bugün, Parti ulusal konseyinin düzenli toplantılarında ve Parti Kongrelerinde belirlenen ideolojik, politik ve örgütsel görevleri bütünlük içinde gerçekleştirmekle, bir kitle partisi kurulması yolunda çabalıyoruz.

—3—

Komünist Parti, politik kitle mücadelelerinin başarısı temeli üzerinde gelişiyor. Bu gelişme, sınıf ve ulus düşmanlarına karşı kitlelerin kararlı eylemleri sayesinde mümkün oldu. Emperyalizme, feodal prenslere, büyük toprak sahiplerine ve tekelci sermayeye karşı verilen mücadelede, Partimiz şu şiarlara yer veriyor:

Ülkenin bağımsızlığı ve bütünlüğü; Hindistan ve Sovyetler Birliği arasında dostluk; Küba, Vietnam ve Angola ile dayanışma; pahalılık ve işsizliğe son; büyük sanayi ve finans kuruluşlarını millileştirme; Devlet Sektörünü güçlendirme ve emekçilerin yönetime katılmaları; tarım reformu ve 20 maddelik ekonomik programın yürürlüğe girmesi (3); gerici ve bölücü sağ tarafından tehdit edilen Hint halkının birliğini koruma; Bihar Devletinde ve ülkenin diğer bölgelerinde çıkarılan faşist kargaşalıklara karşı ulusal bağımsızlığı ve demokrasiyi savunma.

Parti kurulları ve yönettiği kitle örgütleri tüm ülkede büyük bir etkinliğe sahip. Ama biz bunu yine de yetersiz buluyoruz. Çünkü partimiz, ulusal siyasal kampanyaların ve politik kitle mücadelelerinin tümünü örgütlemeyi ve yönetmeyi üstlenmiş bulunuyor. Ancak bunu başarabildiğimizde ulusal önemde etkili bir siyasal güç haline geleceğiz. Ve bir kitle partisinin en önemli ayırdedici niteliklerinden biri de zaten budur.

Geçtiğimiz son üç buçuk yıl boyunca partimiz; 9 ulusal kampanya örgütledi. Bunlardan sonuncusu, 20 maddelik ekonomik programı desteklemeyi hedef alan «Padayatra» kampanyasıydı. Partimizin, 18-21 Haziran 1976 tarihleri arasında toplanan Merkez Yürütme Komitesi, bu kampanya sonuçlarının «ümitlerimizi çok aşan engin bir başarıya ulaştığını» belirtti.

Tabandan tepeye tüm parti ve yönettiği kitle örgütleri, Merkez Yürütme Komitesi kararlarına büyük bir coşkuyla katıldı. Tarihinde ilk defa Parti, doğrudan doğruya kırsal alanlardaki halka yöneldi, onunla birlikte oldu. «Padayatra»ya katılanlar, yalnızca partinin mevcut olduğu köylere gitmekle kalmadılar, pek çok yeni yerleşim bölgesine de gittiler. Miting ve toplantılarda hazır bulunan yüzbinlerce kişi dışında, parti üyesi ve militan

---

(3) Başbakan İndra Gandi'nin bir yıl önce geliştirdiği 20 maddelik bu ekonomik program, feodal kalıntıların sosyo-ekonomik temellerine karşı yöneltilmiştir. İşte bu yüzden bu programı destekliyoruz. Ama diğer yandan, bu programın gerçekleşmesini denetleyecek her düzeyde halk komitelerinin oluşturulması için mücadele ediyoruz.

olan 215.000 kişi de kampanyaya katıldı. Kampanya, ülkenin 270 bölgesindeki 44.000 köye yayıldı. Kampanyaya geniş şekilde katılan sendika örgütleri, Komünist Parti yönetiminde ilk olarak kırsal kesim halkı ile doğrudan ilişki kurdular. Böylece, işçi sınıfı ile kırsal kesimdeki kitlelerin, ilk sırada tarım işçilerinin, birliğini gerçekleştirmek için temeller atılmış oldu. Partmiz, bu birliğin tam olarak oluşması için mücadelesini sürdürüyor.

Geçtiğimiz yılda partimiz, biri anti-faşist hareketin Hindistan'da yaygınlık kazanması, diğeri de partinin 50. kuruluş yıldönümü için olmak üzere iki büyük kampanya daha açtı. «Padayatra» kampanyası, sınıfsal niteliğinden ötürü anti-feodal idi; anti-faşist konferanslar düzenlemeye yönelik kampanya ise, içteki gerici çevrelerle emperyalist güçlerin komplosunu hedef aldığından anti-emperyalist nitelikteydi. Bu konferanslara Hindistan'daki bölgelerin % 80'inden gelen 5 milyon kişi katıldı.

Partinin 50. yıldönümünün kutlanması, partinin örgütsel gelişimini güçlendirme kampanyası şeklinde olduğu gibi, ülkenin siyasal yaşamındaki tarihsel rolünü, halk kitlelerine mâletmeye de katkıda bulundu. 50. yıldönümünde, yeni üyeler kazanma ve kitle örgütlenmesiyle ilgili plânlar, aşılarak gerçekleştirildi, parti yayınlarının satış ve dağıtımı arttı, yeni bağışlar toplandı.

Ulusal kampanyalarımızın büyük başarı kazanmasının ana nedeni partimizin, en etkin sınıfsal eylem biçimlerini kotarma, içinde bulunulan politik durumla ilgili sorunları ortaya koyma ve bunlara cevap veren çözümleri bulma yeteneğinden oluşuyordu. Çünkü biz, Lenin'in tüm toplumsal eylem biçimlerinin sürekli mükemmelleştirme dediği şeyi örnek alıyor ve onu izliyoruz. Yarım yüzyıllık mücadele içinde ve son derece güç koşullar altında çalışmış olan Partimiz, legal ya da illegal, parlamenter ya da parlamento dışı, barışçı ya da barışçı olmayan... gibi alabildiğine çeşitli politik kitle mücadele biçimlerini özümlemiş bulunuyor. Komünistler, son yirmi yılda bu biçimleri mükemmelleştirdiler ve büyük başarı sağladılar.

Yeni kitle eylem biçimlerini kotarmada kazanılan dikkate değer başarılara rağmen, partinin yapacağı daha pek çok şey var. Son üç yılda bize karşı yöneltilen sayısız faşist eylem, savaşçı, dinamik, disiplinli, kitlelere derinlemesine kök salmış, ülkenin politik yaşamındaki her durumu ve her değişikliği karşılamaya yetenekli bir partinin inşası zorunluluğunu gittikçe daha çok dayatıyor.

—4—

En geniş halk kitlelerinin izleyebileceği yetenekte böyle bir partinin oluşturulması, tüm demokratik ve sol güçlerin katılacağı tek bir cephede, partinin kesin yerinin belirlenmesi koşuluna bağlı.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, gerek politik gerek kitlesel eyleminde partimiz, anti-emperyalist, anti-feodal ve antimonopolist ulusal demokratik devrim programını rehber alıyor. Ve bu program şunları öngörüyor:

Yabancı tekellerin ulusal ekonomimize el koymasının kesin olarak önlenmesi; Devlet sektörünün yabancı tekellerden bağımsız ve ulusal ekonomimizi geliştirecek şekilde etkili bir araç haline gelmesi için, demokratik tabana dayanarak genişletilmesi ve güçlendirilmesi; sanayide, ticarette ve finans alanlarında ekonomik iktidarlarını merkezileştirmiş bulunan Hintli tekel gruplarının tasfiyesi, tekellerin her türlü gelişme eğilimlerine etkili biçimde direnme; büyük toprak sahipleri ve feodal kalıntıların iktidarını ortadan kaldırma; köylülerin çıkarlarına uygun şekilde köklü tarım reformları gerçekleştirme; tarımımızdaki tefeci sermayeyle ticaret ve banka sermayesi egemenliğini tasfiye etme.

Bu amaçları gerçekleştirmek için esnek bir politika uygulamak ve ulusal demokratik devrimi benimseyecek bir demokratik cephe oluşturmak gerekiyor.

Partimizle, ulusal burjuvazinin siyasi örgütü olan iktidardaki parti ve diğer partiler arasındaki ilişkiler, tek bir proğrama dayanan ortak bir cephe ilişkileri niteliğinde değildir; ancak bu partilerin, özellikle anti-emperyalist ve anti-feodal nitelikli sorunlarda ortak tavırları olduğu da görülmektedir.

Bilindiği gibi 1969 yılında, Ulusal kongre bünyesinde bankaların millileştirilmesi ve eski prenslerin feodal ayrıcalıklarının ortadan kaldırılması konusunda muhalefet oluştu. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için hem bizim partimiz, hem de hükümetteki partinin içinde ya da dışında bulunan sol güçler uzun süre mücadele ettiler. Bu durumda biz, bu demokratik tedbirlere muhalif olanların tümüne karşı hükümeti desteklemiş olduk.

1975 yılında Başbakan İndra Gandi'yi, ülkede olağanüstü durum ilan etmesinde de destekledik. Çünkü Başbakanın bu davranışının nedeni, mevcut durumu egemen güçler lehine bozmayı arzulayan ve başlıca amacı partimizi yıkmak olan faşist ve sağ güçlerin saldırısını başarısızlığa uğratmaktı. Ama aynı zamanda, olağanüstü yasaların, tekellerin çıkarı doğrultusunda ve demokratik güçlere karşı uygulanmasına da hiç duraksamadan karşı çıktık.

Partimiz, gerici güçlere karşı uzlaşmasız mücadele ederken; iktidardaki partiyle bu konuda birlik politikası uygulamaktadır. Bu karmaşık siyasi durumda, tüm demokratik ve sol güçlerin birliğini güçlendirmeye ancak böyle bir politika yardım edebilir; ulusal demokratik cephenin yaratılabilmesi ve ulusal demokratik devrimin gerçekleştirilebilmesi ancak böyle mümkün olur. «Paralel» partinin ve sosyalist partinin Kongre'ye mu-

halefeti körü körüne sürdürmesi, onları, Başbakanı devirme girişimleri içindeki gericilerle birleşmeye itmiş ve bu da birlik yoluna dikilen bir engel olmuştur. Objektif olarak bu partiler, hükümetteki partinin içinde ve dışında bulunan anti-komünist ögelere yardım etmektedirler.

Partimizin, anti-emperyalist, anti-feodal ve anti-tekel temel üzerinde, bütün demokratik ve sol güçlerin birleşik cephesini yaratmayı hedef alan ve ona politik kitle eylemlerini hazırlama ve gerçekleştirme imkanını veren politikası, hem politik hem de örgütsel gelişimimize katkılarda bulundu. Tecrübe gösterdi ki, demokratik ve sol güçlerin başarılı bir biçimde biraraya getirilmesini sağlamak için Parti, kendi bağımsız sınıf politikasını uygulayarak doğrudan doğruya halk kitlelerine dayanmak zorundadır. Komünist Parti ne kadar güçlüyse, politik amaçlarını gerçekleştirmek için vazgeçilmez olan müttefiklerini kazanma olanakları da o kadar geniş olur. Birleşik cephe ve bu cephe içinde partinin bağımsızlığı birbirine eşit önemde iki unsurdur. Bunların birini diğerine karşı çıkarmak ya da ikisinden birini bilmezlikten gelmek, mücadelemize kaçınılmaz olarak zarar getirir.

Tecrübelerimizin bilançosunu çıkaran X. Kongremiz şu siyasi kararı özellikle almıştır:

> **«Parti, güçlenmek, bağımsızlığını kesin olarak arttırmak ve ülkede beklenmeyen bir durum değişikliği ya da dönüşüm olduğunda daima olayların bulunduğu düzeyde olabilmek için daha fazla insiyatif kazanmak zorundadır. Parti bağımsızlığındaki sağlamlaşma, Partinin inşasına, kitle örgütlerinin güçlenmesine, kitlelerin yönetimindeki etkinliğe ve politik harekete yansımalıdır. Aynı derecede önemli olarak, ülkenin politik yaşamının sola kayması için Partinin, demokratik ve sol güçlerin birliğinde, ilk harekete geçirici ve gericilikle mücadelede öncü rolünü yoğunlaştırmasında, bağımsızlığın etkileri görülmelidir. Parti her türlü eylemini, birleşik kitle eylemlerinin gelişmesi üzerinde yoğunlaştırmalıdır. Bu eylemlerin merkezinde ise işçi sınıfı, tarım işçileri ve emekçi köylülük bulunmalıdır. Hareketin temeli, işçilerin ve köylülerin ittifakı olmalıdır.»**

—5—

Ulusal ya da yöresel ölçekte kitle mücadelesinin **otomatik olarak** partinin güçlenmesine ya da büyümesine götüreceğini düşünmek yanlış olur. Uzun bir dönem bu soruna hatalı yaklaşılmış olması, Partimize büyük zararlar verdi. 1971 yılında yapılan IX. Kongre bu yaklaşımı bir «kendiliğindenlik gösterisi» olarak ve:

«esas görevin Parti örgütlenmesini ve Parti inşasını sabırlı ve sürekli olarak sürdürmek olduğunu anlama yeteneksizliği»

şeklinde nitelendirmişti.

Her türlü başarının temelinde kitle eylemi ve kitlelerin politik mücadelesi yatar. Bununla birlikte bu başarı, özel olarak hazırlanmış planlardan hareket ederek, Parti örgütlenmesinde bilinçli ve kararlı çabalar gösterilmediği taktirde mümkün değildir.

Bu nedenledir ki Partimiz, aşağıda sıralanan görevlere özel önem vermektedir:

— Her düzeyde ortaklaşa yönetimi sağlamak,

— Yönetim aygıtını mükemmelleştirmek,

— Politik eğitim sistemini yaygınlaştırmak,

— Parti kadrolarının seçimini, dağılımını ve oluşumunu doğru biçimde gerçekleştirmek,

— Taban örgütlerinin eylemlerinde sürekliliği sağlamak.

Bu görevlerin gerçekleştirilmemesi, 50 yıllarında Parti içinde bölünmeyle sonuçlanan bir bunalımın gelişmesine yol açtı. Buna karşılık, IX. Kongre'den sonra bu görevleri gerçekleştirmek için verilen bilinçli ve kararlı mücadele, Parti saflarını hızla genişletmeye ve bağları güçlendirmeye katkıda bulundu.

Parti inşasını daha iyi hale getirmek ve bunu somut bir gerçeklik yapmak için merkez aygıtında, ülke içindeki Eyaletler ve bölgeler düzeyinde müfrezeler, bölümler kurmaya karar verdik. Ama kabul etmek gerekir ki, bu kararı bu güne kadar ancak Parti merkez aygıtında ve bazı eyaletlerdeki en güçlü Parti örgütlerinde uygulayabildik. Aynı şekilde sürekli eğitim yapan Parti merkez okulunu ve çeşitli Eyaletlerdeki diğer 5 sürekli okulu yöneten seksiyona bağlı bir politik eğitim sistemini de örgütledik. Bunun dışında, parti üyelerinin politik eğitim düzeylerini yükseltmek için kısa süreli seminerler düzenlendi.

Partimiz, 8 günlük gazete (ikisi hindu, ikisi nislajelam, diğerleri telugu, bengal, pencap ve manipur dillerinde), 15 haftalık dergi ve çok sayıda aylık dergi çıkarıyor. Ayrıca, marksizm-leninizm kurucularının eserlerini, güncel sorunlara ayrılmış kitap ve broşürleri çeşitli dillerde çıkaran çok sayıda yayınevini de Parti yönetiyor. Bu yayınlar hem işçi sınıfı ve müttefikleri arasında propaganda ve ajitasyon için, hem de taban örgütlerindeki üyelerimizin eğitimi için önemli birer araç. Ancak sözlü propaganda ve ajitasyonun da (kitle toplantıları, konferanslar, tartışma oturumları vb.) çok önemli olduğunu kabul etmek gerek.

Parti çekirdeğinin, yönetici kadrolardan oluştuğu açık bir gerçek. Partinin kaderi büyük oranda bu kadroların nicelik ve niteliğine bağlı. Partinin etkinlik alanının genişlemesi ve örgüt sayısındaki artma, her gün daha fazla sayıda, özel bilgilere sahip, kararlı ve aktif kadroları gerektiriyor. Partimizin, Parti kolları, sekreterleri ve sekreter yardımcıları dahil 50.000 civarında aktif militanı var. Bunların yaklaşık 5.000'i çeşitli parti kurumlarında ve merkez komitesinde, ülkenin çeşitli bölge ve Eyaletlerindeki örgütlerinde sürekli çalışıyorlar. Parti ulusal konseyi, gençlerin ve özellikle genç sanayi ve tarım işçilerinin yönetime katılmalarını geliştirmeyi elden bırakmadan, eski kadroların korunmasını öngören kadro siyasetimizle ilgili bir belge kabul etti.

Örgüt ve üye sayısı bakımından devamlı gelişme gösteren taban örgütlerimizin eylemlerinin daha iyi hale getirilmesine büyük önem veriyoruz.

Partimiz her türlü çalışma alanında, her türlü kendiliğindenlik gösterisinin direnerek üstesinden geliyor.

—6—

Hindistan Komünist Partisi, dünyada barış, ulusal kurtuluş, demokrasi ve sosyalizm için verilen mücadelede başı çeken uluslararası komünist hareketin sadık bir müfrezesidir. Parti tüzüğümüz şunları öngörüyor:

> **«Komünist Parti şovenizmle ve burjuva milliyetçiliğiyle mücadele eder. Tüm komünist partilerin bağımsızlığı ve eşitliği ilkesine uygun olarak, barış için, savaşa, sömürgeciliğe ve yeni-sömürgeciliğe karşı, tüm dünyada sosyalizmin kazanımlarının korunması için mücadelede, dünya komünist hareketinin yönlendirici olumlu tutumunu destekler. Parti, sosyalist olan ve olmayan ülkelerin emekçileri ve halkları arasındaki işbirliğinin ve anlayışın, bu ortak amacın gerçekleştirilmesinde en başta gelen rolü oynadığı görüşündedir.»**

Partimizin bu tutumu benimsemesinin nedeni, zengin tecrübesidir. Bu tecrübe göstermiştir ki, uluslararası komünist hareketin başarıları hint halk kitlelerine ilham vermektedir; diğer yandan, sol, demokratik ve yurtsever güçlere karşı anti-komünist girişimleri bertaraf etmekse, emperyalizmin ve gericiliğin planlarını bozmaya yardımcı olmaktadır. Sosyalizm ve komünizmin inşasında SSCB'nde ve diğer sosyalist ülkelerde kazanılan tarihsel başarılar, kahraman Vietnam halkının ABD emperyalizmine karşı mücadelede elde ettiği büyük zafer, Küba Devriminin savunulması ve gelişmesi, Angola halkının ulusal kurtuluş mücadelesindeki zaferi, Portekiz, Finlandiya, Fransa, İtalya ve diğer ülkelerdeki komünist

Parti çekirdeğinin, yönetici kadrolardan oluştuğu açık bir gerçek. Partinin kaderi büyük oranda bu kadroların nicelik ve niteliğine bağlı. Partinin etkinlik alanının genişlemesi ve örgüt sayısındaki artma, her gün daha fazla sayıda, özel bilgilere sahip, kararlı ve aktif kadroları gerektiriyor. Partimizin, Parti kolları, sekreterleri ve sekreter yardımcıları dahil 50.000 civarında aktif militanı var. Bunların yaklaşık 5.000'i çeşitli parti kurumlarında ve merkez komitesinde, ülkenin çeşitli bölge ve Eyaletlerindeki örgütlerinde sürekli çalışıyorlar. Parti ulusal konseyi, gençlerin ve özellikle genç sanayi ve tarım işçilerinin yönetime katılmalarını geliştirmeyi elden bırakmadan, eski kadroların korunmasını öngören kadro siyasetimizle ilgili bir belge kabul etti.

Örgüt ve üye sayısı bakımından devamlı gelişme gösteren taban örgütlerimizin eylemlerinin daha iyi hale getirilmesine büyük önem veriyoruz.

Partimiz her türlü çalışma alanında, her türlü kendiliğindenlik gösterisinin direnerek üstesinden geliyor.

—6—

Hindistan Komünist Partisi, dünyada barış, ulusal kurtuluş, demokrasi ve sosyalizm için verilen mücadelede başı çeken uluslararası komünist hareketin sadık bir müfrezesidir. Parti tüzüğümüz şunları öngörüyor:

> **«Komünist Parti şovenizmle ve burjuva milliyetçiliğiyle mücadele eder. Tüm komünist partilerin bağımsızlığı ve eşitliği ilkesine uygun olarak, barış için, savaşa, sömürgeciliğe ve yeni-sömürgeciliğe karşı, tüm dünyada sosyalizmin kazanımlarının korunması için mücadelede, dünya komünist hareketinin yönlendirici olumlu tutumunu destekler. Parti, sosyalist olan ve olmayan ülkelerin emekçileri ve halkları arasındaki işbirliğinin ve anlayışın, bu ortak amacın gerçekleştirilmesinde en başta gelen rolü oynadığı görüşündedir.»**

Partimizin bu tutumu benimsemesinin nedeni, zengin tecrübesidir. Bu tecrübe göstermiştir ki, uluslararası komünist hareketin başarıları hint halk kitlelerine ilham vermektedir; diğer yandan, sol, demokratik ve yurtsever güçlere karşı anti-komünist girişimleri bertaraf etmekse, emperyalizmin ve gericiliğin planlarını bozmaya yardımcı olmaktadır. Sosyalizm ve komünizmin inşasında SSCB'nde ve diğer sosyalist ülkelerde kazanılan tarihsel başarılar, kahraman Vietnam halkının ABD emperyalizmine karşı mücadelede elde ettiği büyük zafer, Küba Devriminin savunulması ve gelişmesi, Angola halkının ulusal kurtuluş mücadelesindeki zaferi, Portekiz, Finlandiya, Fransa, İtalya ve diğer ülkelerdeki komünist

partilerin büyüyen gücü, bütün bu başarılar ve dünya komünist hareketinin kazandığı diğer başarılar, ulusal demokrasi ve sosyalizm mücadelemizi kolaylaştırmakta, kitleleri kazanma yolunda Partimize yardımcı olmaktadır.

Mücadelemizde, Hindistan'la Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler arasındaki dostluk ve işbirliğinden daima ilham aldık. Bizim için bu dostluk, içten ve dıştan gelecek gerici saldırılara karşı güvenli bir kalkandır. SBKP Merkez Komitesi Genel Sekreteri Brejnev Yoldaşın 1973 yılında Hindistan'a yaptığı ziyaret ve ülkemiz Başbakanı İndra Gandi'nin SSCB ne ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'ne kısa süre önce yaptığı ziyaretler, yeni perspektifler açtı.

Gericiliğe yarar sağlayan ve Hindistan'daki komünist hareketin otoritesine ve birliğine önemli zararlar veren aşırılara karşı mücadele bize çok şey öğretti.

Olumlu ve olumsuz deneyimler Partiye, uluslararası komünist hareketin birliğini, marksizm-leninizm ve proleter enternasyonalizmi temeline dayanarak savunmayı hedef alan kararlı bir politika kabul ettirdi.

Dünya komünist hareketiyle aynı tempoda yürüyen ve kazanımlarına yardımcı olan Partimiz, saflarını sağlamlaştırmaya devam ediyor. Bunu, birliği ve disipliniyle, güçlü, her türlü mücadele biçimini özümlemiş, sosyalizme geçiş aşaması olan ulusal demokratik devrim adına tüm yurtsever ve demokrat güçleri biraraya toplamaya yetenekli bir kitle partisini kararlılıkla inşa ederek yapıyor.

Sosyalist Enternasyonal Doğuşu ve İki Belge

İLKE

Geçtiğimiz aylarda yapılan CHP'nin Kurultayında, Sosyalist Enternasyonal'e katılma kararı oybirliğiyle alındı. Kamuoyunda bu konuda tartışmalar henüz sürüyor. CHP ve CHP yanlıları kararı «kıvanç»la karşılarken, sağ eğilimli parti ve yayın organları, bir hayli «gürültü» kopardılar ve «sosyalist», «enternasyonal» sözcüklerinin «rahatsız edici»liğini körüklediler. Geleneksel anti-komünizm histerisini arttırmaya çabaladılar.

Bu arada Sosyalist Enternasyonal'in gerçekte ne olup, ne olmadığı tartışmaların yüzeyselliği arasında gözden kaçırıldı ve bu konu gereği gibi aydınlığa çıkarılmadı.

Bize göre, Sosyalist Enternasyonal bugün uluslararası tekelci sermayenin iktidar alternatiflerinden biri olan sosyal demokrasinin evrensel bir örgütüdür. İşçi sınıfı sosyalistlerinin anladığı anlamda, sosyalizmle, enternasyonalizmle hiçbir ilişkisi yoktur. Tarihsel olarak, işçi sınıfı partilerinin bir araya geldikleri I. Enternasyonalden sonra kurulan II. Enternasyonal, bir süre ilkelerine ihanet ederek, burjuva politikasının yanında yer almış ve işçi sınıfı politikasının özünü boşaltarak reformist bir siyaset izlemeye başlamıştır. İşte bu yapıdaki partilerin sözkonusu birliği sürdürmeleri bugünkü Sosyalist Enternasyonal'in yapısını ifade etmektedir.

Buna göre denebilir ki, devrimci II. Enternasyonal partilerinin yozlaştırılmasıyla biçim ve muhtevası değişen birlik, bilimsel sosyalizmin dışında sosyal demokrasi siyasetinin sürdürücüsü olagelmiştir.

Sosyal demokrasinin sosyalistliği ve enternasyonalistliği bu bakımdan işçi sınıfı sosyalistlerince çok daha farklıdır. Onların sosyalizmi tırnak içinde sosyalizmdir, yani reformizmdir. Enternasyonalizmi ise, kozmopolitizmdir. O halde sosyal demokrasinin Sosyalist Enternasyonal'ini Reformist Kozmopolitan olarak özetleyebiliriz.

Tekrar edelim, Sosyalist Enternasyonal'in II. Enternasyonalden kaynaklandığı, bu örgüte bağlı olan partilerin, bilimsel sosyalizmin devrimci özünü yadsıyarak, sınıf karşıtlıklarını yok sayıp, bunun doğal sonucu olarak işçi sınıfı ve burjuvazinin sınıf uzlaşmasını öneren reformist partilerin uluslararası bir örgütü olduğu bilinen bir olgudur.

Bugün Sosyalist Enternasyonal'in başkanlığını, tekellerin baş koruyucusu, SPD Başkanı, Juso'ların en yaşlısı Willy Brandt yapıyor.

I. ENTERNASYONAL NEDİR, NASIL DOĞDU?

I. Enternasyonal 1864'te Londra'da İngiltere, Almanya, Fransa ve Polonya sendikacılarının bir araya gelip programlarını «Bütün ülkelerin işçileri birleşin» şiarı ışığında düzenledikleri Uluslararası İşçiler Birliği (International Workingmen Association IWA) adı altında kuruldu. Programında da açıklandığı gibi örgütün amacı mevcut kapitalist sisteme karşı işçi sınıfının kendi çabasıyla oluşacak bir siyasi alternatif yaratmaktı. Marks'ın, Friedrich Bolte'a yazdığı 23 Kasım 1871 tarihli mektubunda da belirttiği gibi «Enternasyonal sosyalist ya da yarı-sosyalist bazı grupların yerine, işçi sınıfının gerçek örgütünü geçirmek için» kurulmuştu. (Marks-Engels, Seçme Yazışmalar, s. 326) Hemen belirtmek gerekir ki Enternasyonalin merkezî kararlar alıp bunları pratiğe geçirmeye yönelik çalışmaları yoktu. Temel amaç dağınık, birbirinden kopuk, yöresel hareketleri derleyip toparlamak ve bunlara bir bütünsellik kazandırmaktı:

«IWA'nın görevi şu ya da bu öğreti sistemini dikte ettirmek değil, işçi sınıfının kendiliğinden hareketini birleştirmek, genelleştirmektir.» (Geçici Genel Meclis Delegeleri için talimatlar, Marks Engels 3 Ciltte Seçme Eserler, s. 1)

Enternasyonalin üyeleri, başlangıçta sayıca oldukça sınırlı olmasına karşın, 1867 ekonomik krizinin doğurduğu güçlü grevler sonunda tüm Avrupa'ya yayılıp, özellikle Fransa, Belçika, İspanya, Almanya ve İsviçre'de sağlam mevziler kazanmıştı. Bu nicel sıçramanın yanında, örgüt içinde Proudhon'culara ve sonraları Bakunin'ci anarşistlere karşı verilen mücadele de hızlanmış, bu sapmalar büyük ölçüde tecrit edilmişti.

1870'lerde Enternasyonal, Paris Komünü deneyini yaşayıp, proletaryanın sınıf bilincinin politik olgunluğa eriştiğini kanıtladı. Bu Enternasyonalin gelişim sürecinde yepyeni bir evre; Enternasyonalin militan bir sınıf örgütü, başka bir deyişle politik bir parti haline dönüşme evresiydi. Bu arada Bakunin'cilerin saldırıları yoğunlaşıp Enternasyonalin merkeziyetçi mekanizmasına yönelince, 1872 de Marks'ın yoğun çabalarının sonunda ezici bir çoğunluk sağlanarak Bakunin örgütten ihraç edildi. Ve temel ilke olarak:

«Sosyal devrimin zaferini ve nihaî amacını, yani sınıfların ortadan kaldırılmasını güvence altına almak için proletaryanın bu örgütünün bir politik parti olması vazgeçilmez niteliktedir.» (Hague Kongresi Kararları, Üç ciltte Seçme Eserler, Cilt II. s. 291) kabul edildi.

I. Enternasyonalin yıkılması 1876 Filedelfiya Konferansıyla resmen ilân edildi. Bu konferansta Jura Federasyonu, Hague kararlarına karşı çıkıp, çoğunluğu sağlayarak Enternasyonali kendi dümen suyunda yürütmeye çabaladı. 1877 de Vervier de toplanan 8. Kongreden sonra I. Enternasyonal tümüyle çöktü. Doğal olarak çöküşün temelinde, örgüt içindeki anarşist unsurların etkisinin bulunmasının yanında Paris komününden

sonra katmerleşen baskılar ve Fransız - Prusya savaşı da çözücü etkenler arasında belirli bir ağırlığa sahiptir.

II. ENTERNASYONAL VE REVİZYONİZMİN TARİH SAHNESİNE ÇIKMASI:

1870 sonrasında işçi sınıfı hareketi hakkında hiç tereddüt etmeden söylenecek şey, bu hareketin tam anlamıyla kitlesel bir niteliğe bürünmesidir. 1870 öncesindeki sınırlı sosyalist çevreler, saflarını genişleterek artık politik partiler biçiminde örgütlenirken, sendikalizm de yepyeni boyutlara ulaşmıştı.

Kuruluşu 1889'a rastlayan II. Enternasyonal I. Enternasyonalin tersine daha başından beri değişik ülkelerdeki işçi sınıfı hareketini birleştirecek nitelikte bir merkeziyetçiliğe dayanmıyor, birbirinden tümüyle bağımsız partilerin periyodik olarak toplanmalarını sağlayıp geleceğin sosyalist parlementosunu oluşturmaya yönelik bir yapıyı içeriyordu. 1889 Temmuzunda toplanan ilk Paris kongresinde sekiz saatlik iş günü için geniş bir kampanyanın başlatılması ve 1 Mayıs'ta uluslararası kitlesel gösterilerin düzenlenmesi kararları alındı.

II. Enternasyonale bu döneme damgasını basan «legal sınıf mücadelesinin» kuramcısı Kautsky oldu. Önceleri Engels'in öncülüğünde, sağdan ve soldan gelen sapmaların birçoğu göğüslendi, anarşistlerin, politik partilerin kurulmasına ve parlamento içinde de mücadelenin sürdürülmesine karşı çıkmaları etkisizleştirilirken öte yandan mücadeleyi, salt parlamento sınırları içinde gören eğilimler de tasfiye edildi: 1896 Londra Kongresinde anarşistler örgütten ihraç edildi. İşte bu noktadan sonra devrimci Marksizmin yerine, Kautsky'nin «İktidara giden Yol» (1909) adlı kitabında sergilediği çöküş, yani kapitalizmin tarihî bir gereklilik olarak kendiliğinden yıkılması, parlamenter mücadelenin sınıf mücadelesinin ekseni olduğu görüşü oldukça etkili oldu.

1900 - 1914 arasında işçi partileri güçlenerek iç politikada varlıklarını hissettirmeye başlayıp, toplumsal bir güç olduklarını kanıtladılar. 1900 Paris Kongresinde Uluslararası Sosyalist Büro kuruldu; Paris, Stuttgart, Kopenhag, Basel kongrelerinde temel tartışma militarizme ve savaş tehlikesine karşı uluslararası siyasetin saptanma noktasında odaklaştı. Bununla birlikte revizyonistlerle ortadoks marksistler arasında sürüp giden tartışmalar çoğu kez örgüte bağlı bulunan partilerin özerkliği sorunu örtüsü altında sürdürülmeye çalışılıyor, hatta bazen de «sosyalizmin prensip olarak kolonilere karşı olmadığını» (Schorske, German Social Democracy, 1905 - 1919 s. 79) savunacak derecede su yüzüne çıkıyordu. 1907 Stuttgart Kongresinden beri tartışılmayacak derecede bariz olan, II. Enternasyonal içinde uzlaşmaz eğilimlerin var olduğuydu: Rosa Luxemburg «Toplumsal reform ya da devrim» diyerek bu ortamı özetliyordu. 1914'e dek örgüt içindeki çalkantılar daha da büyümüş, Uluslararası Büro ve Sekreterlik işlerliğini tamamen yitirmiş, II. Enternasyonal «çelişkili eğilim ve örgütlerin gevşek bir federasyonu» (Lorwin Labor and Internationalism... s. 92) durumuna gelmişti. 4 Ağustos 1914'de gerek Almanya gerekse de Fransız ulusal Meclislerinde sosyalistlerin de oylarıyla savaşın onaylanması II. Enternasyonalin varlığını sona erdiriyordu.

SOSYALİST ENTERNASYONALİN YENİDEN KURULUŞU:

1914 olaylarından sonra sosyalist hareket gerek uluslararası gerekse ulusal planda bir hayli dağınık durumdaydı. Savaşçı ülkelerdeki sosyalistlerin arasındaki çatışmalar devam ederken, anti - militaristler Zimmerwald hareketi altında birleşerek 1907 de emperyalist savaşı iç savaşa çevirme çağrısında bulundularsa da, reformistlerin sözcülüğünü yapan Kautsky örgütün «savaş değil barış için» kurulduğunu söyleyerek çoğunluk adına karşı çıktı.

I. Dünya Savaşı sonunda sosyalistleri bir araya toplamak için 1919 da Berne ve Lucerne «Konferansları toplandı. Ne ki bu iki konferansın da temelde olan çelişkiyi çözmeye gücü yetmedi. 1920 yazında toplanan Kominterne karşılık, reformist partiler bu kez de «İki Buçukuncu» Enternasyonal olarak anılan Viyana kongresinde bir araya geldiler. Aslında Austro - Marksistlerin etkinliğinde sosyalist hareketin ve «devrimci proletarya hareketinin» birliğini sağlamayı amaçlaması; hattâ bilimsel sosyalizmdeki proletarya kavramını benimseyip, bu kavramın değişik uygulamaları olabileceğini (ki bu kavram II. Enternasyonal partilerinin ezici çoğunluğunca tümüyle yadsınıyordu) onaylaması, İki Buçukuncu Enternasyonalin II. Enternasyonalle 1923'te Hamburg Konferansında birleşip, «İşçi ve Sosyalist Enternasyonali» yani 1951 de kurulacak olan Sosyalist Enternasyonalin gerçek tarihi temelini oluşturan örgütü kurmasını engellemedi.

İşçi ve Sosyalist Enternasyonal (Labour and Socialist International, LSI) reformizmin ve bilimsizliğin, hatta bunun belirli evrensel ilkeler biçiminde sistemleştirilip reformist partilerin kılavuzu haline getirilmesi ve çağdaş sosyal demokrasinin kuramsal bazını oluşturması açısından önemlidir. Sosyal demokrasinin temelinde yatan şeyin sermaye ve emeği uzlaştırma çabasının belki de en açık ve en cüretkâr biçimde dile getirildiği yer de burası olmuştur.

Programda Ostro - Marksistlerin İki Buçukuncu Enternasyonalin ilkelerinden esinlenerek hazırladıkları bölümler, nihai amacın sosyalizmi kurmak, sosyalist üretim biçimini yaratmak ve bunları sınıf mücadelesi tabanında gerçekleştirmek gibi radikal formülasyonları, içermesine karşın, pratikte II. Enternasyonalin etkisi olanca ağırlığıyla duyulur; toplumsal barış, emek sermaye uzlaşması temel alınır, kapitalizm/sosyalizm çatışması giderek, demokrasi/diktatörlük karşıtlığına dönüştürülür. (International Socialist Congress, Protokoll des Internationalen Sozialistischen Arbeiterkongresses in Hamburg... s. 97) Açıkça görüldüğü gibi sosyal demokrasinin diktatörlük adı altında yani şu çok evrenselleşmiş olan «hem faşizme hem de komünizme karşıyız» sözleri en açık biçimde burada ortaya çıkar.

Dünyayı sarsan 1934 ekonomik krizi ve yükselen faşist tehlikesi karşısında İSE parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya gelir: 1934 de Brüksel'de Maurice Thorez ve Marcel Cachin (Fransız Komünist Partisi yöneticileri) ile Friedrich Adler ve Emile Vandervalde'nin katıldığı toplantıda İSE partilerinin büyük bölümü Birleşik Cepheye katılmayı reddederler. Emekçi sınıfların faşizme karşı birleşmesini köstekleyen bu ayrılıkçı tutumu Adler «vülger burjuva antibolşevizminin ötesine geçemeyen bir hareket» olarak yorumlarken (L'Internationale socialiste a la veille de la Seconde Guerre mondiale. s. 111) Braunthal «Sosyal demokrasi, Komünizmin baş düşmanı olduğuna bağlamıştır, geleceğini» (Geschichte der Internationale...) İşte bir yandan, faşizme karşı güçlü bir cephenin kurulması sorunu, öte yandan İSE bağlı değişik partilerin örgütçe alınan kararları uygulaması sorunu (İngiliz İşçi Partisinin İSE den bağımsız hareket edeceğini resmen açıklaması) örgütün yıpranmasına, burjuva reformizminin değişik nüansları arasındaki çelişkileri keskinleştirdi ve Mayıs 1940 da İSE resmen yıkıldı: Bu herşeyden önce bilimin inkârının, sınıf uzlaşmacılığının, reformizmin iflâsıydı.

II. Dünya Savaşından sonra reformist partiler yeni bir örgütlenmeye gidebilmek için Mart 1945 de Uluslararası Sosyalist Konferansı toplama çabasına giriştiler. Ne var ki güçlü sosyalist blok karşısında pek şansları olmadığını gördüler. Reformistlerin bu dağınık durumu 1951 de Frankfurt'ta toplanan ve Sosyalist Enternasyonalin kurulmasıyla son bulan konferansa dek sürdü.

1951 FRANKFURT DEKLARASYONU

1. 19. Yüzyıldan bu yana kapitalizm muazzam üretici güçler geliştirdi. Ve bunu yurttaşların büyük çoğunluğunu üretimin denetlenmesinin dışında bırakma pahasına yaptı. Mülkiyet haklarını insan haklarının önüne geçirdi. Hiçbir mülkiyeti ve toplumsal hakkı olmayan yeni bir gündelikçiler sınıfı yarattı. Sınıflar arasındaki mücadeleyi keskinleştirdi.

Dünyamızın herkese iyi bir yaşam sağlayacak kaynaklara sahip olmasına karşın kapitalizm dünya nüfusunun temel gereksinmelerini bile sağlayamadı. Yıkıcı bunalımlar, kitlesel işsizlikler olmaksızın yaşayamayacağını kanıtladı. Zengin ve fakirler arasında keskin çelişkiler; toplumsal güvensizlik doğurdu. Emperyalist yayılmayı, kolonyalist sömürüyü kullanarak, uluslar ve ırklar arasındaki çatışmaları derinleştirdi. Bazı ülkelerde güçlü kapitalistler, geçmişte olduğu gibi barbarlığın faşizm ve nazizm şeklinde baş kaldırmasına yardım ettiler.

2. Sosyalizm Avrupa'da kapitalist toplumun özünde var olan illetlere karşı bir protesto hareketi olarak doğdu. Kapitalizmden öncelikle gündelikçi işçiler en çok zarar gördükleri için, sosyalizm başlangıçta gündelikçi işçilerin bir hareketi olarak ortaya çıktı. Gün geçtikçe daha çok yurttaş-kafa ve kol emekçileri, çiftçiler, balıkçılar, esnaflar, zenaatkarlar, sanatçılar, bilginler - Sosyalizmin geleceğin anahtarı olduğunu anlıyorlar. Sosyalizm, insanın insan tarafından sömürülmesinin ortadan kaldırılması gereğine inanan herkese sesleniyor.

3. Sosyalizm halkları üretim araçlarına sahip olan ya da kontrol eden azınlığın hâkimiyetinden kurtarmayı amaçlıyor. Ekonomik gücü bir bütün olarak halkın eline vermeyi, özgür insanların eşit olarak birarada yaşayacakları bir toplumu amaçlıyor.

4. Sosyalizm dünya sorunları açısından büyük bir güç haline gelmiştir. Propoganda aşamasını geride bırakıp, bizzat pratiğe geçmiştir. Birtakım ülkelerde sosyalist toplumların kuruluşu daha şimdiden başarılmıştır bile. Buralarda kapitalizmin günahları giderek yokoluyor ve toplum içinde yepyeni bir kuvvet doğuyor. Sosyalizmin ilkeleri değerlerini pratikte de gösteriyorlar.

5. Birçok ülkede kontrolsuz, kendi bildiğini okuyan kapitalizm, devlet müdahalesinin ve kollektif mülkiyetin özel kapitalist kuruluşların alanlarını daraltmasına neden oluyor. Giderek daha çok kişi, planlama gereksinmesini benimsiyor. Sosyal güvenlik, hür sendikacılık, endüstriyel demokrasi büyük gelişimler kaydediyor. Bu gelişim büyük ölçüde sosyalistlerin ve sendikacıların uzun yıllar süren mücadelelerinin ürünüdür. Sosyalizmin güçlü olduğu her yerde, yeni bir toplumsal düzen yaratma yolunda sağlam adımlar atılmıştır.

6. Geçmişte azgelişmiş ülkelerin halkları ulusal bağımsızlık ve daha yüksek yaşam düzeyi için verdikleri mücadelede sosyalizmin yararlarını gördüler, anladılar. Bu ülkelerde değişik koşullara uygun olarak demokratik sosyalizmin değişik biçimleri gelişmektedir. Bu alanlarda sosyalizmin baş düşmanı yerli finans oligarşileri ve yabancı kapitalistlerin kolonyalist sömürü düzenleridir. Sosyalistler politik ve ekonomik demokrasi için savaşırlar, kitlelerin yaşam düzeylerini toprak ve sanayi reformları yaparak, üretici ve tüketici kooperatiflerini geliştirerek, kamu mülkiyetini yaygınlaştırarak yükseltmeye çalışırlar.

7. Sosyalizm bütün dünyada ilerlerken, özgürlüğü ve sosyal adaleti tehdit eden yeni güçler ortaya çıktı. Rusya'daki Bolşevik Devriminden beri, Ko-

münizm Uluslararası İşçi Hareketini parçalamış, birçok ülkede sosyalizmin kurulmasına ayak bağı olmuştur.

8. Komünizm yalan söyleyerek sosyalist gelenekte payı olduğunu öne sürüyor. Aslında bu geleneği tanınmaz hale getiren ta kendisidir. Marksizmin eleştirici ruhuyla bağdaşmayan katı bir din düzeni kurmuştur.

9. Sosyalistlerin insanları kendi aralarında bölen kapitalist sömürüyü kaldırıp özgürlüğü ve adaleti getirmeye çabaladıkları her yerde Komünistler, bu sınıf mücadelesini sadece tek bir partinin diktatörlüğünü kurmak için körüklüyorlar.

10. Enternasyonal Komünizm yeni emperyalizmin aracıdır. Güç kazandığı her yerde özgürlüğü ve özgürlük kazanma şansını yoketmiştir. Militarist bir bürokrasi ve terörist bir polise dayanır. Belirgin bir servet farklılaşması yaratarak yeni sınıflı toplumun kurucusu olmuştur. Zorunlu çalışma ekonomik örgütlemede önemli bir rol oynar.

11. Sosyalizm katı bir yaklaşım gerektirmeyen uluslararası bir harekettir. Sosyalistler görüşlerini, ister marksizme, ister başka yöntemlere dayanan toplumsal çözümler üstüne kursunlar, ister dini ister hümanist ilkelerden esinlensinler, hepsi aynı amaç için; yani bir sosyal adalet sistemi, daha iyi bir yaşam, özgürlük ve dünya barışı için mücadele ediyorlar.

12. Bilimsel ve teknik gelişmeler insana kendi yazgısını iyileştirmeye ya da kendi kendini ortadan kaldırmaya elverişli güçler sağlamıştır. Bu nedenle üretim ekonomik liberalizmin ellerine bırakılamaz, insan gereksinmeleri için sistemli biçimde planlanmalıdır. Ama böyle bir planlamanın kişisel haklara da saygılı olması gerekir.

Sosyalizm gerek ulusal gerekse uluslararası planda özgürlük ve planlamayı temsil eder.

13. Sosyalizmin yaratılması kendiliğinden olmaz. Bu yolda ilerleyen herkesin kişisel katkısını gerektirir. Totaliter şeklin tersine, halka pasif bir rol yüklemez. Aksine halkın tam ve aktif katkısı olmaksızın başarıya ulaşamaz. Sosyalizm demokrasinin en yüksek biçimidir.

Siyasi Demokrasi

1 — Sosyalistler demokratik yolları kullanarak özgür yeni toplumu kurmak için mücadele veriyorlar.

2 — Özgürlük olmadan sosyalizm olmaz. Sosyalizm ancak demokrasi yardımıyla gerçekleşebilir. Demokrasi ise ancak sosyalizmde tam anlamıyla kurulur.

3 — Demokrasi halkın, halk eliyle, halk için hükümet etmesidir. Şunları güvence altına almak zorundadır:

a) Her kişinin, devletin keyfi müdahalesi dışında özel yaşam hakkı.
b) Düşünce, ifade, eğitim, örgütlenme, din gibi siyasi özgürlükler.
c) Halkın serbest seçimler yoluyla, gizli ve eşit oy kullanma temelinde temsil edilmesi.
d) Çoğunluğun yönetimi ve azınlığın haklarının korunması.
e) Yasalar önünde, cinsiyetleri, dilleri, ırkları, dinleri ne olursa olsun her yurttaşın eşitliği.
f) Kendi dilleriyle her topluluğa özerklik hakkı.
g) Bağımsız bir hukuk sisteminin varlığı.

4 — Sosyalistler her zaman insan hakları için savaşmışlardır. BM Genel Mec-

lisi tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi her ülkede etkin biçimde uygulanmalıdır.

5 — Demokrasi birden çok partinin varolmasını ve muhalefette bulunma hakkını gerektirir. Ne ki, demokrasi, bu olanakları sadece demokrasiyi yıkma yolunda sömürenlere karşı kendini koruma hakkına ve görevine de sahiptir. Politik demokrasinin korunması, halkın çıkarları açısından yaşamsal bir önem taşır. Politik demokrasinin korunması, ekonomik ve sosyal demokrasinin gerçekleştirilmesinin koşuludur.

6 — Kapitalist çıkarların korunmasına dayalı siyasetler demokrasiyi totaliter saldırılardan korumak için gereken birlik ve beraberliği geliştiremez. Demokrasi ancak yazgıları demokrasinin yaşamasına sıkı sıkıya bağlı işçilerin etkin yardımıyla savunulabilir.

7 — Sosyalistler faşist ya da komünist diktatörlükler altında ezilen tüm halklarla, özgürlüklerini koruma mücadelelerinde dayanışmalarını dile getirirler.

8 — Her diktatörlük, nerede olursa olsun tüm ulusların özgürlüklerinin ve sonuç olarak dünya barışının karşısına dikilen bir tehlikedir.

Ekonomik Demokrasi

1 — Sosyalizm kapitalizmin yerine, kamu çıkarlarının özel çıkarlar karşısında öncelik taşıdığı bir sistemi geçirmek uğraşı içindedir. Sosyalist siyasetin dolaysız ekonomik hedefleri işsizliğin ortadan kaldırılması, daha yüksek bir üretime geçilmesi, sosyal güvenliğin ve adil bir gelir dağılımının gerçekleştirilmesidir.

2 — Bu hedeflere varılabilmesi için üretimin halkın tümünün çıkarları gözönüne alınarak planlanması gerekir.

Böyle bir planlama ekonomik gücün belirli ellerde toplanmasıyla doğal olarak bağdaşmaz. Bu planlama, ekonominin etkin bir demokratik denetimini öngörür. Şu halde Demokratik Sosyalizm kapitalist planlamaya olduğu kadar, her çeşit totaliter planlamayla da taban tabana zıttır; bu iki sistem de üretimin kamusal denetimini ve üretim sonuçlarının adil biçimde dağılımını dışlar.

3 — Sosyalist planlama çeşitli yollardan gerçekleştirilebilir. Sözkonusu ülkenin yapısı kamu mülkiyetinin ve uygulanacak planlama biçimlerinin boyutlarını belirler.

4 — Kamu mülkiyeti var olan özel şirketlerin millilşetirilmesiyle olacağı gibi, yeni kamu sektörlerinin, bölgesel işletmelerin, üretici ve tüketici kooperatiflerinin kurulmasıyla da gerçekleştirilebilir.

Bu kamu mülkiyeti biçimleri ,kendinde bir amaç değil, topluluğun ekonomik yaşamının ve refahının belirleyicisi olan temel sanayi ve hizmetleri denetlemede, özel tekel ve kartellerin halkı sömürmesini önlemede etkin bir araç olarak kabul edilmelidir.

5 — Sosyalist planlama tüm üretim araçlarının kamu mülkiyetinde olmasını ön koşul olarak görmez. Özel mülkiyetin bir takım önemli alanlarda, örneğin tarım, el sanatı, küçük ticaret, küçük ve orta sanayi alanlarında yaşamasını dışlamaz. Devlet özel mülk sahiplerinin güçlerini kötüye kullanmalarını önlemekle yükümlüdür. Devlet bu kuruluşları, planlı ekonomi çerçevesinde üretimin yükseltilmesine katkıda bulunmaya yöneltebilir, yöneltmelidir.

6 — Sendikalar ve üretici ve tüketici örgütleri demokratik toplumun vazgeçilmez unsurlarıdır; bunların merkezi bir bürokrasinin ya da katı bir koopera-

tif sisteminin aletleri haline gelmesine asla izin verilmemelidir. Bu gibi ekonomik örgütler, parlementonun anayasal yetkilerini aşmadan genel ekonomik politikayı biçimlendirmeye katılmalıdırlar.

7 — Sosyalist planlama tüm ekonomik kararların hükümetin ya da merkezi otoritenin ellerine bırakılması anlamına gelmez. Ekonomik güç, planın hedefleriyle uyumlu olduğu her yerde desantralize edilmelidir.

8 — Tüm yurttaşlar, üyesi bulunduğu örgüt ya da kişisel insiyatifi aracılığıyla üretim sürecinde yerini alarak kamu ve özel sanayi dallarında bürokrasinin gelişmesini önlemelidir.

9 — Demokratik sosyalizm kişisel özgürlüğü ekonomik ve sosyal güvenlik temelinde genişletmeyi, toplumsal refahı daha ileri boyutlara ulaştırmayı amaçlar.

Uluslararası Demokrasi

1 — Sosyalist hareket, başından beri uluslararası bir hareket niteliğinde olagelmiştir.

2 — Demokratik sosyalizm uluslararasıdır çünkü tüm insanları her çeşit ekonomik, düşünsel ve politik esaretten kurtarmayı amaçlar.

3 — Demokratik Sosyalizm uluslararasıdır, çünkü hiç bir ulusun tek başına bütün ekonomik ve toplumsal sorunlarını çözemeyeceğini kabul eder.

4 — Mutlak Ulusal Hükümranlık en yüce ilke olarak onaylanmalıdır.

5 — Sosyalistlerin kurmak için mücadele ettikleri yeni dünya toplumu ancak dünya ulusları arasındaki ihtiyari işbirliğine dayandığı sürece barış içinde tüm boyutlarıyla serpilip gelişebilir.

Şu halde demokrasi, ulusların özgürlüklerini ve insan haklarını güvence altına alan uluslararası yasalar temelinde uluslararası planda kurulmalıdır.

6 — Demokratik Sosyalizm, BM örgütünü uluslararası topluluğa giden yolda önemli bir adım olarak görür.

7 — Demokratik Sosyalizm her çeşit emperyalizme karşıdır. Tüm halklara uygulanan baskı ve sömürüye karşı savaşır.

8 — Anti-emperyalist olmak yeterli değildir. Dünyanın bir çok yeri hâlâ korkunç bir yoksulluk, sefalet, hastalık, cehalet içinde çırpınmaktadır. Dünyanın bir bölgesindeki sefalet, diğer bölgelerindeki refahı tehdit etmektedir. Yoksulluk, sefalet, demokrasinin gelişmesinde önemli bir engeldir. Demokrasi, refah ve barış, dünya kaynaklarının yeniden dağılması, geri kalmış bölgelerdeki üretkenliğin artırılmasını gerektirmektedir. Demokratik Sosyalizm, bu bölgelerin yeni baskı şekillerinin kurbanı olmasını önleyip toplumsal, ekonomik ve sosyal gelişimlerini sağlamasını telkin etmelidir.

9 — Demokratik Sosyalizm dünya barışının korunmasını çağımızın en önemli görevi olarak görür. Barış ancak kollektif bir güvenlik sistemiyle güvence altına alınabilir. Ancak bu, uluslararası silahsızlanma koşullarını yaratabilir.

10 — Barışın korunması, özgürlük mücadelesiyle ayrılmaz bir bütün oluşturur. Çağımızda, özgür ulusların bağımsızlığına yönelik saldırılar savaş tehlikesinin baş sorumlusudur.

Sosyalistler bir özgürlük ve barış dünyası için çalışıyorlar, insanların insanlar tarafından, halkların halklar tarafından sömürülmediği; bireysel şahsiyetin

gelişmesinin insanlığın çok yönlü gelişiminin temel olduğu bir dünya için çalışıyorlar. Tüm emekçileri bu yüce amaç doğrultusunda mücadele etmeye çağırıyorlar.

1962 OSLO DEKLARASYONUNDAN (1)

Toplumsal değişime yönelik en dinamik atılımlar demokratik sosyalist partilerin önemli bir etkiye sahip oldukları ülkelerde ortaya çıktı. Tarih proletaryanın giderek yoksullaşacağını savunan öğretiyi doğrulamadı. Kapitalizmin en kötü yanları, sosyalist partilerin, sendikaların ve kooperatiflerin sürekli eylemleriyle düzeltildi. Yeni mülkiyet ve üretimi denetleme biçimleri doğdu. Kitlesel işsizlikler ortadan kaldırıldı, sosyal güvenlik genişletildi, çalışma saatleri sınırlandı, eğitim ve tatil olanakları yeni boyutlara ulaştırıldı.

Demokratik sosyalistlerin muhalefette oldukları ülkelerde bile, iktidardaki partiler, işsizlik ve toplumsal refah sorunları karşısında kamu oyunun etkisiyle sosyalist çözümler benimseme zorunda kaldılar. Aynı şekilde Amerika Birleşik Devletlerinde, sendika ve ilerici toplumsal güçler etkilerini duyurdular. Demokratik Sosyalizm çok yol katetti, ama önünde yapması gereken daha büyük görevler duruyor. Bugünkü toplumun yaralarını sarmanın tek bir yöntemi yok. Adil bir servet dağılımını gerçekleştirmek için, kamu mülkiyetinin genişletilmesini, tekellerin dizginlenmesi, vergi sisteminin radikal bir reforma uğratılıp tüketicilerin korunması için yeni denetim yöntemleri ve yasalar talep ediyoruz.

Hızlı iktisadi büyümenin sağlanmasında, yeterince yüksek düzeyde yatırımların gerçekleştirilmesinde, çağdaş bilimsel yöntemlerin uygulanmaya konmasında, demokratik kararları alma yetkisine sahip Devlet etkinliği vazgeçilmez bir niteliktedir. Bu, merkezi hükümet sorumluluğu açısından ekonomik ve sosyal planlamayı içerir.

Demokraside işçilerin sanayiye ve genel olarak ekonomiye ilişkin kararlara etkin biçimde katılmalarını sağlayan bir çerçeve oluşturulmalıdır.

Demokrasiler, halkların uzun vadeli çıkarlarını gözeterek; dünya ekonomik gelişimine daha çok katkıda bulunmak üzere ekonomik kaynakları denetim altına alacak yöntemler geliştirmeli, ve bunları yaygınlaştırmalıdır.

Bunun ötesinde, yüksek gümrük duvarlarının kaldırıldığı, para ve değişim bunalımlarının yok edildiği bir uluslararası ticaret düzeninin gelişimine yardımcı olmak için birbirlerine yakın işbirliğine gitmelidirler. Ekonomik planlama ülke sınırlarının dışına taşar. Bölgesel iktisadi kurumların oluşturulması bu olgunun tanınmasıdır.

İnsan kişiliğinin özgürce gelişimi, sadece varolan toplumsal yapıda gerçekleştirilecek reformlarla, güvence altına alınabilir. Hâlâ yoksulluk içinde olanlar için yaşam koşullarının yetkinleştirilmesi, adil ücretler, etkin sosyal güvenlik geçim indirimi, emeklilik yardımı gibi temel gereksinmeleri kapsayan bir sistem tarafından gerçekleştirilmelidir.

---

(1) «The World Today» The Socialist Perspective (Socialist International, London, 1962) (Modern Socializm, Massimo Salvadori, London, 1968)

Gerçekten demokratik bir içeriğe sahip, herkese tam fırsat eşitliği sağlayan genel bir eğitim sistemi de temel gereksinmeler arasındadır. Demokrasiye canlılık kazandıran yurttaşlık bilinci ise hem devlet hem de sendikalar, kooperatifler, siyasi partiler ve eğitim kurumları gibi bağımsız kurumlarca geliştirilmelidir.

Bağımsızlıklarını henüz elde etmiş yüz milyonlarca insanı bağrında toplayan uluslar sefaletle mücadele etmek durumundadırlar. Önlerindeki bu çetin görev aynı zamanda heyecan verici niteliktedir, çünkü bağımsızlık yepyeni bir ruh ve canlılık kaynağı olmuştur. Yeni devletlere, ileri devletlerin birikimlerinden, bilim, teknoloji ve pratik deneyimlerinden yararlanma olanağı sağlanmalıdır.

Bu yeni devletler kapitalizm ve komünizm hastalıklarına yakalanmama olanağına sahiptirler. İşçileri amansızca sömüren, köylüleri topraklarından koparıp kent gecekondu mahallelerine hapseden kapitalist düzen, yüz kızartıcı olduğu kadar gereksizdir de. Artık değeri terör yoluyla elde eden, sanayileşmeyi halkın gereksinmelerinden keserek ve özellikle tarımsal gelişim pahasına gerçekleştirmeye çabalayan komünist yöntem de diğeri kadar modası geçmiş bir yöntemdir.

Gelecek ne komünizmin ne de kapitalizmindir. Komünizm ve kapitalizm insanın, tüm çabaların kaynağı ve amacı olarak değil, bir hammadde olarak ele alındığı eski çağlara aittir. Sosyalist enternasyonal yeni kurulan bir çok devletin ekonomik planlamada demokrasi ve sosyalizm düşüncelerinden esinlendiklerini görmekten büyük sevinç duyar.

Yeni kurulan devletlerin halkları otoriteryonizmin sahte görünümüne kapılma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Yakın geçmişte Avrupa, Asya, Afrika, Latin Amerika'daki deneyler, demokrasinin yadsınmasının ne denli anlamsız olduğunu gözler önüne sermiştir.

Sovyetler Birliği'ndeki ekonomik gelişme, yaşama standartlarını yükseltti ama herşeyden önce daha büyük bir askeri potansiyelin yaratılmasına yolaçtı. Çin'de sanayileşme ileri boyutlara vardı. 600 milyon insanı içeren Devletin gücünün totaliter yasalara ve katı bir disipline tâbi olduğu gerçeği gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır. Bu, diğer Asya ülkeleri için bir tehlike olmakta devam etmektedir. Komünist dünyada izlenen sanayileşme ve modenizasyon hızına ancak temel özgürlükleri önleme, bu özgürlüklerin varolduğu yerlerde ise bunları tamamen yoketme pahasına varılmıştır.

Komünizm sadece toplumsal, siyasi ve iktisadî bir sistem değil, sözcülerinin yanılmazlığını savundukları, tüm dünyaya yaymağa çalıştıkları bir öğretiler bütünüdür.

Komünist dünyadaki değişik güç merkezleri ve akımlar arasındaki rekabet şunu açıkça gösteriyor ki, komünistlerin birey, ulus ve toplumsal gelişme üzerindeki totaliter denetleme iddiaları insanın doğasıyla, ulusun rolüyle ve insan toplumunun evrimiyle bağdaşmaz niteliktedir.

Komünistler için, sonuç araçları doğrular; söyledikleri ve yaptıkları arasında sürekli bir çelişki vardır.

Komünist ülkeler barışsever olduklarını savunmalarına rağmen, askeri güçlerini kullanma yöntemleri, dünyadaki gerilimi arttırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Bağlantısız ülkeleri, kendi dümen sularında gittikleri sürece desteklemelerine karşılık, istekleri doğrultusunda tavır almayanları ise mahkum etmekten geri kalmıyorlar.

Komünist ülkeler, bir yandan en keskin anti-kolonyalist laflar sarfederken öte yandan milyonlarca kişiyi köleleştirmişlerdir.

SON SÖZ

26.11.1976 tarihinde Cenevrede yapılan toplantıda Genel Sekreterliğe İsveç Sosyalist İşçi Partisi Dış İlişkiler Sekreteri Bernt Carlson getirildi. Halen Sosyalist Enternasyonal'e 56 ülkenin sosyalist ve sosyal demokrat partileri üyedir ve bunlardan 19'u ülkelerinde iktidarda bulunmaktadır.

Sosyal demokrat partiler hakkında bir takım istatistik verilerin bu partilerin politik arenadaki yerlerini ve güçlerini kavrama açısından yararlı olacağı kanısındayız. 1914'te bu partiler toplam olarak 3.400.000 üyeye ve yaklaşık 11 milyon seçmene sahipken 1925 yılında üye sayısı 6.300.000'e çıkmıştır. Bu gün ise sosyal demokrat partilerin üye sayısı 17 milyonu bulmaktadır ve 75 milyonluk bir oy potansiyeline sahiptirler. (Bilimsel sosyalizm ve Sosyal demokrasi,, V. Varsine S. Gribanov, İ. Oundariynov, Bilim yay.)

Sosyalist Enternasyonal'e üye partilerin büyük bir kısmının sanayi proletaryasını da kapsamalarına karşılık (örneğin İngiltere'de sosyal demokratlar işçi oylarının yaklaşık üçte ikisini, Fedaral Almanya, Avusturya ve İskandinavya'da bu oyların çoğunluğuna sahiptirler) Fransa ve İtalya'da sosyal demokratların tabanında küçük burjuva katmanlar ağırlıktadır. («Projet» adlı derginin Eylül/Ekim sayısındaki bir araştırmada Fransız Komünist Partisi ve Fransız Sosyalist Partisinin değişik Kongrelerindeki delegelerin sınıfsal konumlarını ortaya koyan bir tablo yer aldı. Bu tabloya göre 1972 Aralık ayında yapılan Saint Oven Kongresinde FKP'nin delegelerinin % 66.7'sini işçiler oluştururken, F. Sosyalist Partisinin 1973 Haziran'ında Grenoble Kongresinde işçiler % 11 oranındaydı.) (Nakleden Etienne Fajon, L'Union et un combat, Ed. Sociale, 1975)

Sosyalist Enternasyonalde yer alan partiler, uluslararası nitelikteki bir örgüt çatısı altında toplanmış olmalarına rağmen ulusal planda uyguladıkları siyasetleri, birbirlerinden büyük ölçüde farklı, hatta taban tabana zıt olabiliyor. Kuşkusuz bu farklılıklar o partilerin ülkelerindeki tarihsel koşullardan, bilimsel sosyalizmle olan ilişkilerinden kaynaklanıyor. Örneğin, Alman Sosyal Demokrat Partisi, Avusturya Demokratik Sosyalist Partisi, İtalyan Birleşik Sosyalist Partisi ülkelerinde en yüzeysel reformları bile tekelci kapitalistleri ürkütme endişesi içinde ertelerken, anti-komünizmin en katıksız, en kabasının uygulanmasına özen gösterirken Fransız Sosyalist Partisi Finlandiya Sosyal Demokrat Partisi, Japon Sosyalist Partisi, İtalyan Sosyalist Partisi anti-komünist politikayı reddederek komünistlerle ittifak yapmaktadırlar. İşte işçi sınıfı sosyalistlerini işçi sınıfının birliği açısından yakından ilgilendiren sosyal demokratlarla ittifak sorunu, Sosyalist Enternasyonal içindeki ideolojik ayrılıkların da temelini oluşturmaktadır.

Bu gün Sosyalist Enternasyonal Güney Amerika ve Afrika'da emperyalizme karşı mücadele veren ülkelerdeki gelişimlere büyük önem vermekte, buradaki bağımsızlık hareketlerinin sosyalist sistemle olan ilişkilerinin önlenip, reformist bir içerik kazanmasına özen göstermektedir. Bu tavrın açıkça gözlendiği alan, Üçüncü Dünya ülkeleridir. Sosyalist Enternasyonal bu ülkelerdeki sosyal demokrat partilerin oluşturdukları potansiyele güvenerek, buralardaki anti-emperyalist hareketlerin belirli sınırlar içinde tutulup, ileri kapiatlist ülkeleri tedirgin edecek boyutlara ulaşmasını önlemek istiyor.

AZERBEYCAN DEMOKRATİK FIRKASI VE 21 AZER (12 ARALIK) OLAYLARI

AZERBEYCAN DEMOKRATİK PARTİSİ 21 AZER (12 ARALIK) HAREKETİNİN ÖRGÜTLEYİCİSİ VE ÖNCÜSÜDÜR

A) 21 Azer arefesinde ülkede genel durum
B) Azerbeycan Demokrat Fırkası'nın (Partisi) kurulması ve halk kitleleri tarafından benimsenmesi
C) Azerbaycan Demokratik Fırkası (ADF) Proğramı ve Azerbeycan halkının istek ve arzuları
D) Siyasi iktidarı ele geçirme zorunluluğu
E) 21 Azer olayının zaferi ve Azerbeycan Halk Hükümetinin kurulması
F) 21 Azer olayı ve ilerici örgütler
G) Mücadele devam ediyor

İran Tudeh Partisi
Azerbeycan Teşkilatı
ADF'nin yayınlarından
—1975—

A) 21 AZER AREFESİNDE ÜLKEDE GENEL DURUM :

II. Dünya Savaşı öncesinde İran, yarı-feodal bir sosyo - ekonomik yapıya sahipti. Büyük feodaller, emperyalizme bağlı komprador burjuvazi, sermayelerinin bir kısmını toprağa bağlayan tüccarlar ve aşiret reisleri, İran hakim sınıflarının temelini meydana getiriyordu. Halkın büyük bir çoğunluğunu ise köylüler ve şehir emekçileri oluşturuyordu. Rıza Şah döneminde, yeni gelişmekte olan sanayi burjuvazisi yararına bir takım adımlar atılmışsa da bu gelişme Azerbeycan'da çok az olmuştur. Oysa Azerbeycan, doğal kaynaklar, hammadde ve iş gücü bakımından oldukça elverişli bir ortama sahipti, ancak bu durum göz önüne alınmadı ve ana sanayie parelel olarak gelişmesini sağlayacak olanak ve koşullar yaratılmadı. Tebriz ve civarın da, hükümetin hiç bir katkısı olmadan,

özel teşebbüs tarafından bir kaç fabrika kurulmuştu. Bundan dolayı Azerbeycanda ekonomik durgunluk, işsizlik, vb. durumlar bir sürekli felaket haline gelmişti. Köylerde hâlâ ortaçağ kuralları hüküm sürmekte, toprak ağaları, beyleri ve onların adamları tarafından köylüler alabildiğine sömürülmekteydi. İstismar, zulüm, ağır vergiler ve eski çağların miras bıraktığı zorunluluklar köylerde yoksulluğun artmasına, köylülerin sürekli olarak yoksullaşmasına yol açıyordu.

II. Dünya Savaşı arefesinde, içte gerici siyasetini sürdüren Rıza Şah, dışta da yine buna uygun olarak Alman faşistleri ile tam bir işbirliği ve yardımlaşma içindeydi. Ve elbetteki İran Şahı tarafından yürütülen bu siyasetin bir başka yönü de, İran halkına dostluk duyguları besleyen Sovyetler Birliğine karşı fitnekarlıktı. Aynı zamanda, İran ve Sovyetler Birliği arasında 1921 yılında imzalanan anlaşmanın da çiğnenmesiydi.

22 Haziran 1941'de Alman Faşizminin Sovyetler'e hücumu, savaş alevini İran hudutuna da yaklaştırdı. Rıza Şah hükümeti, Alman faşistlerine devamlı yardım ediyordu. Sovyetler Birliği'nin sürekli uyarılarına rağmen İran'ın bu tavrı devam etti. Savaş sonunda Sovyet ordusu bu fitnekarlıkları ortadan kaldırmak için müttefik ordularıyla İran'a geçici olarak girdi. Ülkedeki diktatörlük rejimine büyük darbe indirildi. Zındanlardaki ve sürgündeki özgürülkçü mahkumlar serbest bırakıldı. Ülkede işçi hareketleri ve özgürlükçü eylemler canlılık kazanmaya başladı. Son güne kadar faşist Almanya'nın **kara yardımlarının** gelmesini bekleyen İran gerici hükümeti faşistlerin bu yenilgisini gördükçe gene eski ağalarının —İngiltere ve ABD— yardımına sığınmaya başladı. Ve bu dönemde İran'da demokrasi mücadelesi yeni bir aşamaya ulaştı, demokrasi mücadelesinde yeni bir dönem başladı.

II. Dünya Savaşında Sovyetler Birliğinin Alman Faşizmi ve Japon militarizmi karşısında kazandığı tarihi zafer, dünyada halkların demokrasi ve özgürlük mücadelesini güçlendirdi. Kahraman Sovyet ordularının zaferi dünya gerici güçlerini sarstığı gibi işçi hareketinin yükselmesine ve sömürge ve yarı-sömürge, bağımlı ülkelerin ulusal kurtuluş savaşlarına büyük bir destek sağladı, gelişmelerine olanak hazırladı. Aynı zamanda İran'da da bütün sömürge ve bağımlı ülkelerde olduğu gibi ulusal kurtuluş hareketi, millî bağımsızlık hareketi, kapitalizmin genel buhranının derinleşmesiyle daha derin demokratik ve anti-emperyalist bir karekter kazandı.

İran'daki demokratik hareket daha çok Azerbeycan ve Kürdistanda daha açık bir şekilde ortaya çıktı. Belirtmek gerekir ki Azerbeycan emekçilerinin durumu öteden beri çok ağırdı. Azerbeycan emekçileri bir yandan toprak ağalarının, sermayedarların sömürüsüne maruz kalırken diğer yandan da gene onlar vasıtasıyla emperyalizmin sömürü ve tahakkümü altında oldukları gibi, aynı zamanda milli zulme de uğruyorlardı.

İran hakim sınıfları, Azerbeycan halkının milliyetini, dil ve geleneklerini inkar ediyordu. Milyonlarca Azerbeycan halkının kendi dil ve kültürünü geliştirmesi için bir ilkokul bile açmasına imkan vermiyorlardı. Azerbeycan halkı tekrar tekrar öğrenmişlerdir ki, genel olarak İran'da hakim sınıf değişmedikçe kendi yaşantılarında da bir değişiklik olmayacaktır.

1944 yılının ikinci yarısında Azerbeycan'da verilen demokrasi mücadelesi yeni ve daha gelişkin bir duruma ulaştı. 1944 kışında bu mücadele Azerbeycan şehir ve köylerinde yapılan büyük kitle gösterileriyle sürdürüldü. Bu gösterilerde İran gerici hakim sınıfların türettikleri fitneler protesto edildi ve Anayasa gereği kurulması gereken Eyalet ve Vilayet Encümenlerinin oluşturulması istendi. Azerbeycan emekçilerinin hareketinin güçlendiğini gören gerici hakim sınıflar, emekçiler ve örgütleri aleyhine saldırıyı daha da şiddetlendirip demokratik partiler ve işçi sendikaları aleyhi-

ne kampanya ve iftiralarını yoğunlaştırdılar. Buna karşılık emekçi halk kitleleri, işçi sınıfının öncülüğünde, haklarını korumak için daha büyük bir güçle ayaklandılar. Toprak ağalarının sömürü ve tahakkümünden canı yanmış köylüler de harekete geçtiler. Toprak ağalarına vergi vermeyen köy emekçileri durumlarının düzeltilmesi ve eyalet ve vilayet encümenlerinin kurulması için devlet makamlarına ve yayın organlarına telgraf ve mektuplar gönderdiler.

Buna karşılık hakim sınıfların devleti, bu istekleri gözönüne almamakla kalmamış, aynı zamanda emekçiler ve örgütleri üzerindeki baskı ve terörü daha da şiddetlendirmiştir. Tebriz ve çevresinde (Entehil, Miyare, Karadağ ve diğer merkezlerde)toprak ağalarının oluşturduğu saldırgan gruplar Jandarma ile birlikte bölgedeki Tudeh Partisi'nin aktif elemanlarına karşı saldırdılar. Halk, gericilerin ve onların himaye ettiği güçlerin saldırılarının önüne geçmeyen hakim güçlerin devletini protesto etti.

Huzursuzluk gitgide şiddetlendi. Tebriz fabrikalarının işçileriyle diğer köy ve şehirlerdeki emekçilerle polis, jandarma ve diğer silahlı güçler arasında çatışmalar oldu. Bu şartlar içinde Azerbeycan Demokrat Partisi Ağustos 1945 tarihinde kuruldu, halkın devrimci mücadelesine önderlik etti.

B) AZERBEYCAN DEMOKRAT FIRKASI'NIN (PARTİSİ) «ADF» KURULMASI VE HALK KİTLELERİ TARAFINDAN BENİMSENMESİ

Azerbeycan Demokrat Fırkası'nın (ADF) kuruluşu ile birlikte Azerbeycan halkının devrimci mücadelesinin tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Fırka'nın kuruluşu nedeniyle yayınlanan bildiride giriş bölümünde şöyle denilmektedir:

> **«Bugün memleketimiz İran'da milli hükümet ve meşrutiyetten eser kalmamıştır. İran devleti pratikte iradesiz ve bozulmuş bir makina haline düşmüştür.»** Azerbeycan'da hüküm süren durumun incelenmesinden sonra bildiri şu şekilde devam etmektedir: **«Azerbeycan halkı merkezin çürümüş ve kirli siyasi adamlarının sayesinde kendi istidat, kabiliyet ...... bakmayarak her türlü özgürlük hakkından mahkum edildi. Onun aydınları halkın eğitim, sağlık ve diğer ihtiyaçlarını gidermek için hiç bir hak ve güce sahip değiller. Onlar kendi altın türeten topraklarında fakirlik, yoksulluk içinde yaşamaktadırlar.»** Bildiri devam ediyor : **«Azerbeycan'da 5 milyon halk yaşıyor. Onlar kendi varlıklarının bilincine ulaşmışlar. Kendilerine özgü dilleri, gelenek ve görenekleri vardır. Azerbeycan diyor ki: 'Tahran bizim dertlerimize yetişmiyor, bizim ihtiyaçlarımızı teşhis edip çare bulmaktan yoksundur, bizim kültürümüzün, eğitimimizin gelişmesini önlüyor, bizim ana dilimizi tahkir ediyor.'»** Bildiride merkezi hükümetle ilgili olarak da şunlar söyleniyor: **«Biz Tahranla ilişkilerimizi kesmek niyetinde değiliz. Memleketimizin tümü, umumu adilane kanunlara itaat edeceğiz. Parlemento'ya ve merkezi hükümete katılacağız.»**

ADF'nin 4 Eylül bildirisinde sloganlar özellikle şu noktaları vurguluyordu: İran'ın bağımsızlık ve bütünlüğü korunmakla, bütün memleketin milli (halk) ve toplumsal kanunları korunmakla birlikte Azerbeycan halkının kendi iç bağımsızlığını, kültür ve ekonomisini geliştirebilmesi için haklar verilmelidir. Bunun hayata geçirilebilmesi için eyalet ve vilayet encümenleri hemen kurulmalıdır. Bunlar, ekonomik, kültürel ve sağlık alanlarında çalıştıkları gibi Anayasa gereğince, bütün devlet memurlarının davranışlarını denetlemeli, onların değiştirilmesinde ve yenilerinin seçiminde söz

sahibi olmalıdır. ADF, emekçilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve işsizliğin giderilmesi için sanayiin, iç ve dış ticaretin güçlendirilmesini kendi esas amacı olarak belirliyor ve bildiride bu konuyla ilgili olarak şöyle diyordu: «ADF sanayi kuruluşlarının genişlemesine cidden çalışacak ve mevcut fabrikaların gelişmesine çalışarak işsizliği gidermek için el ve makina sanayiini genişletmek için vesileler yaratacak, yeni fabrikalar yapacaktır.»

ADF, İran'ın en önemli meselelerinden biri olan köylülüğün yaşam koşullarının düzeltilmesi ve bu amaçla toprak reformu yapılması için şu görüşleri yayıyordu: «Özellikle topraklarını bırakıp kaçanların ve toprak ağalarının topraklarına el konularak bunların köylülere şartsız olarak dağıtılması sağlanmalıdır.» Ayrıca ADF, Azerbeycan köylülerinin tarım aletleri edinmelerini temin için çalışmaya, köylü ile ağalar arasında bir hudut belirlemeye çalışacağını da söylüyor. Ayrıca ADF, kanunsuz vergilerin de önleneceğini belirtiyor. Bildiride bu konuda şöyle deniyor:

> **«ADF, Azerbeycan'dan toplanan vergilerin yarısından çoğunun Azerbeycan halkı için harcanması, vasıtalı vergilerin azaltılması için çalışacaktır.»**

ADF, Azerbeycan ilkokullarında 3. sınıfa kadar yalnız Azerbeycan dilinin öğretilmesini, 3. sınıftan sonra devlet dili olan Farsça ile birlikte Azerbeycan dilinin öğretilmesine devam edilmesini savunuyor. Ayrıca Azerbeycan halk yüksek tahsil merkezinin oluşturulmasını önemli hedefleri arasında görüyor. Ayrıca ADF, seçim kanunlarının da anti-demokratik olduğunu ve Azerbeycan halkının kendi nüfusuna orantılı sayıda temsilciyle parlementoda temsil edilmesi gerektiğini belirtiyor.

ADF, İran'ın müttefikleriyle olan dostluğunun güçlendirilmesine taraftar olduğunu, bu dostluğu bozmak isteyen hainlerin kesinlikle toplumsal ve siyasi devlet işlerinden uzaklaştırılmalıdır diyor.

4 Eylül bildirisinde belirtilen görüşler etrafında birleşen Azerbeycan halkı ve onun yurtsever oğulları, İran'ın ve Azerbeycan'ın ilerlemesi için kendilerine düşen kutsal görevi yerine getirmek için bu yeni kurulmuş olan Fırkaya katılacak, onun çalışmalarına yardımcı olacaklardır.

ADF, sloganlarını benimseyenleri, mali durumlarına, eğitimlerine, toplumsal mevkilerine, sınıfsal durumlarına göre ayrım yapmadan fırka saflarına çağırıyordu. 4 Eylül bildirisini Tebriz, Urmiye ve Day şehirlerinin 76 ilim adamı, güzel sanatlar temsilcileri, adliye vekilleri, öğretmenler, işçiler, sanatçılar, esnaf ve iş adamları imzalamışlardı. ADF'nin kuruluşundan iki gün sonra, 6 Eylül'de de Azerbeycan dilinde yayına başlayan «AZERBEYCAN» gazetesi işçisi, köylüsüyle, aydını, tüccarı, küçük toprak sahipleri ve din adamlarıyla halkın tüm ilerici kesimleri tarafından büyük bir sevinçle karşılandı. Azerbeycan Demokratik Fırkası'nın yayın organı olan gazeteye yüzlerce kutlama mektubu ve telgrafı gönderildi.

Tebriz aydınları tarafından gönderilen kutlama mesajında şöyle deniliyordu:

> **«ADF'nin 4 Eylül 1945 tarihli bildirisi Azerbeycan halkı tarafından yüksek bir coşkuyla karşılandı. Çünkü bu bildiride ileri sürülen görüşler, halkın özgürlük hakkındaki düşüncelerinin üstün bir göstergesidir.»**

Endehil şehri aydınlarının gönderdiği mesajda ise şöyle deniliyordu:

> **«Biz, tüm Endehil'li kardeşlerimizi bu kutsal mücadelemizde ADF'nın etrafında toplanmaya çağırıyoruz.»**
> (Azerbeycan gazetesi sayı, 4)

Hoy şehrinden gelen mesaj ise şunları iletiyordu:

> **«On iki maddeden ibaret kıymetli ve taktire şayan bildirinizi alan Hoy halkı, Fırkanız kurucuları ile**

birlikte bir ses olarak kabulünü bildirerek Fırka ile işbirliğine katılacağımızı ilân ederiz.» (Azerbeycan gazetesi sayı, 2)

Serap kentinin tüm halkı da gönderdikleri telgrafta sevinçlerini şu şekilde belirtiyorlardı:

«Biz Serap'ın köylü, küçük toprak sahibi ve tüccar ve esnafları olarak Fırkanın kurulmasını samimiyetle, kalpten kutlarız. Ona üye olacağımızı bildirir, Fırkanın meramının ilerlemesine sevincimizi belirtiriz.» (Azerbeycan gazetesi sayı, 4)

Maku'dan din adamları da şöyle sesleniyordu:

«Biz, Maku şehrinde yaşayan din adamları bildiriyi sevinçle okuduk. Fırkanın bu kutsal amacını samimiyetle kalbten kutlarız. Onun kendi amaç ve hedeflerine ulaşması için dua edeceğiz.» (Azerbeycan gazetesi sayı, 22)

Eresbaran köylüleri de şunları yazıyordu mesajlarında:

«Bizim köylerde taş devrinden kalma aletlerle çalışılır. Bizim bu yaşam koşullarından kurtulmamız için dertlerimize ADF'nin çare bulacağını görerek haykırıyoruz. Yaşasın Azerbeycan'ın gelişmesi ve mutluluğu için çalışan ADF ve onun kutsal amacı.» (Azerbeycan gazetesi sayı, 4)

Azerbeycan Ermenileri şunları yazmışlardı:

«Azerbeycan Ermenileri olarak selahiyetli toplantılar düzenledik ve bildiriyi dikkatle okuyup değerlendirdik. Azerbeycan halkının iktisadi gelişmesinin ve medeni, ABADALIK alanlarındaki isteklerini belirten ve bunların hayata geçirilmesi için doğru yolu gösteren böyle bir bildirinin yayınlanmasını Azerbeycan Ermenileri olarak kalbden kutlarız.»

ADF'nin kurulması, bütün kardeş İran halkları tarafından büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılandı. Kürdistan Demokrat Fırkası tarafından 20.000 üyesi adına gönderilen mesaj bu bakımdan oldukca kapsamlı ve anlamlıydı:

«Yürekleri yurtseverlik aşkıyla çarpan Kürt kardeşleriniz ADF'nin kurulması münasebetiyle sizi yürekten kutlar. Bu günden itibaren Azerbeycanlılara mutluluk ve bahtiyarlık kapılarının açıldığını gören Kürt halkı, şanlı demokrat fırkasının kutsal özgürlük amacını kutluyor. Azerbeycan halkı emin olabilir ki, Kürt halkı sözde değil, canı ve malı pahasına kutsal özgürlük amacınızın hayata geçirilmesinde, bu uğurda vereceğiniz mücadelede sizinle birlikte mücadele edecektir ve sonuna kadar bu mücadeleye sadık kalacaktır.»

Azerbeycan gazetesi, 4 Eylül bildirisinin Azerbeycanın dört bir tarafında, Merage, Urmiye, Astare, Azeşehr, Miyondab, Mişkin, Karadağ, Zencar'da okunduğunu, şehirlere, köylere ulaştığını, teşkilatlarda, müessese ve idarelerde ve fabrikalarda yayıldığını, benimsendiğini gösterir bir çok mektup ve yazı yayınlamıştır. Fırkanın bildirisinin Azerbeycan halkı tarafından büyük bir sevinle karşılanması üzerine gazetede şunlar yazıldı:

«Binlerce Azerbeycanlı, şehir duvarlarına yapıştırılmış müracatnameleri büyük bir heyecanla okuyup düşündü ve sevindi. Bu yolla mutluluk ve özgürlük yolunun açıldığını hissetti. Bu sıcak sevinç gösterileri ve onurlandırmalar gösteriyor ki, tuttuğumuz yol doğru ve seçtiğimiz hedef isabetlidir.» (Azerbeycan gazetesi sayı: 1)

8 Eylül tarihinde Tebriz'de İran Tudeh Partisi Azerbeycan Teşkilatı büyük eyalet Kongresine çağrıldı. Kongre'de Fırkanın bildirisi tartışıldı ve onun, Azerbeycan halkının gücüne daha doğru ve pratik yollar gösterdiği kabul edildi. Bu konuda Kongrede şu karar alındı:

«Azerbeycan halkının, İRAN'ın diğer bölgelerinde yaşayan diğer halklar gibi genel ihtiyaçlarından

ayrı olarak bir dizi özel ihtiyaç ve istekleri vardır ve bunları Azerbeycan'dan uzak olan bir merkez karşılamaktan acizdir. Bu ihtiyaçları öncelikle Azerbeycan içinde olup onun çıkarlarını korumayı görev bilen bir merkez yerine getirebilir.» (Haverreno gazetesi, sayı 12 — Tebriz, 13 Eylül 1945)

Kongre, yukarda özetini verdiğimiz bildiride yer alan temel sloganları gözönünde bulundurarak İran Tudeh Partisi'nin Azerbeycan Eyalet Teşkilatının hem öncülük, hem de teşkilat bakımından Azerbeycan Demokrat Fırkası'na ilhak olmasını (katılmasını) kararlaştırdı. Azerbeycan gazetesi bu kararı «Güç birliktedir» başlıklı baş yazısında büyük bir önemle şu şekilde değerlendirdi: «Kongre, bildiriyi ve Fırkanın teşkilini büyük bir sevinçle karşıladı. Bu halkımızın birliği ve özgürlüğü yolunda büyük bir adımdır.»

İşçi ve emekçilerin sendikaları da ADF nin siyasi öncülüğünü kabul ederek ADF nin gücünün kat kat artmasını sağladılar. Azerbeycan gazetesi, «Fırkanın tarihi görevi» adlı başmakalesinde, bu noktayı vurgulayarak dedi ki:

«Bu güne kadar Tebriz ve civar şehirlerden Fırka üyeliğine kabul edilenlerin sayısı on bini aşmıştır. Bunlar çeşitli sınıflara mensupturlar. Buna sayıları 50 bini bulan İran Tudeh Partisi'nin Azerbeycan Teşkilatının da katıldığını ekleyecek olursak, ne kadar geniş ve büyük bir topluluğun bir araya geldiğini göreceğiz.» (Azerbeycan gazetesi sayı, 6)

ADF tarafından yayınlanan bildiriden kısa bir süre sonra Azerbeycan'ın bütün şehir ve köylerinde Fırka teşkilatları çalışmaya başladılar. Kurucular heyeti tarafından şehir ve köylere temsilciler gönderildi. Daha sonra, 4 Eylül bildirisinin yayınlanmasından sonra 14 Eylül 1945'de Tebrizde toplanan Fırka kurucuları genel oturumunda, 11 kişiden oluşan kurucular heyeti başkanlık komitesine, İran devrimcilerinin görkemli şahsiyetlerinden Seyid Cafer Pişaveri seçildi.

C) AZERBEYCAN DEMOKRATİK FIRKASI PROĞRAMI VE AZERBEYCAN HALKININ İSTEK VE ARZULARI

ADF birinci Kongresi 3 Ekim 1945 tarihinde, 38 bölge, şehir ve vilayet teşkilatı tarafından seçilmiş olan 247 delegenin katılmasıyla yapıldı ve Kongre'de ADF proğram ve tüzüğü oybirliğiyle onaylandı.

ADF proğramında ileri sürülen bütün istekler, görevler ve sorunların çözümü, İran'ın bağımsızlık ve bütünlüğünü korumaya, gericiliğe ve emperyalizme karşı mücadeleye, ülkede demokratik bir düzen yaratılmasına, Azerbeycan halkına İran içinde özerklik verilmesi zorunluluğuna ve nihayet İran'da yaşayan bütün halklar arasında dostluk ve devrimci işbirliğinin güçlendirilmesine bağlı olarak ortaya konmuştur.

ADF proğramı Azerbeycanın ekonomik toplumsal ve halk özelliklerini gözönüne alarak Fırkanın önündeki yakın hedefleri, görevleri tesbit etmiştir.

ADF proğramı, giriş ve genel siyasi meseleler, ekonomik ve ticari meseleler, tarım meseleleri, halk eğitimi, halk sağlığı, edebiyat, güzel sanatlar ve basın, milli mesele, adalet ve ordu hakkındaki kısımlardan meydana gelmektedir.

ADF Proğramının giriş bölümünde, «Şimdi İran'da gerçek özgürlük, bağımsızlık ve demokratik rejimi kurmak Azerbeycan halkının nihai hedefidir.» denmektedir. Proğramda uluslararası şartlara önem verilmiştir. Eskimiş ve çürümüş toplumsal kuruluşun mahvedilmesi zamanının gelip çattığını gösteriyordu. Demokratik güçlerin faşist Almanya üzerindeki zaferinin doğu ülkelerinde özgürlük ve demokratik devlet yaratılması için mücadeleyi, ümitleri güçlendirdiği belirtiliyordu. Açıktır ki, eskimiş ve

çürümüş toplumsal kuruluşun mahvedilmesi dendiğinde, Fırka proğramı, yarı-sömürge ve sömürge ülkelerde emperyalizmin saltanatının, İran ve benzeri ülkelerde saltanat istibdatının büyük toprak ağalarını ve komprador burjuvazinin hükümranlığının mahvolması devrinin gelip çattığı kastedilmektedir. Fırkanın proğramı gericiliğin ve emperyalizmin esaretinden kurtulmak için Azerbeycanın siyasi, ekonomik ve medeni yaşamını zamanın istek ve koşullarına uygun korumayı ve köhne toplum kuruluşunun mengenesinden kurtarmayı amaçlıyordu.

Fırkanın proğramında belirtiliyordu ki, «Rıza Şah devrinde (1923 - 1941) İran'da yaşayan Kürt ve başka halklara yapılan milli zulüm, istibdat heykelinin yıkılışından bu yana 4 yıl geçmesine rağmen yine de devam ediyor. İran gericileri Azerbeycan halkının milli varlığını inkâr ediyor ve onu esaret altında tutmaya çalışıyorlar.»

Azerbeycan halkının arzu ve isteklerinin hayata geçirilmesi için uygulanması gereken yollar proğramda belirtilmiş, gerici unsurların halk hareketi aleyhine saldırı ve komploları gösterildikten sonra «Azerbeycan halkı özgür ve demokratik bir düzen yaratmak için her türlü fedakârlığa hazırdır,» deniyordu. Fırka proğramı, halkın ve özellikle emekçi sınıfların irade ve kudretlerine büyük önem veriyordu. Bu nokta proğramda şöyle belirtiliyordu:

> **«Biz vatanımızın gelecek ve mukadderatını kendi güç ve irademizle tayin etmeliyiz. Hayatımızı gerçek demokratik usul çerçevesinde ve özgür yaşamak esası üzerinde kurmalıyız.»**

Fırka proğramında belirtilen irade ve güç halkın ve öncelikle işçi sınıfının, köylülerin, sanatçıların, ilerici aydınların irade gücünden, halkın silahlı grupları olan fedailerinin kudretinden ibarettir.

ADF proğramı, demokrasi ve özgürlük amaçları yolunda bütün halk güçlerinin sınıf ve kesim ayrımlığını ve diğer ayrılıkları bir kenara bırakarak birleşmelerini ve her türlü mücadeleye hazır olunması gerektiğini zorunlu olarak gösteriyordu. Fırkanın bu politikası, demokratik bir kuruluş yaratabilmek için sürdürülen mücadelede daha geniş toplumsal güçleri bir araya getirmeyi hedefliyordu.

1941 - 1945 yıllarında İran milli, demokrat güçlerinin özgürlük uğruna yürüttükleri mücadelede büyük başarılar elde etmelerine rağmen hakimiyet gene de gericilerin ve emperyalizmin kuklalarının elindeydi. İran halklarının uzun yıllar boyu uğruna mücadele ettiği demokrasi esaslı şekilde sağlanamamıştı. 1945 yılından başlayarak gericilik yine başkaldırdı. Bu durumda gericilik karşısında mücadeleyi yönlendiren Fırka proğramında, kadın ve erkek ayrımı yapılmadan herkese seçme ve seçilme hakkının tanınması ilkesi yeralıyordu.

Ve proğramın siyasi bölümünde de, SSCB ile samimi dostluğun kurulması ve korunulmasının dış siyasetin temeli teşkil etmesi gerektiği belirtiliyordu. Ayrıca proğramın milli meseleye ait kısmı hazırlanırken, Marksizm-leninizm öğretisinin, milli mesele ve ulusal özgürlük hareketi, işçi sınıfının genel devrimci hareketinin çıkarlarına tabi olmalıdır ilkesi rehber edinilmiştir. Bu noktadan hareketle ADF, İran'ın bütünlüğü ve bağımsızlığı ilkesinin yanı sıra Azerbeycan milli ve yerli özellikleri de dikkate alınarak hazırlanan proğramında Azerbeycanın ekonomik ve siyasi yönlerden çağdağ gelişmesinin süratlenmesi için eyalet ve vilayet, şehir encümenlerinin seçilmesini, Azerbeycan'a İran içinde özerklik verilmesini talep etmiştir. Bu istek, on yılların biriktirdiği toplumsal, ekonomik ve milli meselelerin çözümü için zorunlu ve doğrudur.

ADF proğramında köylülerin topraklandırılmalarına ve tarımın gelişmesine büyük önem verilmiştir. En kısa zamanda ağa ve köylü arasındaki eşitsizliği ortadan kaldıracak kanunun çıkarılması gerektiğine işaret ediliyor ve devletin

vurgulanıyordu. Tarım ve toprak konusunda temel ilke olarak bu alanlarda köklü dönüşümler yapılması gerektiği ele alınmıştı. Azerbeycan'dan kaçanların topraklarına da el konularak dağıtılması gerektiği istibdat yönetiminin taraftarı olan ve gerektiği belirtiliyordu. Aynı zamanda toprakları köylülere parasız dağıtılması

Ayrıca Fırka proğramında 8 saatlik iş günü, ilerici iş ve toplumsal sigorta kanunları çıkarılması, demokratik bir sendikalar yasası hazırlanması gerektiği de belirtiliyordu.

Proğramda, Azerbeycan eğitim ve kültürünün gelişmesi ve Azerbeycan dilinin her yönden baskıdan kurtarılması için bütün Azerbeycan'da eğitim sisteminin, ders proğramlarının ve kitapların özgürlük ve demokrasi ruhunda yeniden hazırlanması gerektiği belirtiliyordu.

ADF proğramında ekonomik ve toplumsal yaşamın bütün alanlarında halkın yararına köklü demokratik değişiklikler yapılması gerektiğini belirtmiş ve bunun pratik yollarını göstermiştir.

Azerbeycan Demokratik Fırkası'nın Proğramında temel alınan stratejik hedef, gericilik ve emperyalizmin yıkılması ve İran'ın demokratikleştirilmesi için verilen mücadelede Azerbeycan halkının aktif yer almasının sağlanmasıydı.

Fırka'nın bu siyasi çizgisi, proğramında açıklanmış olan çağdaş ekonomik ve toplumsal, ulusal ilerleme sorunlarının, Azerbeycan halkının yıllar boyu uğrunda mücadele verdiği istek ve arzularının bilimsel bir incelemesinden doğduğu ortadadır. Bunun gerçekleşmesi de ancak, halk kitlelerinin coşkun faaliyeti ile mümkün olabilirdi ve bu da ancak ve ancak yeni tipte bir siyasi örgütün, ADF' nin öncülüğünde bütünleştiği, örgütlendiği taktirde başarıya ulaşabilirdi.

ADF, yıllardır devam edegelen ilerici siyasi bir örgüt gibi, kısa zamanda halk kitlelerini örgütlemeye ve siyasi görevlerini hayata geçirmeye başladı. Bu siyasi ve örgütsel yetkinliğin birden bire ortaya çıkışını, o tarihe kadar Azerbeycan'da çalışan ilerici örgütlerin —özellikle Tudeh Partisinin— propaganda ve örgütlenmelerine, devrimci mücadelelerine, 20. yüzyılda Azerbeycan'ın iki kez devrimci hareketin en önemli merkezlerinden biri durumuna gelmiş olmasına ve 1945 Eylül'ünde Azerbeycanda demokratik hareketin yüksek düzeyine bağlıyabiliriz. Kısa süre içerisinde ADF, halk kitlelerini etrafında birleştirdi ve onların siyasi temsilcisi durumuna geldi. Halkın devrimci dönüşümler yapma uğruna verdiği mücadeleyi kısa sürede örgütledi ve bu mücadeleye öncülük ederek 21 Azer (12 Aralık) olayının galibiyetini ve Azerbeycan Halk Hükümetinin kurulmasını sağladı.

D) SİYASİ İKTİDARI ELE GEÇİRME ZORUNLULUĞU

Azerbeycan halkının istek ve arzularını, proğram ve müracaatnamesinde, sloganlarında, resmi organı Azerbeycan gazetesinde ve diğer yazılarında dile getiren ADF'nin esas görevi Fırka proğramının hayata geçirilmesiydi. Azerbeycan içindeki bazı küçük gerici grup ve unsurlar dışında tüm Azerbeycan halkı ADF nin sloganlarını hayata geçirmek için mücadeleye hazır olduğunu değişik şekillerde, mektup, telgraf, toplantı, miting, gösteri vs. aracılığıyla belirtiyordu. Azerbeycan'da ve genel olarak tüm İran'da derinleşmekte ve keskinleşmekte olan ekonomik ve toplumsal zıtlıklar, çelişkiler ancak, Azerbeycan'da uzun yıllardan beri süregelen toplumsal ve milli zulme son verilerek, Azerbeycan'ın özerkliğini ve İran'ın demokratikleştirilmesini zorunlu olarak gösteren proğram hayata geçirilerek demokratik bir şekilde çözümlenebilirdi. Bu da ADF'ye büyük ve tarihi bir görev yüklüyordu. ADF' nin bu görevi yerine getirmesi için halk kitlelerini örgütlemesi ve buradan yenilmez bir güç alması gerektiği açıktır. Kit-

leler de bu şekildeki bir örgütlenmeye son derece istekliydiler. Bu nedenle ADF 1945 yılı Eylül ayından itibaren Azerbeycan'ın bütün vilayet, şehir ve köylerinde örgütlenmeye ve buraları birer kale haline getirmeye başladı.

Azerbeycan halkına ve diğer İran halklarına karşı asimilasyon politikası güden İran hükümeti, ADF'nin program ve müracatnamesinin yayılması karşısında saldırıya başladı. Bu baskı, daha önceden de Azerbeycan'da ilerici demokratik örgütler etrafında toplanan halka karşı sürdürülen baskı ve terörün devamıydı. Ancak ADF'nin Eylül ayında kurulmasından sonra köylerde jandarma, şehirlerde polis ve askeri kuvvetler aracılığıyla silah gücüne dayanarak bu örgütlenmeyi durdurmak, yönlendiricileri tutuklamak için bu baskı ve terör yoğunlaştı. Büyük toprak sahipleri, jandarmalar aracılığıyla köylüler üzerindeki baskıyı artırdılar. Şehirlerde de devlet, gerici güçlerle birlikte saldırıya geçti. Bütün Azerbeycanda gerici güçlerin zulüm ve kanunsuzlukları had safhaya ulaştı. Mücadele büyük boyutlara ulaştı. Bütün Azerbeycan, zulüm ve esaretten kurtulmak, İran'ın bağımsız ve demokratik bir bütün olması için ayağa kalktı.

Tahran hükümeti, Azerbeycan halkının bütün girişimlerini geri çevirdi. Meşrutiyet döneminde özgürlükçülerin, özellikle Azerbeycan özgürlükçülerinin gaddar düşmanı olan «Bağışah Celladı» adıyla anılan zamanın başbakanı Muhsin Sedrüleşraf bu duruma işaret ederek şunları söylüyordu: «Bu müracatların çokluğu beni ilgilendirmez. Ben bunları cevaplandırmayacağım.» Bu koşullar içinde, Azerbeycanın özgürlüğünü, bağımsızlığını temin etmek, İran'ın bir bütün olarak bağımsızlığı ve özgürlüğü için savaşmak zorunluğunu duyan ADF için, halkın irade ve gücüne dayanan siyasi iktidarı kurabilmek için radikal bir tedbire başvurmak zorunluydu.

ADF'nin, elde ettiği örgütsel gücü, Tahran hükümetini isteklerin yerine getirilmesi için zorlamak yolunda kesin çözüm sağlamak için değerlendirmek zorundaydı. Proğramının 1. ve 45. maddelerinde Anayasa'ya dayandırılarak ileri sürülen vilayet ve eyalet encümenlerinin kurulması için mücadele ADF'nin ilk hedefi idi. Bunun nedeni, İranın bütünlüğü ve bağımsızlığı içinde bütün İran halklarının özerkliklerinin sağlanmasının ancak bu yolla sağlanabileceğine inanılmasıydı.

Çağın başından beri Azerbeycan halkının devrimci teori ve pratiği, bütün ülkede siyasi egemenliğin demokratikleştirilmesi için mücadelenin zorunlu olduğunu göstermişti. 1905-1911 yılları arasında meşrutiyet devrinde büyük zorluklar ve meşakkatlere katlanan Azerbeycan halkı, kanı pahasına istibdat yönetiminin yıkılmasını, mutlakiyetin yıkılmasını sağlamış, Anayasa'nın diğer hak ve özgürlüklerin tanınmasını, parlementonun kurulmasını, demokratik hakların tanınmasını gerçekleştirebilmek için mücadeleye yoğun bir şekilde katılmıştı. Azerbeycandaki bu devrimci harekete, eyalet encümeni öncülük etmişti. Encümen, Anayasa'nın 90, 91, 92 ve 93. maddeleriyle bütün memlekette yetki sahibiydi. Aynı encümen 1907-1909 yıllarında yalnız Azerbeycan'da öncülük görevini yürütüyordu. Devrimin silahlı aşamalarında «Devrim Komitesi», «Geçici Devrim Hükümeti» gibi görevler de üstlenmiş ve hatta parlementonun rızasıyla onun görevlerini de üstlenmişti. Ancak Azerbeycan ve İran'ın iç ve dış karşı devrim güçlerinin saldırılarıyla bu devrimci hareket bastırılmıştı. Ülkenin her tarafında demokratik halk iktidarının derinlere kök salamamış olması nedeniyle devrimin başarılarının, kazanımlarının büyük bir kısmı ortadan kaldırılmıştı. Ancak gene de bu encümenin örgütlenmesi sayesinde İran'daki mutlak saltanat Anayasalı saltanatla değiştirilebildi. İşte bu tarihi gelişim, ADF'nin bu aşamada da benzer bir örgütlenme yaratılmasını önermesinin, bunun için çalışmasının temelini oluşturuyordu.

Böyle bir zorunluluğu temin eden ve

ona cevap veren organı yaratmak için o zamanki uluslararası şartlar da Azerbeycan halkı için elverişliydi. SSCB'nin, Alman faşizmi ve Japon militarizmi üzerindeki tarihi zaferi bütün Doğu halklarını canlandırdığı gibi Azerbeycan halkına da umut ve ilham vermiştir. Böyle bir dış ve iç şartlarda Azerbeycan halkı ancak kendi hakimiyetini elde etmekle kendi istek ve arzularını hayata geçirmeye nail olabilirdi.

Marksizm - Leninizme göre, devrimin esas meselesi iktidar meselesidir. 1945 Ekim ayında Azerbeycan'da halk hükümeti kurmak, Azerbeycan halkının ve onun öncü teşkilatı olan ADF'nin karşısında duran tek yol, tek vasıta idi. Azerbaycan'da siyasi iktidar ele alınmalı, halk hükümeti kurulmalı ve onun vasıtasıyla halkın isteklerini ve ihtiyaçlarını hayata geçirmeli, İran'ın özgürlük ve bağımsızlığını korumalı, ülkede demokratik rejim yaratmalı, sosyal ve milli zulmün kaldırılması yolunda kati adım atılmalıydı.

E) 21 AZER OLAYININ ZAFERİ VE AZERBAYCAN HALK HÜKÜMETİNİN KURULMASI

1941'de Eylül ve Ekim aylarında, Azerbaycan halkı, özellikle köylüler ve ADF' nin vilayet ve yöre teşkilatları her yerde devlet memurlarının ve jandarma cellatlarının şiddetli baskılarına maruz kalmışlardı. Her gün yüzlerce köylü jandarmanın zulmünden kaçıp fırka komitesine sığınıyordu. Oradan yardım istiyorlardı. Zindanlar, türlü türlü bahanelerle tutuklanan köylülerle doldurulmuştu. Bütün devlet teşkilatı halk hareketini boğmak için teçhiz edildi. Gerici Tahran hükümeti, ADF teşkilatlarını dağıtmak, fırka öncülüğünü ne yolla olursa olsun ortadan kaldırmak için vargücüyle çalışıyor, bu yolda hiç bir takip, komplo ve hiyanetten çekinmiyordu. Bütün bunlara rağmen, ADF, fedakâr ve şehametli üyeleri vasıtasıyla kendi teşkilatlarını Azerbaycan'ın her tarafında güçlendirmek için faaliyet gösterirdi. Aynı yılın 8-9 Kasım'ında, ADF'nin Merkez Komitesi, İkinci Genel Plenumunda ilan etti ki, «Şimdi kuruculuk devri sona erip geniş propaganda ve pratik devri başladı. Bugünden itibaren fırkamız siyasi güç için mücadele veriyor.»

Azerbaycan'ın bütün şehir, kasaba ve köylerinde, Tahran hükümetinin gaddar siyaseti aleyhine devam eden itiraz mitingleri ve gösterileri aynı günlerden itibaren fırkanın öncülüğünde düzenli ve müteşekkil şekilde genişledi. Ekim'de, halk gösterileri ve mitingleri yüzbinlerce halkı içine aldı. Şehirlerden, kasabalardan ve aynı zamanda köylerden gelen halk, konferanslar düzenlemeğe, kararlar almağa ve imza toplamaya başladılar. Birkaç gün içinde, yüzbinlerce imza toplandı. Mitinglerde, halk konferanslarının karar ve kararnamelerinde imzalanmış beyaz kumaşlarda, Azerbaycan'da halk hükümetinin kurulması ve bu işte ADF'nin yardım ve öncülüğü isteniyordu. Buna göre, ADF halk konferanslarının kararlarının genellikle halkın istek ve arzularını hayata geçirmek amacıyla Azerbaycan'ın her köşesinde halk temsilcilerinin seçilip bunların Tebriz'de toplanmalarını öngördü. 1945 yılının Ekim sonunda, bütün halk tarafından seçilmiş 700 kişiden fazla temsilci Tebriz'de toplanarak 21 Kasım'da Halk Kongresi'ni teşkil ettiler. Kongre bütün Azerbaycan halkının iradesine dayanarak kendine kurucular Meclisi adını verdi. Halk Kongresi kendi müzakereleri ve kabul ettiği kararlarla Azerbaycan halk hükümetinin temelini koydu. Kabul ettiği yedi maddelik kararını hayata geçirmek için 39 kişiden oluşan «Milli Heyeti seçti. Halk Kongresi Azerbaycan Milli Halk Meclisi için vekillerinin seçimine başlamalı ve Halk Meclisinin teşkil edilmesini Milli Heyet'e bıraktı. Halk Kongresi kendini bütün dünyada tanıt-

mak amacıyla verdiği bildiriyi İran Parlamentosuna, devletlerin siyasi temsilcilerine, konsolosluklara göndermekle kendinin kanuni ve meşru olan bağımsız bir hükümet meydana getireceğini ilan etti. Milli Heyet tasdik ettirmek için bildirisini merkezi hükümete de gönderdi. Hakim merkezi hükümet her zamanki gibi düşmanca münasebetten vazgeçmedi ve bildiriye müsbet cevap verecek yerde halk hareketini silahla boğmaya tehdit etti.

Bu şartlarda Azerbaycan halkı İran hudutları dahilinde kendi bağımsızlığını temin etmeliydi. Bunun için Milli Heyet, kendi önemli görevlerinden olan Azerbaycan halkı Parlamentosu vekillerinin seçimine başladı. Kısa sürede Azerbaycan vilayetlerinde kurulmuş Nezaret Encümenleri Halk Parlamentosunun seçimine başladı. Bu seçimler en geniş demokratik esaslar üzerinde gerçekleştirildi. Halk Kongresi'nin en ilerici, demokratik kararlarından biri de Azerbaycan kadınlarına siyasi haklar verilmesi, bütün toplumsal ve siyasi organlarda seçme ve seçilmede onlara iştirak hakkının verilmesi idi. Doğu halklarının tarihinde ilk defa kadınlara özgürlük ve eşitlik hakkının vermesinin iftiharı Azerbaycan halk hareketine nasip oldu.

1945 Azer ayının 20'sinde Azerbaycan'ın bütün vilayetlerinden ve uzak köylerinden seçilmiş olan 101 vekil Tebriz'de toplanarak Halk Meclisi'nin açılmasına hazırdılar.

Bu mücadele kentlerde daha gergin bir şekil almıştı. Eylül-Ekim 1945'ten itibaren mücadeleci köylü kitleleri her yerde jandarmaları silahsızlandırmış ve kendileri silahlanmaya başlamışlardı Böylelikle kasaba ve köylerde silahlı köylü grupları meydana geldi. Şehirlerde, kasabalarda polise, jandarmaya ve askeri güçlere karşı direnç güçlendi ve silahlanma başladı. Devletin açık ve gizli silah ambarlarından, kışlalardan silah elde etmek vasıtasıyla mücadeleci kitleler silahlandı. 1945 Azer ayının başından itibaren vaziyet Azerbaycan'da tamamıyla değişti. Halkın silahlanmış gruplarını birleştirmek, örgütlemek için fedai teşkilatları kuruldu. Gerici İran hükümeti kendinin Tebriz, Urmiye, Erdelil, Miyandua Şahinde ve başka yerlerde mevcut olan askeri güçlerine halk aleyhine saldırmak, Azerbeycan'ı kan ve ateş denizinde boğmak emrini vermişti.

Azer ayının başında bu fitrekez emirler radyo vasıtasıyla her gün okunurdu. Halkın silahlı fedai grupları, vilayetleri hükümetin silahlı güçlerinden temizledikten sonra büyük şehirlere doğru ilerliyorlardı. Azer ayının 21'inde (12 Aralık) Tebriz'de devletin askeri güçleri halkın fedaileri tarafından çembere alınınca halkın mücadele gücü daha da arttı. Aynı gün milli heyet Tebriz'de toplanarak 101 Halk Meclisi temsilcisinin oluşturduğu Azerbeycan Halk Meclisi'nin kurulmasını ve kendi görevlerini ona devretmeyi kararlaştırdı.

Azerbeycan Halk Meclisinin 13 Aralık 1945'de Tebrizde toplanarak çalışmaya başlamasından sonra Milli Hükümetin kuruluşu için ADF Başkanı Seyid Cafer Pişaveri görevlendirildi. Aynı oturumda başbakan Pişevari tarafından önerilen Bakanlar Kurulu Meclis'ce onaylandı. Azerbeycan Halk Hükümetinin ve Parlementosu'nun kurulması ve merkezi hükümet kuvvetlerinin teslimi Azerbaycanda büyük sevinç yarattı, bir bayram halinde kutlandı. Milli hükümet tarafından hazırlanan porgram, Azerbaycan halkının isteklerine ve tüm İran'daki özgürlükçü güçlerin istek ve arzularına göre hazırlanmıştı.

Program'da öncelikle Devlet meselesi ele alınmış ve çürüyüp köhnemiş eski devletin yerine halk tarafından benimsenen, onun katıldığı yeni bir devlet mekanizması kurulmuştu. Bunun, halkın katılmasının sağlanması için vilayet ve köy encümenleri kurulmuştu. Bu ilk yapılması planlanan çalışmaydı. Kısa sürede büyük başarı elde edildi. 1 yıl süren Azerbeycan hükümeti bütün İran halklarının yararına olan çalışmalar yürüttü. Yürütülen bu islah çalışmaların-

da, İran'ın bütünlüğü ve bağımsızlığı, yapılan demokratik dönüşümlerin tüm İran çapında yapılması temel noktaları göz önünde bulunduruldu.

Halkın çıkarları doğrultusunda çalışan, tüm İran Halklarının çıkarlarını gözönünde bulunduran Azerbaycan halk hükümeti'nin bu tarihi çalışması, Azerbaycan ve İran halklarının mücadele tarihinde altın harflerle yazılıdır.

F) 21 AZER (12 ARALIK) OLAYI VE İLERİCİ ÖRGÜTLER

Emperyalizm ve gerici müttefiklerine büyük darbeler indiren Azerbeycan Halk Hükümetinin kurulması ve başarıları, yakın ve Ortadoğu halklarının ulusal kur tuluş ve özgürlük hareketlerini canlandırdı. 21 Azer olayı, İran'daki kardeş örgütler ve tüm ilerici güçler tarafından fikir birliği içinde coşkuyla karşılandı.

21 Azer olayına ve kardeş Kürdistan halkına 2 Rey Benden hareketinin gösterilen iyi niyet ve dostluk, her şeyden önce bu olayların gerçekten halkın kendi demokratik ve yurtseverlikleri sonucu olmasıydı. Bütün ilerici ve yurtsever güçlerin birliği de anti-demokratik olaylara karşı bir olan fikir ve amaç birliğinden kaynaklanıyordu. 21 Azer olayı İran milli, demokratik ve işçi hareketinin bir parçası olarak bu devrimin ilk aşamasının görevlerini yerine getirmiş ve Azerbeycan'da emperyalizm ve müttefiklerinin hakimiyetine büyük darbe vurarak halk hükümetini kurmuştur. Azerbeycan ve Kürdistan halk hareketlerinin İran'ın bağımsızlığının ve demokrasinin bütün İran'a yayılmasının gerçekleşebilmesi için verilen mücadeleye dayanak noktası olmuştur. Bu dönemde meydana gelen bu olaylar, Azerbeycan ve Kürdistan halklarının bu siyasi eylemleri hangi noktalarda önem taşımaktaydı. Bunu Pişavera şu şekilde belirtiyordu:

> **«Azerbeycan ve Kürdistan Demokrat Fırkaları İran özgürlük hareketinin ölüm kalım meselesinin çözüldüğü bir zamanda oluşup çalışmaya başladılar.»**

Gerçekten de emperyalizmden arka bulan, emperyalizme dayanan Satr ve Hakimi hükümetleri bütün İran'da özgürlük hareketlerine karşı yoğun bir saldırıya geçmiş ve bütün demokratik örgüt ve sendikaları dağıtmakta, gericilik, askeri ve polisiye diktatörlük yöntemleriyle yaygınlaştırılmaya çalışılmakta, diktatörlük kurulmak istenmekteydi. Tam bu dönemde Azerbeycan ve Kürdistan Demokrat Fırkaları tarafından genişletilen ve kısa zamanda örgütlenerek başarıya ulaştırılan halk isyanları, gericilerin oyunlarını bozdu. İran'da demokratik hareketin kendini toparlamasını, işçi hareketinin düzelmesini ve gelişmesini sağladılar.

Bu gerçekler ışığında olayları değerlendiren ilerici güçler ve örgütler, ortak amaç doğrultusunda mücadele veren Azerbeycan ve Kürdistan Halklarının kendilerinin kutsal müttefikleri olduğunu, bu kardeş örgütlerin emperyalizme ve gericiliğe karşı, onların fitne ve iftiralarına karşı korumak göreviyle yükümlü olduklarının bilinciyle hareket ettiler.

Azerbeycan ve Kürdistan hareketlerine gösterilen dostluk büyük ölçüde de yardım eden örgütlerin sınıfsal yapısından kaynaklanmakta, marksizm - leninizm ilkelerine bağlılıklarına dayanmaktadır. Böylesine bir dayanışma ile bütün bu örgütler özgürlük bayrağını yükseklerde dalgalandırdılar.

Tudeh Partisi Birlik Şurası, yayın organları, partinin parlemento gurubu ve diğer ilerici örgütler ve gazeteler, ilk günden Azerbeycan ve Kürdistan hareketlerinin tarihi köklerini, toplumsal ve ekonomik sebeplerini, onların hedeflerini, amaçlarını doğru olarak değerlendirmişlerdir. Her iki hareketi emperyalizmin ve gericiliğin iftira ve düşmanlıklarından sürekli olarak korudular, hareketleri müdafaa ettiler. 21 Azer ve 2 Rey Bendan hareketlerinin, İran'ın bağımsızlık ve bütünlüğünü koruduğunu, bütün

İran emekçilerinin ve ilericilerinin isteklerine yardımcı olduğunu belirttiler ve onayladılar.

Bu örgütler aynı zamanda Azerbeycan ve Kürt halklarının devrimci başarılarının ve uygulanan dönüşümlerin bütün İran'da uygulanması gerektiğini ısrarla ileri sürdüler.

ABD ve İngiliz emperyalistleri ve İran gericilerinin Azerbeycan ve Kürdistan Halk hareketlerini lekelemek için iftiralar yağdırdığı, onların gerçek amaçlarını tahrif edip bölücülükle suçladığı, siyasi komplolar düzenlediği bir dönemde diğer kardeş örgütlerin bu halk hareketlerinin gerçek amaçlarını halka anlatmaları, onların gerçek yurtsever ve demokratik amaçlarını yaymaları ve bunun da İran'ın bağımsızlığının gerçek dayanağı olduğu konusunda açıklamalar yapmaları, bütün bu konuları İran halklarına ve dünya kamu oyuna açıklamaları büyük önem taşır.

Diğer örgütlerin bu dostluk ve kardeşlik dolu yardımlarını coşkun bir sevgiyle karşılayıp değerlendiren halkımız ve fırka, düşüncelerinin yayınlandığı «Azerbeycan » «Azat Millet» ve «Galebe» gazetelerinde, TUDEH Birlik Şurası ve diğer ilerici örgütlerin bu davranışlarını, fikir ve eylem birliği içindeki davranışlarını minnettarlıkla değerlendirdi. Azerbeycan hareketinin öncüsü ADF'nin lideri S.C. pişaveri Fırka'nın kuruluş yıldönümü nedeniyle yaptığı toplantıda şunları söylüyordu:

> **«Şu noktayı hatırımızdan asla çıkarmamamız gerekir; bizim hareketimize İran'ın özgürlükçü gazeteleri, örneğin «Zafer», «Rehber» ve «İran ema» ve diğerleri, hiç bir karşılık beklemeksizin yardım ettiler.»**

Gerçekten de İran TUDEH Partisi ve Birlik Şurası gerek bütün hareket süresince ve gerekse daha sonra yapılan ağır baskılar süresince bu hareketlerin koruyucusu ve en güçlü savunucuları oldular. Bunların bu çok yönlü yardımları aynı amaca yönelik olmaları nedeniyle önem taşıyordu. İran özgürlükçü basının yazdıkları gerçeklerin kısa bir özetini veren «Azerbeycan» gazetesi minnetle şu noktayı belirtiyordu:

> **«Muhabirleri Azerbeycan'ı gezip gören İran'ın özgürlükçü basınında, Azerbeycan hakkında yazılmış makalelerin Azerbeycan hareketinin gerçek anlamını tanıtmak açısından büyük önemi vardır. Özellikle kendi gözleriyle görerek yazdıkları, gerici basının gazabına sebep olmuştur.»**

Azerbeycan gazetesi bir başka yazısında şunları yazıyordu:

> **«Onlar Azerbeycan halkının yaratıcı gücünün semerelerinden bahsediyorlar. Onlar kısa sürede halkımızın elde ettiği başarılardan ve bilimsel ve teknik tesislerden konuşuyorlar. Onlar, halkımızı silahlı harekete zorlayan sebeplerden, hareketin esas nedenlerinden konuşuyorlar. Onlar yalnız İran halklarının özgürlüğü ile ilgilendikleri için hareketimizin bu özgürlükçü yanını da bilirler. Onlar, halkımızı İran'ın özgürlüğünün garantisi bilirler. Çünkü bu halk kendi özgürlüğünü temin edip korumuş ve şimdi bütün İran halklarına özgürlük istiyor.»**

İran TUDEH Partisi Merkez Komitesi Fırka kurulup çalışmaya başladığından itibaren siyasi programı ve Fırka konusunda, onun öncülüğünde genişleyen demokratik hareket karşısında, onları iyice inceleyip doğru bir tavır aldı. Hareketi, İran gerici hakim sınıflarının toplumsal, milli zolüm siyasetinin sonucunda, halkın doğal ve yasal istekleri ve ihtiyaçları karşısında takındığı terör ve baskı tavrının sonucunda ortaya çıkan ilerici ve devrimci bir hareket olarak değerlendirdi. Parti, hakim sınıfın uydurduğu gibi «bir avuç mütecavizin kıyamı» olmadığını, 21 Azer olayının gerçekten bir halk hareketi olduğunu gayet iyi biliyordu. Geniş ve güçlü bir toplumsal tabanı vardır; bu esas dayanaklar, Azerbeycan'-

ın tüm emekçi sınıf ve kesimleri, işçiler, köylüler, esnaf ve zanaatkarlardır. Parti bu konudaki görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

> **«Evvela, ADF ve onun bütün Azerbeycan'da yürüttüğü hareket, halkın, özellikle köylülerin ve işçilerin gericiliğin zulüm ve baskıları karşısında reaksiyonudur. Ve gericilerin görüşünün aksine olarak Azerbeycan hareketi bu bölgenin geniş halk kitleleri tarafından desteklenen bir harekettir.»**

Parti Merkez Komitesi, Azerbeycan meselesinin B. M. Güvenlik Konseyinde görüşülmesini emperyalizmin İran'ın iç işlerine bir müdahalesi olarak değerlendirdi. Halkın kendi iradesi ile yapılan Azerbeycan hareketinin İran'ın iç meselesi olduğunu belirtti. Bu meseleye, hiç bir şekilde dış baskı yapılmadan, müdahale edilmeden Azerbeycan halkının kendisi demokratik haklarını sağlayarak ve bu demokratik hakların bütün İran'a yayılması için çalışarak çözümlenmesi gerektiğini belirmiştir. Parti ısrarla belirtiyordu ki:

> **«aracıların ve başkalarının müdahalesi olmadan Azerbeycan Halkının demokratik hakları sağlanmakla ve bunların bütün İran'a yayılmakla çözümlenmelidir. Bütün Parti kitleleri, Partinin öncülüğünde harekete kardeşlik yardımını istikbal eder, onun doğru devrimci yerini ateşle savunur.»**

Parti'nin Merkez Organı olan «Rehber» gazetesinde şunlar yer alıyordu: «AZERBEYCAN BÜTÜN İRAN'DA DEMOKRASİNİN KURULMASINI İSTİYOR» adlı yazıda; Azerbeycan «halkının emperyalizm ve istibdata karşı verdiği övünülecek mücadele tarihi incelenerek birbirinin devamı ve gelişimi olan bu devrimci mücadele aşamalarında Azerbeycan emekçilerinin her zaman İran'ın bağımsızlık ve özgürlüğünün cesur ve sadık koruyucuları olarak ayaklandıklarını överek:

> **«Azerbeycan'ın kahraman oğulları her zaman İran'ın bağımsızlık ve özgürlüğünün koruyucusu olmuş, İran tehlikeye düştüğünde her zaman Azerbeycan'ın bu gayretli oğulları İran'ın kurtuluşu için çalışmışlardır. Azerbeycanlıların meşrutiyet hareketi, Anayasa'nın tamamlanmasını talep etmesi, Hıyabani kıyamı ve Azerbeycan'ın bu son hareketi Azerbeycan'ın her zaman İran'ın özgürlüğünün koruyucusu olduğunu ve ülkenin bağımsızlık ve bütünlüğünü savunduğunu bir kez daha belirtmiştir.»**

İran Tudeh Partisi, 21 Azer hareketinin bastırılmasından sonra da Fırka kadrolarının ve harekete katılanların kurtarılması ve yapılan çalışmalara kardeşlik duygularıyla yardımı ile mücadelenin en samimi savunucularından biri olduğunu belgeledi. Parti'nin 1948 Nisan'ında yapılan İkinci Kongresi de, 21 Azer olayının ilerici ve demokratik bir hareket olduğunu, derinlemesine inceleyerek bir kez daha belirtti ve bu olay karşısında TUDEH'in almış olduğu tavrın doğru olduğunu onayladı. Kongre'nin Azerbeycan'a ait kararında şunlar deniyordu:

> **«1 — Parti'nin II. Kongresi, Azerbeycan işçilerinin, köylülerinin ve zanaatkarlarının gücüne dayanan ve emekçilerin kurtuluşunu kendine hedef edinen kitlesel hareketin, demokratik, ilerici bir hareket olduğunu bir kere daha belirtir. Bu hareket karşısında Partinin yapmış olduğu değerlendirme ve davranış doğru ve mantıklıdır.**
>
> **2 — Partimiz çok doğru bir tavırla, anayasanın hükümlerinin uygulanması isteklerini korumuş, emperyalizm ve gericilik tarafından bu harekete yöneltilen yalan ve «bölücülük» iftiralarını reddetmiştir.**
>
> **3 — 1946'da Azer olayında Devlet'in mevcut muvafakatnamelerine rağmen karşı tavrına Partimizin itirazları yerinde ve haklıdır.»**

İran halklarının milli kahramanı TUDEH üyesi Hüsrev Kuzibek, askeri mahkemedeki ünlü savunmasında, Azerbeycan ve Kürdistan hareketlerinin gerçek halk hareketleri olduklarını, emperyalizmin sömürgecilik siyasetine karşı milli bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün korunmasının bu hareketlerin temel etkeni olduğunu göstermiş, ortaya atılan «bölücülük» iftiralarını delilleriyle yalanlayarak şunları söylemiştir:

«1945'den bu güne kadar egemen sınıflar, Azerbeycan Demokratik Fırkası öncülüğünde yapılan halk hareketi aleyhine propaganda yapmıştır. Onlar bu hareketi, bu ilerici hareketi «bölücülük» olarak adlandırmışlardır ama, gerçekte 1945 - 1946 yıllarında meydana gelen Azerbeycan ve Kürdistan halk hareketleri bizim özgürlüğümüze, milli bağımsızlığımıza yönelmemiş, kesinlikle «bölücülük» mahiyeti taşımamış, tam tersi bir niteliktedir.»

21 Azer olayları hakkında kardeş partilerin liderleri, ilerici basın organları ve teşkilatlar olumlu tavır takınmışlardır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

«Evet, tarih tekerrür ediyor. Azerbeycanlı kardeşlerimiz, üçüncü kez İran'ın özgürlük ve demokrasisine yardım etmek için ayaklandılar. Ülkenin dört bir yanından gönderilen telgrafların da gösterdiği gibi, Azerbeycan halkının istekleri tüm İran halkının istek ve arzularını dile getiriyor.» («Cephe Azadı»nin Yüksek surasının 9 Aralık 1945 tarihli bildirisi, Necat İran Gazetesi)

«Ben, Azerbeycan'ın asıl yerli halkından bir kaç kişiyle konuşma fırsatı buldum. Onlar gelişkin bir aşamada uygarlığa sahipler. Yeni siyasi hayatı çok iyi olarak belirttiler. Onların Tahran tarafından zorla feodal ilişkiler içinde tutularak sömürülmelerinden kurtulmaları doğal değil mi? Acaba Azerbeycan Halk hükümetinin yayınladığı proğramda daha demokratik bir yaşam söz konusu değil midir?» (Marsel Kaşen, Fransız KP yöneticisi)

«Azerbeycan halkı, kısa sürede geriliği altederek çağımız dünya koşullarına uygun milli demokratik bir hükümet kurmakla iftihar edebilir. Ben, Uluslararası Sendikalar Federasyonu adına en içten tebriklerimi, kendi yiğitçe isyanlarıyla esaret zincirini kıranlara iletiyorum. Sizlerin demokrasi hareketini selamlıyorum. Sizin yarattığınız bu demokrasi, İran halklarına öncülük edecektir. Dilerim ki Azerbeycan demokrasisi tüm İran'a yayılsın.» (Lui Sevyan Uluslararası Sendikalar Federasyonu Başkanı)

«Azerbeycanlılar özgürlük konusunda tüm Ortadoğu halklarından ileridedirler. Biz Arap işçileri, Azerbeycan emekçilerinin kendi özgürlüklerini kazanmalarıyla kıvanç duyuyor, bütün geri kalmış ulusların Azerbeycan gibi esaret zincirlerini parçalayarak özgürlüklerine kavuşacaklarına inanıyoruz. İngiliz emperyalizmi ve dünya sömürgecileri sizin hareketinizden tir tir titriyorlar, tırnaklarını kemiriyorlar. Çünkü onlar, İran'dan, Mısır'dan ve tüm doğudan ellerini çekeceklerdir. Eğer kendiliklerinden bunu yapmazlarsa onu kesinlikle kendi topraklarımızdan sürüp atacağız.» (Mustafa El Emir, Suriye Lübnan emekçilerinin temsilcisi)

«Uluslararası Kadın Hakları Örgütü, size ve Demokratik Fırka'nın diğer yöneticilerine en samimi teşekkürlerini bildirir. Zira sizin sayenizde, fedakarlıklarınız sonucunda, İran halkının özgürlüğü için mücadelede büyük başarılar elde edilmiştir. Özellikle Demokrat Fırkasının öncülük ettiği bu muhteşem hareket, asırlar boyu ezilen kadınların seçime katılmaları ve

diğer toplumsal haklarını kazanmaları için gerekli ortamı yaratmıştır.» (Uluslararası Kadın Hakları Koruma Örgütü'nün telgrafı)

«Uzun zaman islahlar yapılması için sürekli uğraşan Azerbeycan halkı bu gün eline silah alarak bütün İran halkının özgürlüğünün bekçiliğini yapmaktadır. Özgürlük mücadelesinin öncüleri olan demokrat Azerbeycan'ın temsilcileri şimdi bulundukları Tahranda yüksek sesle şunları söylüyorlar: İslahat tüm İran'da yapılmalıdır. Demokrasi bütün İranlıların hakkıdır.» (Cephe Gazetesi, 'İran Partisinin organı', Azerbeycan halkı İran'ın Özgürülğünün Bekçisidir adlı makaleden)

«Zamanın başbakanı Sadrül eşraf Azerbeycan halkının telgrafları hakkında şunları söylüyordu: 'Ben yüzlerce gelen böylesi telgraflara önem vermem.' Mehdi Ferruh'sa 14. parlementoda ayağında çizmeyle şunları söylüyordu: 'Ben Azerbeycana giderim ve Azerbeycan'lıların kafasını uçururum.' Böylesi bir ortamda tek kurtuluş yolu, Azerbeycan ve Kürdistan halklarının seçtikleri yoldu. Bu yol, insanlık tarihinin zulüm görmüş halk kitlelerinin yaşamlarının en buhranlı zamanında seçtikleri yoldur. 21 Azer hareketi, çürümüş Tahran hakimiyetini alt üst eden ve İran'ı kurtaran bir isyandı.» (Betuye Ayende Gazetesi, 21 Azer hareketinin 7. yıldönümü nedeniyle 1952'de yayınlanan özel sayısının başmakalesi)

«Hareket, Tahran hükümetinin zulüm ve esaretine son verip onların ve görevlilerinin Azerbeycan'dan ellerinin çekilmesini sağladı. Toprakları, feodallerin mülklerini köylülere dağıtarak, yeni fabrikalar kurarak ve sanayiin gelişmesi için çalışarak yeni bir ekonomik yapı kurdu. 6 ay geçmeden yüzlerce ilkokul, hastane, sinema, tiyatro hazırlandı, Tabriz radyo ve üniversitesi açıldı.» (Ahenk gazetesi)

«Fransız Dışişleri Bakanlığına göre, Azerbeycan meselesi ve orada ortaya çıkan durum İran'ın kendi içişlerine ilişkin bir meseledir. Çünkü ADF, Azerbeycan'ın İran'dan ayrılması vb. hiçbir istekte bulunmamıştır. ADF, yalnızca kendi iç işlerinde bir nevi bağımsızlık istemektedir. Bakanlığa ulaşan bilgilere göre sol gurupların hiçbiri ve özellikle Tudeh Partisi bunun bir «bölücülük» hareketi olduğunu kabul etmiyorlar. ADF ve İran'ın diğer sol gurupları bu meseleyi ayrılma şeklinde açmadıklarına göre bunu uluslararası bir mesele haline getirmek gereksizdir.» (Fransız Dış işleri Bakanlığı Genel Md. 13 Eylül 1945 tarihli konuşması)

«Azerbeycan halkının ADF'nin öncülüğünde bir yıl içinde başardıkları halkın inancının neler yapabileceğini, ülkenin gelişmesinin hangi yolla olabileceğini bir kere daha ispat etmiştir.» (Yunanistan Komünist Partisi)

«Lahican emekçileri, Azerbeycanlı kardeşlerimizin yasal yollarla ve anayasal sınırlar içinde istediklerinin yerine getirilmesi için çalışılmasını Devletten ve İran parlementosundan isterler» (Rehber Gazetesi, Lahican emekçilerinin telgrafı)

«Mekran ve Siistan'lı ilericilere göre, Azerbeycan meselesi bütün İran halkının kendi yasal haklarını elde etmesi için, bütünüyle özgürlüğe yönelik bir harekettir. Yabancı uşaklarına ve gericilere, onların söylediklerine aldırmadan Mekran ve Siistan'ın tüm emekçileri bu milli harekete saygıyla bakıyor. Ey emekçiler, gelin kendi yüksek amacınız, kendi iyi niyetinizle özgürlük bayrağını açarak menfur ağaların ve kirli gericilerin zulmünden kurtulun.» (Rehber gazetesi

no: 741, telgraf)
«Azerbeycan hareketi, Azerbeycan halkının her zaman İran devriminin meşalesi olduğunu pratikte isbat etmiştir. Anayasanın hayata geçirilmesini talep eden bu hareket en adaletli harekettir.» (Tudeh Partisi İsfahan eyalet komitesi)
«Azerbeycan hareketi, 20 yıllık diktatörlüğün facialarI sonucu olmuştur. Bu hareket İran'da özgürlüğün gelişmesi için İran ilericilerinin elinde güçlü bir silahtır.» (Zafer Gazetesi, no: 345)

«İran'da Azerbeycan'da başgösteren devrimci hareket Ortadoğu'da, özellikle Irak'ta çok derin reaksiyon meydana getirmiştir. Irakta çok şiddetli sansür olmasına rağmen, bu olay hakkındaki haberler yıldırım gibi yayılmıştır. Zulüm ve baskı altında yaşayan Irak halkı da bütün Ortadoğu halkı gibi Azerbeycan hareketini Ortadoğu'yu kurtarıcı ve devrimci hareket olarak adlandırmıştır.» (Le Monde Gazetesi)

G) MÜCADELE DEVAM EDİYOR

21 Azer (1945 - 1946) hareketinden bu güne kadar ülkemizde hüküm süren baskı rejimine, gericiliğe ve emperyalizme karşı İran halklarının ve bu arada Azerbeycan halkının mücadelesi bir gün olsun durmamıştır.

Emperyalizme ve sömürüye karşı mücadele ülkenin dört bir yanında, Tahran'da, Tebrizde, Isfahanda, Kirman, Azerbeycan, Horasan ve Kürdistanda, bütün şehir ve köylerde devam ediyor, ge nel halk mücadelesi şeklini alıyor. Bu mücadele her yerde, değişik yollarla değişik şekillerde sürüyor.

21 Azer olaylarından bu yana, Feridun İbrahimi, Nurullah Yehani, Kubi Suphi, Mehmet Agahi, Kulam Rıza, Debir Niya ve diğer bir çok şehitten başlayarak İran'ın milli kahramanı Hüsrev Ruzubekten özgürlükçü ve asil subaylarımız Siyanek ubekri, Medeni'den Dr. Musaddık'ın Dışişleri bakanı Fatimi'ye kadar pek çok yiğit kişi Şah'ın istibdatına ve emperyalizmin sömürü ve tahakkümüne karşı mücadelede canlarını feda etmişlerdir. Hüşemk Tizaki, Perviz Hikmet Çu, Domisiyan, Koli Sorki gibi yiğitler, halkın mücadelesini temsil etmişler ve Şah'ın cellatları tarafından öldürülmüşlerse de onlar, İranlıların, bütün İran halklarının kalbinde taht kurmuşlardır. İran tarihinin sönmez yıldızları ve parlak güneşleri olmuşlardır.

Ülkemizde istibdata, gericiliğe ve emperyalizme karşı mücadelenin her noktasında yüzü ak, başı dik bayrakçısı İran Tudeh Partisi'dir. ABD ve İngiliz emperyalizmine karşı, Şah'ın baskı ve terörüne karşı mücadele eden her şahıs, her gurup ve her örgüt, ülkenin kurtuluşunun ve halkın özgürlüğünün en yılmaz en fedakar ve sürekli savaşçısının İran Tudeh Partisi olduğunu çok iyi biliyor. Bu nedenle her gerçek anti-emperyalist, özgürlükçünün yeri İran Tudeh Partisinin saflarıdır; orada yerini alır, onun yolunu seçer, onun ideal ve programını kendine rehber edinir. Ülkemizin özgürlüğü uğruna uzun yıllar boyu mücadele eden, şehitler partisi adını alan kahraman Partimiz, İran halkları gözünde saygı kazanmakta ve onların kalbinde yer almaktadır. O, buna layıktır.

ADF bu gün artık Tudeh'in ayrılmaz bir parçasıdır. Ve biz inanıyoruz ki, bu şerefli yolda, İran Tudeh Partisi saflarında zafere ulaşacağız. İran'ın tüm halkları ile birlikte Azerbeycan halkı da her türlü toplumsal ve milli baskıdan kurtulacak, iğrenç istibdat rejimi, İran'da özgürlüğün sağlanması ve özgür, güzel İran'ın yaratılması sırasında layık olduğu yeri bulacaktır.

KAPİTALİST OLMAYAN KALKINMA YOLU-1

Geçen sayımızda Ulusal Demokratik Devrim **tezini ulusal burjuvazi sorununu Türkiye'nin genel sosyo-ekonomik yapısı ve özgül koşulları açısından incelemiştik.**

Hazırladığımız bu incelemede ise «kapitalist - olmayan kalkınma yolu» teriminin ifade ettiği kavramı ve bu yol'un hangi sosyo-ekonomik koşullar için geçerli olduğunu ve Türkiye'nin sosyal devrim sorununda böyle bir yolun sözkonusu olmayacağını işleyeceğiz.

İLKE

Türkiye sosyalist hareketi bugün yakın geçmişten bile çok daha ileri bir ideolojik ve politik düzeyde bulunuyor. İşçi sınıfı bilimi ve enternasyonalizmi işçi sınıfı sosyalistlerinin ısrarlı kararlı ve yoğun ideolojik-pratik çalışmalarıyla Türkiye'de giderek daha fazla güçleniyor, kök salıyor.

Buna rağmen, sadece genel olarak Türkiye solu içinde değil, fakat aynı zamanda Türkiye sosyalist hareketi içinde de belli kavram kargaşaları, terim bulanıklıkları göze çarpıyor. Türkiye sosyalist hareketi içinde saydığımız bazı sosyalist çevre ya da kişilerin şabloncu bir şekilde ve herhangibir ciddi ideolojik çalışmaya dayanmadan yaptıkları yayınlar ya da öne sürdükleri sloganlar bu kavram kargaşasının başlıca nedeni oluyor. Türkiye sosyalist hareketi içinde ortaya çıkan bu durum, dünya komünist ve işçi partilerinin belli sosyo-ekonomik formasyonlar konusunda, **belirli tip ülkeler** hakkında kabul ettikleri çeşitli evrensel tezlerin ve önerilerin hepsinin veya çoğunun Türkiye için de geçerli olabileceği şeklinde ve iyi düşünülmemiş ya da kalıpçı, hazır reçeteci bir anlayışla Türkiye koşullarına uygun olabileceği iddialarından kaynaklanmaktadır. Örneğin metropol ülkeleri için önerilen anti-monopolist **ileri demokrasi tezi**'nin

Türkiye için geçerli bir stratejik hedef olduğu ileri sürülürken, öte yandan kapitalizmi hemen hiç gelişmemiş, pre-kapitalist ve hatta pre-feodal ilişkilerin egemen olduğu ülkeler için geçerli olan **kapitalist-olmayan kalkınma yolu** modeli de Türkiye gerçekliğine aykırı olduğu halde öneriler arasına girebiliyor. Bu bakımdan «ileri demokrasi», «ulusal demokratik devrim», «kapitalist-olmayan yol»... vb. gibi bilimsel kavramları daha yakından tanımamız ve Türkiye'nin **sosyal devrim** sorununda izlenilecek yol açısından Türkiye koşulları ile bu kavramların geçerli olduğu sosyo-ekonomik yapıları karşılaştırmamız, bu kavram kargaşasını azaltmak ve Türkiye sosyalist hareketi içindeki ideolojik, ilkesel arınmayı hızlandırarak, bilinç ve bilgilenme düzeyini yükseltmek, işçi sınıfı sosyalistlerinin en önemli güncel teorik (propaganda) görevleri arasında yer almaktadır.

Yazımızın başındaki İLKE notunda da dile getirildiği gibi, bu yazımızda **kapitalist-olmayan kalkınma yolu** kavramını ele alacağız. Türkiye'de kimi sosyalistler, önümüzde ilk varacağımız sosyal gelişim aşamasının «kapitalist olmayan kalkınma yolu» olacağını ileri sürüyorlar, ya da önerdikleri aşama'nın ekonomik-sosyal niteliklerini iyi tanımlayamıyorlar ve onu kapitalist olmayan yol ile karıştırıyorlar. Bu kavram özellikle sorunu iyi kavrayamamış, kimi kadrolarda ve sempatizanlarda büsbütün çarpıtılarak, taşıdığı bilimsel özden büsbütün uzaklaşıyor. Örneğin «ileri demokrasi» ile «kapitalist-olmayan kalkınma yolu»nun aynı şeyler olduğunu sanan ve söyleyen kimselere bile rastlanabiliyor. Aynı şekilde, çoğu kez ulusal demokratik devrim, ileri demokrasi, kapitalist olmayan yol gibi kavramlar içiçe geçmiş olarak algılanıyor ve ortaya eklektik bir öneriler bütünlüğünün çıktığı da gözleniyor.

Öte yandan, özellikle «sol» kanat revizyonistleri, ulusal bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş olan ve sosyalizmin maddi, teknolojik önkoşullarından hayli uzakta bulunan ülkeler için önerilmiş olan kapitalist olmayan kalkınma yolu'nun birçok genç ulusal devletin devrimci-demokratik yönetimleri tarafından başarıyla uygulandığını, bu yolun somut bir gerçeklik olduğunu inkâr ediyorlar.

KAPİTALİST OLMAYAN YOL KAVRAMININ TEORİK TEMELLERİ

Asya ve Afrika'da devrimci süreç ve ulusal demokratik devrim kendi gelişimi içinde pek çok orjinal ve aynı zamanda çelişik faktörü de birarada getirmektedir. Bu gelişim dümdüz bir çizgi halinde gerçekleşmemekte, çoğu kez spiral bir gelişim göstermekte ve bu spiralin «spirleri» arasında ise her zaman bir uyuma rastlanmayabilmektedir. Buna rağmen, Asya ve Afrika'daki devrimci süreç ve ulusal demokratik devrimin **sosyalist yönelimi** (sosyalizme doğru ilerleyişi) taşıdığı tüm çelişkili faktörlere, sayı-

sız sorunlara rağmen genelinde sürekli yükselen kendi genel akışına ters düşmeyen bir gelişim göstermektedir.

Bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş ülkelerdeki devrimci süreçlerin son derece karmaşık ve çelişik olması ve sosyalist ülkelerdeki Marksist-Leninist teorisyenlerin kapitalist-olmayan kalkınma yolunun sorunları hakkında çeşitli —ama olağan— görüş ayrılıkları taşıması nedeniyle, gerek burjuva gerekse sağ ve «sol» kanat oportünistleri binbir spekülasyona başvuruyorlar. Genel olarak burjuva ideologları «kapitalist-olmayan yol» kavramından yola kalkarak, bunun Marksizmi çürüttüğünü, tarihsel determinizmi iflas ettirdiğini, çünkü Marx'a göre feodal toplumdan sosyalist topluma geçmek için kapitalist aşamanın zorunlu olduğunu ileri sürerek, —yani Marksizmin özünü ve ruhunu kendi anti-komünist amaçları için çarpıtarak— gerici propaganda yapıyorlar. Buna karşılık, bir kısım sağ - revizyonist, ya da reformist unsur kapitalist-olmayan kalkınma yolu konusundaki Marksist-Leninist kavramı çarpıtarak, bunu sosyalizm ile kapitalizm arasında bir üçüncü yol imiş ya da olabilirmiş gibi göstermeğe çalışıyorlar. «Sol» —revizyonistler ise, çoğunlukla, bu Marksist-Leninist kavramı kendi amaçları uğruna Makyavelist bir şekilde tahrif edip, bu tezi savunan Marksist-Leninist partileri ve özellikle SBKP'ni «üçüncü yol taraftarı, revizyonist partiler» olarak suçlamak iftiralarına ve sahtekârlıklarına yelteniyorlar.

Bu bakımdan, sözkonusu kavramın teorik temellerini kısaca da olsa incelemek gerekiyor.

TARİHSEL DETERMİNİZMİN ÇARPITILMASI

Kapitalist-olmayan yol kavramına karşı çıkan sağ ve «sol» oportünistler, Marx ve Engels'in, tek, tek her ülkede prekapitalizm'den sosyalizme biricik geçiş yolunun **ancak ve ancak** kapitalizmden geçtiğini söylediklerini ileri sürerler.

Kapitalist-olmayan yol'un muarızları, kendilerine gerekçe olarak Marksizmin toplumsal gelişime değgin temel yasalarını gösterirler. Gerçekten de Marx'ın da belirttiği gibi insanlık kendi gelişim akışı açısından **belirli** tarihsel aşamalardan geçer ve tarihsel aşamalardan her biri zorunlu birer sosyo-ekonomik formasyondur (üretim tarzıdır). **İnsanlık toplumunun evriminde** biribirini izlemesi gereken bu sosyal aşamalardan birisini atlayarak daha ilerdekine varmak mümkün değildir.

Marksizmin koyduğu bu **tarihsel determinizm** hiç kuşkusuz şaşmaz bir doğrudur. Fakat kapitalist-olmayan yol tarihsel determinizme aykırı bir olgu değildir. Çünkü Marx bir toplum düzeninden sonra zorunlu olarak belirli bir başka toplum düzeninin geleceğini söylerken insanlık toplumunu bir **bütün** olarak kastediyordu. Marx insanlık toplumunun zorunlu ta-

rihsel aşamalardan ve sosyo-ekonomik formasyonlardan geçtiğini ve belli bir formasyondan sonra, onu, gene belli bir formasyonun onu izlemesinin kaçınılmaz olduğunu dile getirirken, yukarıda da belirttiğimiz gibi dünya toplumunu bir bütün olarak alıyor ve bu her ulusun her ülkenin teker teker, mutlaka bu aşamalardan geçmesi gerektiğini ileri sürmüyordu. Tersine, Marx tek tek her ülkenin bütün toplum aşamalarının hepsini birer birer yaşamasının gerekli olmadığını vurgulamıştır. Marx, **«içinde bulundukları tarihsel koşullar gözönüne alınmaksızın bütün ulusların izleyecekleri ortak bir yol»**un varlığına inanmadığını belirtmiştir. (Marx ve Engels, **Eserler**, C. 19, sf. 120) Çünkü Marx çok iyi biliyordu ki Slav ve Kuzey Avrupa toplumları ile Asya ve Afrika'nın göçebe toplumları, tribal sistemden (ilkel toplumdan) köleci sistemi atlayarak feodal topluma geçmişlerdi.

Günümüzde bağımsızlığına yeni kavuşmuş ve üretici güçlerinin gelişkinlik düzeyi, sosyalist kuruluşun maddi ve teknolojik önkoşullarından çok geride olan birçok Asya ve Afrika ülkesinde kapitalist-olmayan yol'un geçerliliğini tanımak istemeyen eğilimler, çağımızdaki en önemli gerçeği unutmaktadırlar. Bu gerçek, **artık sosyalizmin bir dünya sistemi olduğu** ve dünyanın sosyal gelişiminde **belirleyici rolü** oynadığı olgusudur. Bu çok önemli faktör, pek çok «üçüncü dünya» ülkesinde toplumsal ilerleme için olağanüstü fırsatlar ve olanaklar bütünlüğünü sağlamaktadır.

Prekapitalist ilişkilerin egemen olduğu sömürge, yarı-sömürge ya da eski sömürge tipi ülkelerin bağımsızlıklarına kavuşmaları ile feodoliteden sosyalizme giden yolda mutlaka kapitalist aşamaya uğramaları gerektiği şeklindeki öneriler gerçekte Marksizm paravanı altında tutuculuk yapmaktan başka birşey değildir. İnsanlığın sosyal evriminde kapitalizmin iniş halinde olduğu, çöküşe doğru gittiği, buna karşılık sosyalizmin güçlendiği ve tayin edici konum kazandığı günümüzde, sosyalizmin önkoşullarından maddi ve teknolojik bakımdan henüz hayli uzakta olan ülkelerin, dünya sosyalist sistemiyle dayanışma halinde ve onun sağladığı geniş olanakların da yardımıyla, **kapitalist aşamayı atlayarak** sosyalist kuruluşun maddi önkoşullarını yaratmaları ve üretici güçlerini sosyalizme elverecek düzeye dek bu şekilde geliştirmeleri mümkündür. Uzun yıllardır yapılan revizyonist itirazlara ve spekülasyonlara rağmen, sosyal pratik bunu kanıtlamıştır. Durum böyle olduğu halde, bir toplumun prekapitalist ilişkilerden sosyalizme doğru gitmesi için o ülkeye mutlaka kapitalist aşamanın önerilmesi, ne denli keskin ve kof slogancı devrimcilik altında sunulursa sunulsun, gerçekte emperyalizme teslimiyetçilikten başka birşey olamaz. Çünkü, böyle bir toplum, siyasal (ulusal) bağımsızlığını elde ettikten sonra, eğer sosyalizme gitmek için kapitalist konağa uğrayacaksa, bu uğrak, o

ülkenin yeniden emperyalizmle bütünleşmesinden ya da ona yaklaşmasından başka bir anlama gelemez.

Bir ülkenin kapitalizm öncesi toplum aşamasından, kapitalist toplumu atlayarak sosyalist üretim tarzına ulaşmasının mümkün olduğu şeklindeki Marksist-Leninist öngörüye karşı çıkanlar, Marx ve Engels'in böyle bir öngörüde bulunmadığını söylerler. Oysa bu iddialar da, eğer tahrif değilse, en azından bilgisizlikten veya kavrayışsızlıktan kaynaklanan bir anlayışı temsil ederler ve bu bakımdan asılsızdırlar. Engels, **«Rusya'da Toplumsal İlişkiler Üzerine»** başlıklı makalesinde, **Rus toplumunun kapitalizm aşamasını atlayarak sosyalizme geçmesinin mümkün olduğunu** söylemiştir. Gene Marx ve Engels, **Komünist Manifesto**'nun 1882'deki Rusça baskısına yazdıkları önsözde şöyle diyorlardı: **«eğer Rus devrimi Batı'daki proletarya devrimi için her iki devrimin biribirini tamamlayacağı şekilde bir işaret,** (sinyal) **olursa, Rusya'da bugün varolan ortak toprak mülkiyeti komünist gelişimin başlangıç noktası haline gelebilir.»** (Marx ve Engels, **Eserler,** C. 19, sf. 305) Bilimsel sosyalizmin kurucuları burada, 19.cu yüzyıl ikinci yarısı Rusyasındaki devrimci demokratların gerçekleştirmeğe çalıştıkları devrim ile Batı işçi sınıfı devriminin biribirini tamamlaması halinde, Rusya'nın kapitalizme uğramadan sosyalizme geçebileceğini ifade etmişlerdi. Yukarıya aktardığımız görüşün özü, ilkesel olarak şudur: eğer belli ülkeler topluluğunda proletarya devrimleri gerçekleşip, sosyalizm kurulursa ve kapitalizm öncesi aşamayı yaşayan toplumun demokratik devrimi, bu sosyalist ülkeler topluluğu ile birlikte davranabilirse, bu durumda sözkonusu geri ülkeler için kapitalizmi atlayarak sosyalizme yönelmek mümkündür.

Marx ve Engels, kendi yaşadıkları dönemin tarihsel koşullarında Rusya örneğinden yola çıkarak, gerçekte bugünkü kapitalist-olmayan yol'un ipuçlarını vermişlerdir. Gerçi sosyal gelişim Rusya'nın son derece büyük bir hızla kapitalistleşmesini getirmiş, ve proletarya devrimi Batı'da değil, Rusya'da meydana gelmiştir. Fakat bu Marx ve Engels'in öngörülerinin teorik değerinden hiç birşey kaybettirmez. Çünkü, ilk kez Rusya'da gerçekleşen devrim çok uluslu bir sosyalist sistem yaratmış ve Sovyetler Birliği kurulmuştur. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra bir dizi ülkede daha sosyalist devrimin gerçekleşmesi ile sosyalizm, dünya çapında bir sosyal sistem haline gelerek, dünyanın sosyal gelişimini belirlemeye başlamıştır. Bu durumda, sosyalist ülkelerin proletarya devrimleri ile kapitalizm öncesi aşamadaki birçok eski sömürgedeki ulusal kurtuluş devrimlerinin bir dünya devrimci süreci içinde bütünleşmeleri sayesinde, üretici güçlerin gelişkinlik düzeyi henüz sosyalizmden çok uzakta bulunan bu genç ulusal devletlerin kapitalist aşamaya uğramadan sosyalizmin önkoşullarını yaratmağa yönelmelerini mümkün kılmıştır.

Yani tarihsel göstergeler ve dünya tarihinin yaşadığı ve yaşamakta olduğu olgular, her konuda olduğu gibi bu konuda da Marx ve Engels'in yanılmadıklarını kanıtlamakla kalmamış, tersine onların öngörülerinin ne denli uzak görüşlü ve bilimsel temelli olduğunu da kanıtlayarak, bu görüşlerin birçok Asya ve Afrika ülkeleri için pratik geçerliliğini göstermiştir.

LENİNİN YAKLAŞIMI

Emperyalist çağda Marksizmi geliştiren Lenin, aynı zamanda dünyanın ilk sosyalist devriminin zafere ulaşmasıyla açılan dönemde geri ülke halklarının kapitalist aşamayı atlayarak sosyalizme yönelmelerinin olanağı hakkındaki önemli teorik kavramı formülleştirmiştir. Bugün kapitalist - olmayan yol adını verdiğimiz kavram konusunda Lenin'in getirdiği öngörü, birçok sömürge, yarı-sömürge ve bağımlı ulusun toplumsal gelişimi için büyük bir pratik önem taşımıştır. Lenin'in sosyalizme doğru yöneliş konusunda ekonomik gerilik üzerine getirdiği yaklaşım bilimsel sosyalist teori ve pratikte önemli bir yer tutar.

Lenin sosyalist devrim ve sosyalist kuruluş ile ekonomik gelişkinlik düzeyi arasındaki ilişkileri üstün bir bilimsel yetkinlikle incelemiş ve bu konuda çeşitli revizyonist teorileri çürütmüştür. Bilindiği gibi Kautsky ve II. Enternasyonal oportünistleri ile Rus menşevikleri Rusya'da kapitalizmin gelişkinlik derecesinin ve üretici güçlerin o zamanki düzeyinin sosyalist devrime ve sosyalist kuruluşa elvermeyeceğini iddia ediyorlardı. Onlar ülkenin henüz sosyalizme hazır olmadığını, bu nedenle bir proletarya devrimine hazırlanmanın tarihi «zorlamak» olacağını ileri sürerek, sosyalist devrim için kapitalizmin daha da gelişmesinin beklenmesini istiyorlar ve böylelikle kaçınılmaz olarak kapitalizme hizmet ediyorlar, çoğu kez de burjuvazinin (özellikle otokrasiye karşı mücadele içindeki liberal burjuvazinin) yanında saf tutuyorlardı. O zamanın Rusya'sında «sol» - kanat revizyonizmini temsil eden SR partisinin de değişik sözler altında hizmet ettiği şey gene kapitalizmden farklı birşey değildi. Nitekim hem sağ-oportünist Menşevikler, hem de «sol» - oportünist SR'ler, gidip Kerensky kabinesinde (burjuva hükümetinde) görev aldılar, ve 1917 Şubat - Ekim arasındaki dönemde Rusya'da iki başlı iktidar varken, yani hem Sovyetler iktidarı hem de Kerenky'nin burjuva iktidarı birarada bulunurken ve Lenin **«bütün iktidar Sovyetler'e»** sloganını atmış iken, onlar proletaryanın devrim davasına karşı burjuvaziye yardım ediyorlardı.

Büyük Ekim Sosyalist devrimi her türlü reformist ve revizyonist teze bilimsel devrimci teorinin ve işçi sınıfı pratiğinin indirdiği en ağır darbelerden birisi oldu.

Lenin'in sosyalist devrim ve ekonomik gelişkinlik düzeyi konusunda getirdiği görüşler KİTLE Dergisinde «Sosyalist Öğretide Devrim Sorunu» başlıkla yazı dizisinde incelenmişti. Orada özetlenen görüşleri burada tekrarlamayacağız. Ne var ki, Lenin bu konudaki yanlış eğilimlere karşı mücadele ederken, hem sosyalist devrimi kapitalizmin gelişmesine ve olgunlaşmasına bağlayan sağ eğilimlere, hem de prekapitalizmin egemen ya da çok güçlü olduğu geri ülkelerde sosyalist dönüşüm için gerekli koşulları yaratmadan o ülkeler için sosyalist devrim programını öneren «sol» - revizyonist ve maceracı eğilimlere de karşı çıkmıştır.

Bugün çok sayıda genç ulusal devletin yönetiminin politik ve düşünsel eğilimi Lenin'in bir zamanlar «devrimci demokrasi» adını verdiği akımla günümüz koşullarında önemli benzerlikler taşımaktadır. Fakat, bugün, eskinin Doğu'lu devrimci demokratların sahip olduklarından çok daha elverişli koşullar bulunmaktadır. Çünkü sosyalizm artık bir dünya sistemi halinde ve belirleyici güç olarak tarih sahnesindedir. Bu nedenle, bağımsızlığına yeni kavuşmuş pek çok genç ulusal devletin **ulusal demokratik** yönetimleri, sosyalist sistemle dayanışma ve işbirliği halinde, kapitalist olmayan yol adlı modeli izlemektedirler.

Kapitalist olmayan yol'u Lenin'e ve Leninizm'e aykırı olarak tanıtanlara, burada kısaca Lenin'den birkaç önemli alıntı ile yanıt vererek, konumuza devam edelim.

Herşeyden önce Lenin'in Marksizm konusunda yaptığı şu önemli hatırlatmayı tekrarlamak istiyoruz; Lenin şöyle diyordu:

«Marksizm son derece derin ve çok yönlü bir bilimdir. Bu nedenle, Marksizm'le bağlarını koparanların, sözümona kendi kanıtları arasında yersiz bir şekilde Marx'dan düşünce kırıntılarına (kısmî alıntılara) rastlamak şaşırtıcı değildir» (V.İ. Lenin, **Eserler**, Fr. Bas., Paris, Cilt 26, sf. 216)

Bu bakımdan sağ ve «sol» revizyonistlerin utanmazcasına kendilerini Marksist veya Marksist-Leninist tanıtarak yaratmağa çalıştıkları kavram kargaşasına ve açık tahriflere en sert biçimde karşı çıkmak gerekir.

Ne Marx ve Engels, ne de Lenin bilimsel sosyalizmi yaratıcılıktan uzak, donmuş kalıplar ve dogmalar halinde görmemişlerdir. İşçi sınıfı biliminin büyük ustaları teorinin değişen tarihsel koşullarda yaratıcı şekilde uygulanarak ve zenginleşerek gelişeceğini savunmuşlardır.

Lenin'in Marksizm hakkında söylediği şu sözleri, bütün devrimci pratik çalışmalarda bilimsel teorinin yaratıcı olarak uygulanması zorunluluğunu gösteren yol gösterici bir kılavuz olarak hiçbir zaman aklımızdan çıkarmamalıyız:

> **«Marksizm, hiçbir şekilde belli bir ânın mümkün ve varolan mücadele biçimleri ile sınırlandırılamaz: (Marksizm) mevcut sosyal ortamda ortaya çıkan değişiklikler nedeniyle**

> **belli bir dönemde yöneticilere** (parti yöneticilerine) **yabancı gelebilecek olan yeni mücadele biçimlerinin kaçınılmazlığını kabul eder. Bu açıdan denilebilir ki, Marksizm kitle pratiğinden öğrenilir...»** (Lenin, Bütün Eserleri, C. 14, sf.1-2)

İşte Lenin gerek emperyalist çağın değişen koşullarında, gerekse Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin dünya çapında açtığı yepyeni çığırda ve meydana gelen sosyal değişikliklerde, Marksizmi yaratıcı bir şekilde uygulamıştır.

Lenin'in sömürge, yarı-sömürge ve bağımlı ülkelerdeki ulusal kurtuluş hareketlerine bakışında da bu yaratıcı ve devrimci bilimselliği kesin hatlarıyla görmek mümkündür.

Lenin, 1919 başlarında yazdığı bir makalede bu karmaşık sorunlar karşısında komünistlerin izlemesi gerektiği tutumu şu sözlerle özetliyordu :

> **«İşte burada, bütün dünyada komünistlerin bugüne dek karşılaşmadıkları bir görevle karşı karşıyasınız: genel komünist teori ve pratiğe dayanarak, onu bir yandan Avrupa ülkelerinde bulunmayan özgül koşullara uyarlamalısınız, öte yandan, bu teori ve pratiği, nüfusun büyük çoğunluğunun köylülerden oluştuğu ve mücadelenin... Orta Çağ kalıntılarına karşı yöneldiği koşullara uygulayacağınızı kavramalısınız.»** (Lenin, **Eserler,** Alm. Bas., Berlin, C. 30, sf. 146)

İşte günümüzde dünya komünist ve işçi partilerinin, birçok eski sömürge ve yeni ulusal Afrika ve Asya devletleri için önerdikleri kapitalist olmayan yol kavramı Lenin'in bu öngörüsü üzerinde geliştirilmiştir.

Lenin ekonomik bakımdan geri ve kapitalizm aşamasına girmemiş ulusların sosyalizmi kurmuş proletarya yardımıyla kapitalizm aşamasını atlamasının mümkün olduğunu söyler. Lenin bu konuda Sovyet devletine önemli görevler düştüğüne inanmaktaydı: «Şayet devrimci muzaffer proletarya geri ülkelerde sistemli bir propaganda yürütmeğe başlarsa ve eğer Sovyetler hükümetleri kendi tasarruflarındaki tüm araçlarla o ülkelere yardım ederlerse, bu durumda geri uluslar için kapitalist aşamanın kaçınılmaz olduğunu düşünmek yanlış olur.» (Lenin, Bütün Eserleri, C. 41, sf. 246)

Gene Lenin ulusal kurtuluş sorununun önemli bir gündem maddesi olarak tartışıldığı Komintern İkinci Kongresine sunduğu ve «uluslar ve Sömürgeler Sorunu» başlığını taşıyan raporunda (1920) şöyle diyordu: **«Karşılaştığımız sorun şuydu: Bugün artık kurtuluşlarını kazanma yolunda olan ve savaştan** (Birinci Dünya Savaşından) **sonra aralarında ilerici gelişime doğru bir eğilim gösteren ülkeler bulunan geri kalmış halklar için ekonomik gelişmenin kapitalist aşamasının zorunlu olduğu şeklindeki bir görü-**

şü doğru olarak kabul edebilir miyiz? Biz buna olumsuz cevap verdik... ileri ülkelerin proletaryasının yardımıyla geri uluslar kapitalist aşamayı atlayarak Sovyet düzenine ve belli gelişim aşamalarıyla komünizme varabilirler.» (Lenin, C. 41, sf. 120)

Lenin bir başka vesile ile yaptığı bir değinmede, kapitalizme karşı ulusal kurtuluş mücadelesinin sosyalist değişime dönüşmesi konusunda şunları söyler: **«Dünya devriminin kararlı mücadelelerinde, dünya nüfusunun daha büyük bölümünün hareketi, başlangıçta ulusal kurtuluş hedefini taşırken, sonradan kapitalizme ve emperyalizme karşı dönüşür.»** (C. 44, sf. 38)

Kapitalist olmayan yol modelinin ne gibi ülkeler için geçerli olduğunu ileride daha ayrıntılı olarak işleyeceğiz. Fakat burada Lenin'e atıfta bulunurken onun kullandığı bir terimi hatırlatmak için bu gibi ülkelerin sınıfsal durumunu bir cümleyle açıklamak istiyoruz: Eğer ekonomik bakımdan geri ve kapitalist üretim ilişkilerinin henüz egemen olmadığı bir ülkede yerli burjuvazi ve onunla bağıntılı sınıf güçleri genel bir demokratik programı gerçekleştirmekten aciz ise ve aynı zamanda orada işçi sınıfı henüz devrimi yürütecek devrime öncülük edebilecek bir konuma ulaşmamışsa, dünya sosyalizminin etkisi ile küçük burjuva çevrelerinin ve özellikle inteligentsiya (aydınlar) içindeki devrimci-demokratik güçlerin temsilcileri yarı-proletar yoksul yığınların da desteğiyle iktidara gelebilirler ve sonuçta sosyalizme kadar uzanabilecek olan değişiklikleri gerçekleştirmeye başlayabilirler. (Kapitalist - olmayan yol'un ünlü çağdaş teorisyenlerinden Marksist-Leninist bilim adamı R. A. Uljanowski kapitalist olmayan halkınma yolunu izleyen ülkelerin iktidarı için böyle bir açıklama getirmektedir. Demokratik Alman Cumhuriyetinde aynı konuya eğilen bilim adamlarından Rathmann ve Schilling ise 1971'de Sofya'daki bir bilimsel kollekyuma sundukları ortak tebliğde bu tanıma atıf yaparak, aynı kavramı (kapitalist olmayan yol olgusunu) Lenin'in **«bir küçük burjuva cumhuriyetinden sosyalizme giden yol»** olarak tanımlamış olduğunu (Seçme Eserler - iki ciltte, C. 1. sf. 384) hatırlatırlar.

Özetlersek, gerek Marx ve Engels, gerekse Lenin, ileri ülkelerin proletarya devrimleri ile bütünleşme halinde kapitalizm öncesini yaşayan geri ülkelerin kapitalizmi atlayarak sosyalist kuruluşa ulaşabilmelerinin mümkün olduğunu söylemişler ve özellikle dünyanın ilk muzaffer sosyalist devriminden sonra Lenin, sosyalist devletin ve muzaffer proletaryanın yardım ve etkisiyle, geri ulusların kapitalizm aşamasına girmeden sosyalizme yönelmelerinin mümkün olduğunu göstermiştir. Tarihsel sosyal pratik ise bu olağanüstü üstün öngörüleri tümüyle doğrulamıştır.

Ne var ki Lenin'in sağlığında hem ulusal kurtuluş hareketleri bugünkü gibi büyük yaygınlık kazanmamıştı, hem de Sovyet devleti dış ve iç

düşmana karşı henüz proletarya iktidarını sağlamlaştırıp, sosyalsit ekonomiyi bugün vardığı üstün başarılara ulaştıramamıştı. Bu nedenle, Lenin'in konuyu daha derinlemesine incelemeğe vakti olmadı. Sadece teorik temelleri ve ipuçlarını vermekle yetindi.

Daha sonraki gelişimlerde, Sovyet devletinin pekişmesiyle ve Doğu'da ulusal kurtuluş hareketinin güçlenmesiyle sorun Komintern içinde çeşitli şekillerde tartışıldı. «Kapitalist-olmayan yol» terimi ilk olarak Komintern'in Altıncı Kongresine Otto Kuusinen tarafından sunulan raporda kullanılmıştır. Kuusinen sömürge ve yarı-sömürgelerdeki devrimci hareketler üzerine hazırladığı raporda Lenin'in kendi sağlığında sözkonusu ülkeler için ortaya koyduğu bu önemli teorik görev üzerinde çalışma yapmak gerektiği dile getiriliyordu. Komintern'in ünlü liderlerinden ve teorisyenlerinden Kuusinen şöyle diyordu: **«geri ülkelerde, kapitalist olmayan yolla kalkınma olanaklarını seferber etmek. Bu çok önemli teorik çalışma yerine getirilememiştir, hatta hiçbir tezde bile yeralmamıştır. Bu konuyu gerektiği gibi inceleme olanağı bulamadık.»** (La Correspondance Internationale, Sayı: 113, 29 Eylül 1928, Paris, sf. 1226)

Bu konuda yapılan çeşitli tartışmalar bir sonuca bağlanmadı. Bilindiği gibi o sıralarda Komintern'de sekterizm eğilimleri vardı. İLKE'de yayınlamakta olduğumuz Dünya Komünist Hareketinin Stratejisi başlıklı tarihsel-koronolojik incelemede, Avrupa'da prolatarya devrimleri ve sosyal demokratlara karşı komünistlerin tutumları konusunda Komintern yürütmesinin de belli sekter tutumlar takındığını söylemiştik. Aynı durum sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki devrimci hareketler için de sözkonusu idi. Komintern Yürütmesi, örgüt içindeki «Sol» komünistlere karşı mücadele verirken kendisi de — daha sonra ifade ettiği gibi — belli sekterizm eğilimleri taşımaktaydı. Komintern merkez yöneticilerinden Kuusinen bu konuda daha sonra şunları yazıyordu: «Tarihçilerimiz ve propagandist uzmanlarımız bizim yayınlarımızı eleştirmek ve hele özellikle IV cü Kongre'de alınmış olan kararları yeniden gözden geçirmek hakkına sahiptirler. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde ulusal kurtuluş hareketi içinde ulusal burjuvazinin rolüyle ilgili tezleri içeren öğretiler üstünde, bu hakları açıkça belirgin kılıyor. Sömürgeler sorunuyla ilgili tezlerin formülleştirildiği dönemde, bunlara bağlı öğretiler, belirli bir sekter tutum taşıyorlardı. Günümüz koşulları içinde ve özellikle Sovyetler Birliği'nin etkinliğinin hızla arttığı dönemde Üçüncü Enternasyonal'in o günkü öğretileri artık gerçekliğe uygun düşmemektedir.» (O. Kuusinen, Seçme Eserler, 1966, sf. 509)

Gerçekten de İkinci Dünya Savaşından sonra pekçok ülkede birden işçi sınıfının iktidara gelmesi ve dünya sosyalist sisteminin kurulması ile birlikte, sosyalist sistem ile kapitalist sistem arasındaki mücadelenin belirleyici karakteri ve sosyalist sistemin dünya devrimci sürecindeki öncü

rolü büsbütün arttı. Gene ikinci Dünya Savaşını izleyen 4 dönemde Asya ve Afrika'da ulusal kurtuluş hareketi görülmemiş boyutlar kazandı. Çok sayıda ulusal demokratik devrim gerçekleşerek, genç ulusal devletler kuruldu. Bu devrimlerden işçi sınıfının öncü olduğu birkaç devrim dışında diğerlerinde ya ulusal burjuvazi başı çekiyordu, veya çoğunlukla, herhangibir sınıf devrime öncülük edecek durumda değildi.

Bugün Asya ve Afrika'nın yeni kurulan pekçok genç ulusal devletinde yönetimde bulunan devrimci demokrasi'ler halk yığınlarının desteği ve sosyalist sistemin güçlü dayanışması ve yardımları ile feodalite'den kapitalizmi atlayarak, sosyalizmin maddi ve objektif, teknolojik önkoşullarını yaratmağa çalışmaktadırlar. Gene bu genç ulusal devletler arasında daha şimdiden kapitalizme girerek emperyalizme teslim olmuş Kenya, Fildişi Sahilleri vb. ya da yanaşmış olanlar da bulunduğu gibi, hangi yolu izleyeceği henüz belli olmayan ve bir çeşit devlet kapitalizmini uygulayan ülkeler de bulunmaktadır.

Kapitalist olmayan yol modelini izleyen ülkeler arasında da gerek uygulama gerekse yönetimdeki devrimci demokrasinin ideolojik eğilimleri bakımından belli farklılıklar göze çarpmaktadır; kapitalist olmayan yol'u uygulayan devrimci demokrasilerden bir kısmında,

a — Bilimsel sosyalizm ideolojisi resmi ve temel ideoloji olarak ilân edilmiştir (Brazaville Kongosu, Gine, Yemen Demokratik Cumhuriyeti, Somali Demokratik Cumhuriyeti, Benin Demokratik Halk Cumhuriyeti. Bu ülkelere Angola ve Mozambik'i de katabiliriz)

b — Diğer bir kısım kapitalist olmayan yol ülkesi ise bilimsel sosyalizmi benimsediklerini açıklamışlardır. Kendilerine Afrika sosyalizmi, Arap sosyalizmi vb. gibi adlar bulmaktadırlar ve bu yönetimler gerçekten de birinci gruptakilerden farklıdırlar.

Ama her iki grup kapitalist olmayan yol ülkesinde de yapılacak görevler temel olarak aynıdır, üretici güçlerin gelişkinlik düzeyinin yükseltilmesi, sosyalizmin maddi ve teknik önkoşullarının elverecek bir oluşuma varılması... vb... Birinci kategoride sıraladığımız ülkelerin yönetimleri bu hedefe ve bilimsel sosyalizmin öngördüğü sosyalist toplum sistemine varmak istediklerini açıklamışlardır.

SOSYALİZMİN MADDİ ÖNKOŞULLARI NEDİR?

Sosyalizmi, sadece sömürücü toplumun yolaçtığı kötülükleri ortadan kaldıracak bir ekonomik sistem olarak anlamak, yani konuya daha çok ülküsel ve inanç açısından yaklaşmak, sosyalizmin bilimsel ve biricik doğru öğreti olduğunu gözardı etmek, sosyalizmin, herşeyden önce bir BİLİM olduğunu kavrayamamak, çoğu kez bir küçük burjuva aydın tavrıdır.

Bu bakımdan sosyalizmi kalıplardan ve «n'as»lardan ibaret bir din ya da bir mezhep gibi kabul eden anlayış bilimle bağdaşmaz. Küçük burjuva sapmalarının temelinde, kendi zümresel (sınıfsal) özelliklerinin yanısıra, sübjektif olarak böyle bir algılayışın ve psikolojik faktörün de etkisi vardır. Günümüzde bile sosyalizmin bilimsel öğretisi yeryüzünde bu denli yaygınlaştığı halde, pekçok aydın, bu bilimi öğrenmeden ya da kavramadan, özümlemeden sosyalizmi benimserler. Onlar, daha çok sosyalizmin içinde taşıdığı insancıl'lığın ve yüksek ideallerin ve en önemlisi insanın insanı sömürmesine karşı çıkışın ve de sosyalizmin dünya çapında sürekli olarak kazandığı göz kamaştırıcı başarıların, giderek artan etkinliğinin etkileri altında kalarak, bilimi iyice kavramadan sosyalizme gelmişlerdir. Onlar sosyalizmi, insancıl bir öğreti ve ekonomik bir kalkınma yöntemi düzeyine indirgeyerek, bilimsel değerini ikinci plana iterler ya da hiç önemsemezler.

Oysa sosyalizm, bir ahlâk, bir insancıl öğreti, bir ekonomik sistemden de öte, bir BİLİM'dir ve biricik bilimdir. Bu gerçeği kavrayamayan aydın, bu bilimi özümleyemeyen küçük burjuva sosyalisti, ne denli iyi niyetli olursa olsun, mutlaka yanlış akımlar içinde sürüklenmeğe mahkûmdur.

Kapitalist-olmayan yol konusunu incelerken, bu vurgulamayı yapmamız bir kez daha gerekli oldu. Evet, sosyalizm, bir ahlâktır, bir insancıl ülküdür, insanın kurtuluşunu amaçlayan bir doktrindir, bir idealdir, bir ekonomik ve sosyal sistemdir, ama sosyalizm herşeyden önce BÜTÜNSEL BİR ÖĞRETİ'dir... Bir bilimdir. **Ve işçi sınıfının bilimidir.** Bilimsel sosyalizmin kurucuları «sosyalizm işçi sınıfının bilimidir» dedikleri zaman, bunu «işçi sınıfına karşı duydukları sübjektif sevgi ve sempatiden dolayı» söylemiş değillerdir. Binlerce yıllık insanlık toplumunu maddeci temel üzerinde ve diyalektik yöntemle inceleyen, içinde yaşanılan kapitalist toplumun bilimsel eleştirisini getiren bilimsel sosyalzm kurucuları, insanlık toplumunun tarihsel evriminin kapitalizmden sonra sosyalizme varacağını, bunun kaçınılmaz olduğunu, zorunlu olduğunu göstermişler, **sosyalist toplumun** anahatlarını koymuşlardır. Ve bu toplumu ise ancak ve ancak işçi sınıfının kurabileceğini objektif bir gerçeklik olarak, bilimin gereği olarak göstermişlerdir. Bilimsel sosyalist öğretide keyfi, sübjektif ve dileklere bağlı tek bir yan yoktur. Bilimsel öğretinin kurucuları işçi sınıfının tarihsel misyonunu gösterirken, bunu bir dilek olarak değil, tarihsel determinizmin dayattığı bilimsel bir objektivite olarak koymuşlardır.

İnsanlık toplumunun veya bir ülke toplumunun evrimini gözlediğimizde, o ülkede sosyalizmin kurulabilmesi için, sosyalizmin maddi, teknolojik, kültürel koşullar zorunluktur. Eğer bu objektif koşullar yoksa, onlar yaratılıncaya kadar sosyalizm kurulamaz. Bir örnek verecek olursak, Brazaville Kongo'sunda bugün işbaşında olan yönetim onbeş yıl önce iktidarı

devraldığı zaman **Enternasyonal** marşını ulusal marş ilân etmiş ulusal bayrak olarak da Kızıl bayrağı seçmiş ve kendisinin komünist olduğunu açıklamıştı. Ama bugüne dek, aradan geçen süre içinde aynı yönetim kazanmış olduğu sayısız başarılara rağmen, bu ülkede henüz sosyalizm (işçi sınıfı iktidarı ve sosyalist kuruluş) gerçekleşmiş değildir. Çünkü prekapitalist ve hatta pre-feodal ilişkilerin tasfiyesi ve sosyalist kuruluşun maddi önkoşullarının yaratılması süreci sona ermemiştir.

Bilimin öngördüğü anlamda bir sosyalist ekonominin ve toplum düzeninin gerçekleşmesi (yani sosyalist kuruluş) için gerekli objektif koşullar nelerdir? Bu noktayı kısaca hatırlatmak istiyoruz:

- Sosyalist toplum, herşeyden önce üretim araçlarının kollektif mülkiyetini öngörür.

- Bu kamu mülkiyetinin gerçekleşmesi için, ekonomik planda üretim araçlarının millileştirilmiş olması, yani devletin kontrolünde bulunması yeterli değildir. Bu devlet ulusal, demokratik ve devrimci bir karakter taşısa bile, bu nitelikler yeterli değildir. Yani büyük üretim araçları mülkiyetinin özel ellerde olmaması, o ülkede sosyalizmin varolduğuna delalet etmeğe yetmez. Böyle bir durumda sorulacak ana soru sözkonusu **devletin sınıf karakterinin** ne olduğudur. Bu devlet bir proletarya diktatörlüğü müdür, yani bir işçi sınıfı devleti midir, yoksa devrimci-demokratik bir devlet midir (ya da hatta mevcut sistem bir devlet kapitalizmi midir?)

İşte bu soruya verilecek cevap, yani **alt yapı ve üst yapı bütünlüğü** bilimsel sosyalizmin öngördüğü sosyalist toplum ilkelerine uygun düşüyorsa, o ülke sosyalist bir ülkedir, aksi halde o ülke ya sosyalist değildir, ya da genel olarak bir sosyalist ekonomi sözkonusudur, fakat bilimden önemli sapmalar vardır.

Üretim araçlarının sosyalist kamusal mülkiyetine ulaşmak için gerekli asgari objektif koşulları şöyle sıralayabiliriz:

- Üretimin sosyal karakteri ve toplumdaki sosyal işbölümü sosyalist mülkiyete elverecek düzeye gelmiş olmalıdır.
- Bu ise iki yanlı bir faktörü zorunlu kılar: a) birincisi ülkedeki teknolojik gelişim ve sanayileşme, sosyalist kuruluşa uygun düşecek düzeyde olmalıdır, b) Bunun doğal bir sonucu olarak, sosyalizmi kuracak olan işçi sınıfı yeterli nitel ve nicel güce ulaşmış bulunmalıdır... Eğer bir ülkedeki teknolojik gelişim, üretimin sosyal karakteri, sosyalist kuruluşa elverecek düzeye varmamışsa, doğal olarak o ülkede işçi sınıfının varlığı ve toplumsal ağırlığı da ya hiç yoktur veya son derece azdır.
- Sosyalist kuruluşun maddi önkoşullarından birisi de, önemle belirt-

meliyiz ki, o ülkede bir işçi sınıfı partisinin Marksist-Leninist bir partinin) varlığı ve sosyal devrime öncülük yapabilecek, kitlelere rehberlik edebilecek, ülkeyi sosyalizme götürebilecek yetkinliğidir.

- Bir ülkenin kültürel düzeyi de Lenin'in gösterdiği gibi, sosyalizmin kuruluşu için gerekli önkoşullardan birisidir. (Lenin, Bütün Eserleri, C. 45, sf. 381)

İşte bu kritik nokta sosyal devrim sorununda büyük önem taşır. Sosyalizmin maddi önkoşullarının varolmasının zorunluluğu kavramını hiçbir zaman Menşevik tarzda anlamamak gerekir. Yukarıda da bir vesileyle belirttiğimiz gibi, Menşevikler ve İkinci Enternasyonal oportünistleri **objektivizm** adı verilen bir sağ sapma anlayışıyla, sosyalist devrim için kapitalizmin daha fazla gelişmesinin beklenmesini öneriyorlardı. Gerçekten de, sosyalist kuruluş için üretimin sosyal karakterinin ve sosyal işbölümünün gelişmiş olması, teknolojinin bu koşulları yaratacak olgunluğa varmış olması gerektiği tartışılmaz bir teorik doğrudur. Fakat bu teorik doğru, hiçbir zaman sosyalist kuruluşun önkoşullarını objektivist bir tarzda anlamağı gerektirmez. Eğer bir ülkede teknolojik gelişim ve üretimin sosyal karakteri, sosyal devrime öncülük edebilecek ağırlıkta bir işçi sınıfı yaratmışsa, ve gerek o ülkedeki, gerekse o ülke işçi sınıfındaki kültürel düzey ve bilinç derecesi, işçi sınıfının örgütlenme düzeyi, sosyal devrimi gerçekleştirerek, toplumu sosyalizme götürmeğe elverişli ise, sosyalist kuruluşun maddi önkoşulları var demektir. Aksi halde sosyalist kuruluşu amaçlayan sosyal devrimin gerçekleşmesi için varolan önkoşullara rağmen beklemeyi önermek, uzlaşmacı bir tavırdır. Eğer bu anlayışla bakacak olursak, bugün kapitalist ülkeler arasında sosyalist toplum ve sosyalist kuruluş için maddi önkoşulları en fazla gelişmiş ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olduğunu görürüz... Ama üretici güçlerin gelişkinliği, emeğin sosyal karakteri ve sosyal işbölümü bakımından, teknolojik düzey bakımından eskiden ondan çok daha geri ülkeler, bugün sosyalizme geçmişler ve geçmektedirler. Gene aynı mantıkla bakacak olursak, 1917 devriminden önce, Batı'nın ileri kapitalist ülkelerinde sosyalist kuruluşun önkoşulları, Rusya'dakinden çok daha fazla olgunlaşmış idi. Ama sosyalist devrim ve sosyalist kuruluş Rusya'da gerçekleşti.

Hiç kuşkusuz, sosyalist kuruluş konusunda sağ-oportünistlerin objektivizmine düşmekten kaçınırken, «sol»-oportünistlerin (goşistlerin) maceracı sübjektivizmine de düşmemek gerekir. Örneğin sosyalist kuruluş için maddi ve teknolojik ya da kültürel önkoşulların bulunmadığı, üretici güçlerin sosyalist kuruluşa elverecek düzeyde gelişmediği ve prekapitalist ilişkilerin (hatta pre-feodal ilişkilerle birlikte) egemen ve güçlü olduğu işçi sınıfının toplumsal ağırlığının sosyal devrime, hatta ulusal demokratik devrime öncülük edebilecek nitelik taşımadığı Asya ve Afrika ülkeleri için

sosyalist kuruluş önermek, ya da aynı mantıkla bu ülkelerin kapitalizmi atlayarak sosyalizmin maddi, teknolojik, kültürel önkoşullarına varması için geçerli ve gerekçi yol olan kapitalist-olmayan kalkınma modelini reddetmek, bu tezi goşist revizyonistlerin bilimsiz safsata dilleriyle «revizyonist» ilân etmek, Marksizm-Leninizm'den uzaklaşmak demektir.

KAPİTALİST OLMAYAN YOL KAVRAMINI ÇARPITAN REVİZYONİSTLERİN ORTAK NOKTASI MİLLİYETÇİLİK'TİR:

Maceracı goşist revizyonizm bilim dışı bir akım, bir sapma, yani bir **oportünizm** olduğu için ve temelinin milliyetçiliği taşıdığı için, bir yandan dünya devrimci sürecinin bütünlüğünü ve sosyalist sistemin tayin edici rolünü inkâr ederek ulusal kurtuluş hareketini mutlaklaştırırken, öte yandan, bu süreç içinde olan pekçok ülkede, bağımsızlıktan sonra bile, sosyalizmin maddi önkoşullarının bulunmadığını kavramaz, ya da kavramak işine gelmez. Maceracı «sol»-oportünistlerin bu gibi ülkeler için ne önerdikleri de belli değildir. Kimi Troçkistler veya Troçkist motifli goşistler, bu ülkeler için «sosyalist» devrim önerirken, goşist revizyonistlerin geri kalan geniş kesimlerinin bu konuda hiçbir görüşleri yoktur. Bu maceracılar, Türkiye'de de sık sık görüldüğü gibi, hem ulusal kurtuluş hareketini mutlaklaştırıp, adeta «herşey» düzeyine yükseltirler, hem ulusal kurtuluş hareketinde işçi sınıfının öncülüğünü önemsemezler ve hem de işçi sınıfının öncülük koşullarına sahip olmayan ve sosyalizmi kurabilecek teknolojik, objektif gelişim düzeyine ulaşmamış bulunan bu ülkelerde, bağımsızlık elde edildikten sonra ne yapılması gerektiği hakkında hiç bir şey söylemezler. Onlar sadece, dünyadaki esas belirleyici mücadelenin sosyalist sistemle kapitalist sistem (emperyalizm) arasında geçtiği gerçeğini yadsırlar ve ulusal kurtuluş hareketlerini ön plana çıkararak dünya devrimci sürecinin bu iki temel bileşimini biribirinden tecrit etmeğe çalışırlar, yani emperyalizmin ekmeğine yağ sürerek dünyadaki temel devrimci güçler arasına bölücülük sokmak isterler.

Şu halde sosyalizmin gerekli maddi önkoşullarına sahip bulunmayan genç ulusal devletlerin kapitalizmi atlayarak (kapitalist-olmayan yol'dan) sosyalizme varma çabalarına karşı çıkan goşist revizyonistler hangi amacı gütmektedirler? Şurası açıkça bellidir ki, «sol»-revizyonistlerin bu tutumlarıyla güttükleri temel motif **milliyetçilik** ve **anti-Sovyetizm**'dir. Çünkü onlar binbir türlü anti-komünist ve anti-Sovyet şartlanmalar altında yetişmişlerdir. Burjuva dünya görüşünün tortularından kurtulamamış bir küçük burjuva milliyetçiliğini içlerinde taşımaktadırlar. Öte yandan ulusal kurtuluş hareketleri üzerinde dünya sosyalist sisteminin ve özellikle Sovyetler Birliği'nin giderek artan büyük etkenliği onları rahatsız etmektedir. Onların çoğu, **küçük devlet şovenizm**'inin etkisi altındadırlar. Çünkü onlar bağım-

sızlık kavramını işçi sınıfı biliminin öngördüğü biçimde değil, küçük burjuva milliyetçiliğinin anladığı şekilde almaktadırlar. Proletarya açısından gerçek ve biricik bağımsızlığın **burjuvaziden ve kapitalizmden bağımsızlık** demek olduğunu, emperyalizmden kurtulmak demek olduğunu anlamak istemezler. Proletaryanın uluslararası birliği ve dayanışması onların küçük burjuva hayalhanelerine ve besledikleri milliyetçi duygulara ters düşer. Bu nedenle bu unsurlar, ilerici ve anti-emperyalist konumlarına rağmen, —Maocular gibi karşı-devrimci bir nitelik taşımamakla birlikte— milliyetçi bir sapmayı temsil ederler ve Sovyetler Birliği ile sosyalist sistemi «revizyonist» kabul ederek anti-Sovyetizm motiflerini taşırlar.

Öte yandan, kapitalist-olmayan yol kavramı konusundaki sağ oportünist sapmalar arasında başlıca iki belirgin eğilim ortaya çıkmaktadır. Bunların bir kısmı kapitalist-olmayan yolu, kapitalizm ile sosyalizm arasında bir «üçüncü yol» olduğu şeklindeki reformist görüşlere kanıt olarak gösterirler. Diğer bir kısım sağ oportünistler ise, kapitalist-olmayan kalkınma yolunu, «milli sosyalizm» olarak tanıtırlar. Bilimin, her ülkede sosyalizmin kendine özgü bir yol izleyeceği» şeklindeki genel doğrusunu çarpıtarak, özgüllükleri ön plana çıkarıp, sosyalizmin bilimini tahrif etmek, onun temel prensiplerinden uzaklaşmak için kendilerine bir araç olarak kullanırlar. Oysa kapitalist-olmayan yol konusundaki Marksist-Leninist kavram, bu yolun sosyalizm olmadığını, ya da bir üçüncü yol da olmadığını defalarca ve ısrarla belirtir. Bu sapma tutumlarının altındaki temel motif milliyetçilik ve reformizmdir. Gene kimi sağ revizyonistler Marksizm kisvesi altıfnda kapitalist-olmayan yolu sosyalizm, ya da bir üçüncü yol olarak tanıtarak onu mutlaklaştıran ve kendi sapmalarına kalkan edinen bu sağ revizyonistlerden başka, birkısım sağ oportünistler de sözde Marksist kavramlar ardına gizlenip, kapitalist-olmayan yol'a karşı çıkarlar. Bu revizyonistler de, tıpkı kapitalist-olmayan yolu abartan sağ sapmcı ya da «sol»-revizyonist kafadarları gibi milliyetçi ve anti-Sovyet dürtülerle davranırlar. Çünkü kapitalist-olmayan yol ülkelerindeki sosyalist sistemin ve Sovyetler Birliği'nin büyük nüfuzu onları rahatsız etmektedir. Bu rahatsızlık ise, bilimsel bir gerçeklik olan kapitalist-olmayan yol modelini inkâra götürür.

Görüldüğü gibi reformist sağ-oportünistlerle, goşist «sol»-oportünistler, yani sağ ve sol sapma, bir kez daha, (bir noktada daha) buluşmuş olurlar. Onları birleştiren ortak temel ise, hiç kuşkusuz, milliyetçiliktir, işçi sınıfı biliminden uzaklaşmışlıktır, revizyonizm ve anti-Sovyetizm'dir.

İncelememizin birinci bölümünde, «kapitalist-olmayan yol» kavramının teorik temellerini ele aldık. Yazımızın devamında, kapitalist-olmayan yol modelinin hangi ülkeler için geçerli olduğunu ve uygulama yöntemlerini, görevlerini çeşitli örneklerle inceleyecek ve bu yolun kapitalist bir ülke olan Türkiye için neden herhangibir geçerlilik taşımadığını, herhangibir stratejik ve taktik sorun dahi olmadığını göstereceğiz.

ilke
10 LİRA
AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ